

NUSAYRÎLİKTE MEZHEBE KABUL TÖRENİNİN TARİHİ

VE SOSYOLOJİK TAHLİLİ

YASİN SERTKAYA

Yüksek Lisans Tezi

DANIŞMAN: PROF. DR. SAYIN DALKIRAN

UŞAK

EYLÜL, 2019

**NUSAYRÎLİKTE MEZHEBE KABUL TÖRENLERİNİN TARİHİ
VE SOSYOLOJİK TAHLİLİ**

YASİN SERTKAYA

YÜKSEK LİSANS

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bölümü

Prof. Dr. Sayın Dalkıran

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

NUSAYRİLİKTE MEZHEBE KABUL TÖRENİNİN TARİHİ

VE SOSYOLOJİK TAHLİLİ

Yasin Sertkaya

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Prof. Dr. Sayın Dalkıran

Nusayrîlerde sırrın verileceği kişilerle ilgili ciddi şartların ve süreçlerin olduğu bilinmektedir. Dine giriş törenleri gerek inancın devamlılığının sürmesi, gerekse mensubiyetin getirdiği toplumsal bağların sağlanması noktasında oldukça önemlidir.

Burada öne çıkan kavram din amcalığıdır. Din amcalığı kurumu bireyin dine girişinde olgunluğunu ve sırrı muhafaza edip edemeyeceğini ölçen, kişiye Nusayrî öğretilerini ve kültürünü kazandıran kurumdur. Dine girecek bireyler ile biyolojik olarak bir bağları olmayan din amcaları, dini kültürün kazandırılmasını sağlarlar.

Mezhebin genel yapısına hâkim olan gizlilik ve takîyye anlayışı, bireyi kendi etnik grubu içerisinde hayata hazırlarken, kendilerinin dışındaki grup ve topluluklara karşı da asosyal ve toplumun genelinden uzak kişiler haline getirebilmektedir. Dolayısıyla karmaşık ve toplumun genelinden kopuk, çift kişilikli bireyler ortaya çıkmaktadır.

Burada araştırmaya ihtiyaç olan konu Nusayrîlik'te mezhebe kabul şartlarının neler olduğu, bu şartların değişik dönemlerde nasıl uygulandığı, ne gibi değişimler ve esnemeler yaşadığıdır. Bu merasimlerin dini ve tarihsel süreç içerisinde nasıl şekillendiği ve nasıl uygulandığı konumuzun temelini oluşturmaktadır. Ayrıca mezhep içerisinde karşılaşılan farklı uygulamalar ve temellendirmelere de çalışmamızda yer verilmeye gayret edilmiştir.

Genel olarak üç merhalede gerçekleşen bu merasimi bizatihi yaşamış olan, daha sonra Sünnî İslam'a geçmiş veya hala mezhep içerisinde kalarak şeyh konumuna kadar yükselen, hatta din amcalığı yapmış kişilere ulaşarak görüşmeler yapılmış, birinci ağızlardan öğrendiğimiz bilgiler de çalışmada yer bulmuştur.

Bütün bunların sonunda Nusayrîler’de mezhebe kabul törenleri, amcalık kurumu, sosyal ağlar, sivil örgütlenme, sosyal hareketler ve kültürel nitelikleriyle sosyolojik bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şia, Nusayrî, Dini Törenler, Din Amcası

HISTORY OF THE RİDE OF ACCEPTANCE İN NUSAYRİ AND SOCİOLOGİCAL ANALYSİS

Usak University

Institute of Social Sciences

Department of Basic İslâmic Sciences

Advisor: Prof. Dr. Sayın Dalkıran

ABSTRACT

In Nusayrî cult it is known that there are strict conditions and processes to the people to whom the ancient knowledge will be given.

Ceremonies are very significant in terms of maintaining the continuity of the faith and ensuring the social ties brought by the unity. The important thing is here that “Religious Uncle”. Religious Uncle is an institution that measures whether an individual can maintain maturity and secrecy at the entrance to cult. And it also teaches Nusayrî discipline and culture.

Religious Uncles doesn't have any biological link with who wants to join the cult and they provide some knowledge about religious culture. The concept of secrecy which dominates the general structure of the cult, makes the individual ready for life within their ethnic group and makes them dissocial from society.

Because of that there are some people who have multiple personalities and some individual who are detached from the general public. What should be investigated here is what are the terms of acceptance conditions in Nusayri Cult, how these conditions are not applied in different time periods and what kind of changes happened before.

It is the basis of how the seceremonies are shaped and applied in the religious and historical processes. In addition, difrent practices and practices encountered in the have been tried to be included in our study in general, this ceremony took place in three stages. Who lived personally, then the sunni İslam or still remained in the sect and went up to the position of sheikh, even by reaching the people who had made a religious uncle, interviewers were made the information we learned from the first mouth was included in the study.

At the end of all this, a sociological evaluation was made in Nusayrî with the acceptance Ceremonies, the ancles institution, social networks, social movements and cultural qualities.

Keywords: Shia, Nusayrîyyah, Religious Ceremonies, Uncle of Religion

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 154015026 No'lu öğrencisi Yasin SERTKAYA'nın "Nusayrîlikte Mezhebe Kabul Töreninin Tarihi ve Sosyolojik Tahlili" adlı tezi 02 / 09 / 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Prof. Dr. Sayın DALKIRAN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Nurullah DENİZER	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Maksut ÇETİN	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde değişik inanç gruplarından birçok kişi din, dil veya ırk ayrımı gözetmeksizin özgürce yaşamaktadır. Ülkemiz için bu dini ve kültürel renkler büyük bir zenginlik sergilemektedir. Bu kültürel zenginliğin içerisinde ilginç inanç sistemleri ve uygulamaları ile Nusayrîler (Arap Alevileri) ilk göze çarpan gruplar arasındadır.

Nusayrîlik hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde, mezhebin araştırmaya değer daha birçok yönünün olduğu görülecektir. Kaynaklardaki farklı anlatımların ve değişik bilgilerin bulunması, inancın temel ilkelerinden olan gizlilik ilkesinden ileri gelmektedir. Doğru bilgiyi saklama arzuları nedeniyle, zaman zaman aynı konu ile ilgili farklı kişi ve kaynaklarda tamamen zıt diyebileceğimiz bilgiler de karşımıza çıkmıştır.

Bizim mezhep ile ilgili araştırmaya konu edindiğimiz kısım “mezhebe kabul törenleri tarihî ve sosyolojik değerlendirmesi” dir. Nusayrîler’de dine giriş şartları ve çeşitli ayin ve törenlerin yapıldığı, bir birtakım ritiellerin uygulandığı bu kabul törenleri alan içerisinde ilginç çözümler ve çalışılmıştır. Çalışma temelde dört bölüm halinde ele alınmıştır.

Birinci bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Nusayrî isminin kökeni, teşekkülü, inanç esasları gibi mezhebin genel özellikleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise konumuzun ana temasını teşkil eden mezhebe kabul törenleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Hem mezhep içerisinde hem de araştırmaları sonucunda mezhepten ayrılmış olan kişiler ile yapılan soru-cevap şeklindeki mülakatlara yer verilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde de mezhebe kabulün anlamı ve amcalık kurumu sosyolojik açıdan ele alınmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bana bu konuyu tavsiye eden, çalışmalarım esnasında gayretlendiren, çözüm önerileri sunan Prof. Dr. Sayın DALKIRAN hocam başta olmak üzere, manevi desteklerini her zaman arkamda hissettiğim aileme ve eşim Ümmühan Figen hanıma, ellerinden gelen her türlü desteği esirgemeyen Diyarbakır Çevik Kuvvet amir ve personeline, değerli dostum Abdürrahim Gültekin’e teşekkürü borç bilirim.

Gayret bizden tevfik Allah’tandır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Yasin Sertkaya

Doğum Yeri Ve Tarihi: 1990, Çobanlar

Lisans Öğretimi: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bölüm: Yaygın Din Öğretimi Ve Uygulamaları

Yüksek Lisans Öğrenimi: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yabancı Diller: Arapça, İngilizce

İş Deneyimi: 7 yıl

Çalıştığı Kurumlar: EGM / Polis Memuru-Uşak-Diyarbakır

İLETİŞİM:

e-posta adresi: pinhan03@gmail.com

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VIII
ÖZGEÇMİŞ	IX
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	1
3. Alt Problemler	3
4.Araştırmanın Önemi	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Din	5
1.2.Mezhepler	5
1.2.1.Haricilik.....	5
1.2.2.Mürcie	6
1.2.3.Mu'tezile.....	6
1.2.4 Şia	6
1.2.5 Ehl-i Sünnet.....	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	10
NUSAYRİLİK.....	10
2.1.Genel Özellikleri	10
2.1.1.İsmlendirme.....	10
2.1.2Nusayrîliğin Teşekkülü ve Tarihî Gelişimi	11
2.1.3 Nusayrîliğin Kolları.....	12
2.1.4 Nusayriliğin İnanç Sistemleri	13
2.1.5. Günümüzdeki Durumları	18
2.2. Din Adamları	18
2.2.1. Büyük Şeyh	18
2.2.2. Şeyh	18
2.2.3. Nüveb	19
2.2.4. İmamlar	19
2.3.Tabu ve Kutsal Yiyecekler	19
2.4.Kutsal Metinler	20
2.5.İbadetler	20

2.5.1.Bâtını Namaz	21
2.5.2. Toplu Namaz.....	21
2.5.3.Oruç ve Diğer İbadetler	21
2.6. Nusayrîlerde Bayramlar	22
2.6.1. Gadîr-i Hum Bayramı.....	22
2.6.2. Firâş Bayramı (Zilhicce 29. Gün)	22
2.6.3. Aşure Bayramı (Muharrem 10. Gün)	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	24
DİNE KABUL TÖRENLERİ	24
3.1.Bâtînlîk ve Gizlilik.....	24
3.2.Yola Giriş Şartları	25
3.3.Mezhebe Kabulün Anlamı	25
3.4.Ayinin Yapıldığı Yerler.....	26
3.5.Giriş ve Ayinler.....	26
3.5.1.İlk Ayin: Meşveret (Danışma)	27
3.5.2.İkinci Ayin: Temlik(Hak Etme).....	29
3.5.3.Üçüncü Ayin: Tuluğ(Çıkma)	30
3.6.Amcalık Kurumu	32
3.7. A.M.S (Ayn, Mim, Sin) Üçlemesi	33
3.8.Dine Giriş Törenleri Esnasında Okunan Bazı Dualar	34
3.8.1.Sücut Duası	34
3.8.2.Selam Suresi	35
3.8.3.El- Aynu'l Aleviyye Suresi.....	36
3.8.4.Nispeti Suresi.....	36
3.9.Nusayrîlerde Mezhebe Kabul Törenleri Hakkında Gerçekleştirilen Mülakatlar	37
3.9.1.Birinci Mülakat Süleyman Ayas –Adana (12.03.2019).....	39
3.9.2.İkinci Mülakat Güney Şah –Samandağ (20.04.2019).....	47
3.9.3.Üçüncü Mülakat: İsa Taş – Muhtar.....	55
3.9.4.Dördüncü Mülakat: Nihat Yenmiş- Alevi Kültürünü Araştırma Derneği Başkanı	59
3.9.5.Beşinci Mülakat: Davut Tümkaya- Alevi İnanç Önderi-İskenderun	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	65
DİNE KABUL TÖRENLERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
4.1.Kadının Rolü Üzerine Değerlendirme	65
4.2.Amcalık Kurumu Üzerine Değerlendirme	65
4.3.Aday Açısından Mezhebe Kabul Törenlerinin Değerlendirilmesi	66
4.4.Sosyal Sınıfların Değerlendirilmesi	66

4.5.Nusayrîlerde Grup İçi Dayanışmayı Arttırmada Dini Törenlerin Rolü.....	68
4.6.Etnik Yapıları Bakımından Değerlendirme.....	68
4.7.Tarihi Açıda Değerlendirme.....	69
4.8. Diğer Alevi Grupları İle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirme	69
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	76

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen madde
a.s.	: Aleyhisselam
Bknz.	: Bakınız
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Hız.	: Hazreti
nşr.	: Neşreden (Tahkik eden)
OMÜİFD	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
ö.	: Ölümü
s.a.v.	: Sallalâhu aleyhi ve sellem
s.	: Sayfa
trc.	: Tercüme, tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vs.	:vesaire
yy.	: Yer yok

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Din, genellikle doğaüstü, kutsal ve ahlâkî öğeler taşıyan, çeşitli ayin, uygulama, değer ve kurumlara sahip inançlar ve ibadetler bütünü olarak tanımlanır. İnsanlara bir hayat tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan kurum, bir değer biçme ve yaşama tarzı; yaratıcıya isteyerek bağlanma, inanma ve buna uygun iradî faaliyette bulunma olgusu ve etkileri olarak da tanımlanabilir.

Semavî dinlere göre Yaratıcı, insanlarla vahiy aracılığıyla iletişim kurar. Yaratıcı'nın mesajlarını insanlara aktarmak ise O'nun tarafından seçilen peygamberler aracılığıyla gerçekleşir. İnsanların ilahî vahye muhatap olmalarının kaynağı ise onlara bahşedilen akıl ve iradedir.

Siyasî, içtimaî, iktisadî, tarihî, kültürel, coğrafi ve benzeri sebepler, din anlayışında birtakım farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu farklılaşmaların belirli bir süreç dâhilinde kurumsallaşması, görüşlerin sistematik nitelik kazanarak sosyo-kültürel yapıyı etkilemesi ve düşüncelerini desteklemek ve temellendirmek amacıyla fikir üretilmeye başlanması, karşımıza mezhep olgusunu çıkarmaktadır. Mezhep kavramı ise bu farklılıkları ifade eden bir terimdir. 73 fırka hadisinin çeşitli rivayetlerinin içerisinde en meşhur olanı şu şekildedir; “Yahudiler 71 fırkaya ayrıldılar. Birisi Cennet’te, 70’i Cehennem ’dedir. Hıristiyanlar 72 fırkaya bölündüler. 71’i Cehennem’ de, birisi Cennet’tedir. Muhammed’in nefsi kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, şüphesiz benim ümmetim de 73 fırkaya ayrılacaktır. Birisi Cennet’te, 72’si Cehennem’de olacaktır.

Denildi ki: Ey Allah’ın Resûlü! Onlar kimlerdir?

Buyurdu ki: Cemaattir¹”

Hadis üzerinde düşünüldüğünde, zihnimize birtakım sorular gelmektedir. Mesela, bu hadisteki 73 sayısı ne anlam ifade etmektedir? Hakikati ifade eden bir sayıya mı işaret etmekte, yoksa çokluktan kinâye olarak mı kullanılmaktadır? Bu sorular bazı yazarlar tarafından tartışılmış ve çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bu görüşlerin büyük çoğunluğu, hadiste geçen rakamların kesretten kinâye olduğu ve mezheplerin kesinleşmiş bir sayısının olmadığı düşüncesinde toplanmaktadır. Yine aynı hadis içerisinde Müslümanların, Yahudi ve

¹ Tirmizî, *İmân*, 18.

Hristiyanlardan daha fazla fırkaya bölünecekleri anlaşılmaktadır. Bunun nedeni olarak İslâm'ın fikir ve vicdan hürriyetine verdiği önem gösterilmiştir.² İşte, sayısı net olarak bilinmeyen mezheplerden birisi de Nusayrilik'tir.

Nusayrîlik, Ebû Şuayb Muhammed b. Nusayr en-Nemîrî'nin (ö. 270/883) liderliğinde III/IX. Yüzyılda ortaya çıkıp, daha sonra Kitâbu'l-Mecmû'un müellifi Hüseyin b. Hamdân el-Hâsibî (ö. 358/969) tarafından sistemleştirilerek esas şeklini alan, takiyyeci tutumu ve batınî yorumu benimseyerek günümüze kadar varlığını sürdüren Şîî bir harektir. Nusayrîlik, Şîîliği doğuran ortam ve şartların tesiriyle oluşmuş bir akım olduğundan, ağırlıklı olarak onun inanç ve uygulamalarını benimseyen bir görüntü arz etmektedir. Eklektik özellikler taşıyan diğer bâtnî-i-Şîî fırkalar gibi, karma bir inanç ve ritüeller sisteminden oluşmaktadır.

Bunda, İslâm'ın özellikle Şîî yorumunun, sufilik yoluyla sızmış Gnostik ve Yeni Eflatuncu düşüncenin, hatta Manici ve Budacı unsurların yanında Sabilik, Yahudilik ve Hristiyanlık gibi inanışların da tesiri bulunmaktadır. Bununla birlikte, gizliliğe önem veren diğer mezheplerden daha kapalı bir toplum yapısına sahip olduğu için Nusayrîliğin temel kaynakları, inanç dünyası ve toplumsal-amelî yaşantıları yüzyıllar boyunca İslâm âlimleri ve diğer Müslüman toplulukların meçhulü olarak kalmıştır. Bu sebepten batınî karakterdeki diğer bütün fırkalarda olduğu gibi, Nusayrîliğin, mensupları tarafından bilinen, inanılan ve yaşanan hayatı ile fırkanın dışındaki insanlara sunumu ve onların bu hareketi algılamaları arasında göz ardı edilemeyecek farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar meselenin en başında yani mezhebe girişte göze çarpmaktadır.

Burada araştırmaya ihtiyaç olan konulardan birisi de Nusayrîlikte mezhebe kabul şartlarıdır. Mezhebe giriş genel olarak üç merhaleden oluşmaktadır.

Birinci merhale: Mezhebe girecek yaşa gelen çocuğu babası, güvendiği bir Nusayrî'ye götürür ve ona tavassut etmesini ister. O şahıs onun manevi babası haline gelerek onu iyice tanır. Çocuğun durumu hakkında şahitler ve şeyhin huzurunda teminat alınır, çocuk eğer sır verirse öldürülür. Daha sonra o kişi çocuğun eğitimini sağlar. Müslümanların gözünde dini vecibelerine düşkün bir kimse intibâsı bırakmak için namaz kılıp, oruç tutmasına özen göstermesi istenir. Zira bu safhada o çocuk bir nevi ilk imtihandan geçmektedir.

Bu ön hazırlık safhasından sonra çocuk, "Meşveret Cemiyeti" adı verilen bir toplantıya alınır ki, bu toplantı şeyhin veya ileri gelen bir Nusayrî'nin evinde yapılır. Çocuk içeri alınır ve

² Sayın Dalkıran, *Akılın Büyük Yanılgısı Tanrılaştırma* (İstanbul: Yedirenk Kitapları, 2004), s. 116

nefsini alçaltma, itaatkâr olmanın bir nişanesi olarak, şeyhin ve orada bulunanların ayakkabılarını başına koyar. Ulûhiyet sembolü olan bir kadeh şarabı içtikten sonra, o, "Abdu'n-Nur" (Nurun kulu) adını alır. Bu arada A (ayın), M (mim), S (sin) harfleri, manaları anlatılmadan bir mühür şeklinde tekrar ettirilir, tekrar el ve ayaklar öpülür. Sonunda da bu merasimin ay, gün ve senesi kaydedilir.

İkinci merhale: İlk merhaleden kırk gün sonra yapılan bu toplantının adı "Melik Cemiyeti'dir. Çok zengin ve görkemli bir toplantıdır. Nâkib, çocuğa tekrar bir kadeh içki sunar ve A (ayın), M (mim), S (sin) harflerinin sırrını öğreterek bunları her gün 500 defa tekrar etmesini emreder. Bu arada "Kitâbu'l-Mecmu" dan da bazı bölümler kendisine öğretilir.

Üçüncü merhale: Bu, ikinciden daha görkemlidir. Nusayrîliğe giren çocuk eğer ileri gelen bir aileden veya şeyh ailesinden birisi ise ikinciden yedi ay, eğer halktan birisi ise dokuz ay sonra icra edilir. Geniş bir salonda yapılan bu merasim bir hayli kurallara bağlıdır. Salonda ortada büyük şeyhi temsilen bir imam oturur, sağında Nâkib, solunda ise Necîb vardır.

Bu şekil aynı zamanda A (ayın), M (mim), S (sin) harflerini yani Ali, Muhammed ve Selman üçlüsünü temsil etmektedir. Nâkib'in sağında da havarileri temsilen on iki kişi bulunur. Necibin solunda ise yirmi dört kişi yer almaktadır. Bu kişiler Kitâbu'l-Mecmû'nun beş defa tekrar edildiğine şahitlik ederler. Merasimin başında imam tekrar, sır saklayacağına dair söz ister, havariler de onun sözüne şahitlik ederler. Bu sırada on iki havari önlerindeki on iki bardaktan birer yudum içki içerler. Aday da bir yudum içer ve böylece ulûhiyete erilmiş olur.

2. Araştırmanın Amacı

İslam mezhepleri tarihinde aşırı ve bâtinî fırkalar arasında sayılan Arap Aleviliği tüm yönleriyle inceledikten sonra, kendilerince kutsal kabul ettikleri ve dikkatlice icra ettikleri mezhebe kabul törenleri incelenerek, kapsamlı bir tahlil yapılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

3. Alt Problemler

Nusayrîlik inancını ortaya çıkaran sebepler nelerdir?

Fırkanın günümüzdeki durumu nedir?

Türkiye'de ve dünyada yaşadıkları bölgeler nerelerdir?

Fırka, zaman içinde hüküm süren eski dinler ve inanışlardan ne derece etkilenmiştir?

Nusayrîlerde mezhebe kabul törenlerinin tarihî ve aşamaları nelerdir?

Mezhebe kabul törenlerinde ve dinî törenlerde kadının rolü nedir?

Mezhebe kabul törenlerinin anlamı nedir?

Sosyolojik açıdan amcalık kurumunun değerlendirilmesi ve mezhep içerisindeki sosyal tabakaların oluşum nedenleri nelerdir?

Kabul törenleri zaman içerisinde nasıl değişimler yaşamıştır? Uygulamalarda farklılıklar söz konusu mudur?

4.Araştırmanın Önemi

Şu ana kadar inançlarını ve teşekkül sürecini özetlemeye çalıştığımız Nusayrîler, aslında inançlarını son derece gizli tutarlar. Öyle ki, büyük bir çoğunluğu inançların tamamı ve sırları hakkında bilgi sahibi olamazlar. Bu ancak seçkin bir zümreye aittir. Bu çalışma genellikle Suriye bölgesinde yayılmış olan Nusayrîleri daha iyi anlayabilmemizi ve yüzyıllardır iç içe yaşadığımız bu insanları doğru tahlil edebilmemize olanak sağlayacaktır. Ayrıca özelde Nusayrîlerde mezhebe kabul törenleri ayrıntıları ile incelenip, kapsamlı bir değerlendirme yapılarak mezhebin daha yakından tanınmasına yardımcı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Din

Dil âlimleri, din kelimesinin Arapça “deyn” kökünden mastar veya isim olduğunu kabul ederler. Cevherî'nin dinin "adet, durum; ceza, mükâfat; itaat" şeklinde başlıca üç anlamını verir ve terim olarak dinin bu son anlamdan geldiğini belirtir.³ Kur'ân-ı Kerim'de din kelimesi doksan iki yerde geçmektedir. Ayrıca üç ayette de (et-Tevbe 9/ 29; es-Saffat 37 / 53; el-Vakıa 56/86) değişik türevleri yer almıştır. Bu ayetlerde dinin başlıca şu anlamlarda kullanıldığı görülür: Zül, yönetme, yönetilme, itaat, hüküm, tapınma, tevhid, İslâm, şeriat, hudûd, âdet, ceza, hesap, millettir.⁴

Dini, Allah'ın insanlar için koymuş olduğu kurallar bütünü olarak tarif etmemiz mümkündür.

1.2. Mezhepler

Sözlük anlamı gitmek, izlemek, gidilen yol demektir. Mecazî olarak kişisel görüş, inanç ve doktrin karşılığında da kullanılır. Terim olarak bir müçtehidin, dinin ayrıntılarına ilişkin, kendine özgü kural ve yöntemlerle oluşturduğu inanç ya da hukuk sistemini dile getirir.⁵ Çoğu zaman din ve mezhep kavramları, aynı şeyi ifade eden iki farklı kavram olarak anlaşılmaktadır. Fakat mezhepler, dinin anlaşılma biçimleridir. Mezhepleri ortaya koyanlar insanlardır. Tarih boyunca binlerce mezhep ortaya çıkmıştır. Çok az bir kısmı yaşama şansı bularak günümüze ulaşabilmiştir. Her mezhebin değişerek ve dönüşerek varlığını sürdürebildiği unutulmamalıdır.⁶

1.2.1. Haricilik

Haricîlik Müslümanlar arasında ortaya çıkan siyasî ve itikadî nitelikli ilk firkalaşma hareketidir. Onlar Hz Ali'yi destekleyen ve onun saflarında yer alan kişilerdir. Sıffin savaşı sonrası gündeme gelen Hakem olayı (Tahkim) ile birlikte, Hz. Ali'nin saflarından ayrılarak Harûra'da, “La hükme illâ lillah” (Allah'tan başka hüküm verecek yoktur; hüküm ancak

³ Abdülaziz Bayındır, *Doğru Bildiğimiz Yanlıklar*, (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2018), s. 69.

⁴ Günay Tümer “Din” , *DİA*, Cilt: IX (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 312-320.

⁵ İlyas Üzüm, “Mezhep”, *DİA*, Cilt: XXIX (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 526-532.

⁶ Hasan Onat ve Sönmez Kutlu, “İslâm Mezhepleri Tarihine Giriş”, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), s. 35.

Allah'a aittir) sloganı etrafında farklı bir topluluk meydana getirmişlerdir. Sığ düşünen ve zamanın şartlarına ayak uydurmakta zorlanan bu mezhep, yaşadıkları görüş ayrılıklarından dolayı fırkalara bölünmüştür. Bu fırkalar; Ezârîka, Necadât, Acaride, Beyhesiyye, İbâziyye 'dir. Diğer fırkalarına göre daha mutedil görüşlere sahip olan İbâziyye kolu günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.⁷

1.2.2. Mürcie

İrcâ iki manaya gelmektedir. İlki "Onu 'da, kardeşini de geciktir"⁸ ayetinde olduğu gibi tehir etmek ve geciktirmek manasına gelir, diğeri ise ümit vermek anlamındadır.

Mürcie'nin ortaya çıkışında, Haricî zihniyeti, Emevî-Hâşimî çekişmesi, Emevîler'in uyguladığı siyaset, kentleşme sürecinin doğurduğu siyasal, ekonomik ve toplumsal problemler ile birlikte Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra gelişen olaylar, Cemel ve Sıffin savaşları, Hakem Vak'ası, etkili olmuştur. Ayrıca Büyük günah işleyenin cennetlik mi yoksa cehennemlik mi olduğu konusu üzerine yapılan tartışmalar Mürcie'yi ortaya çıkaran sebeplerdendir. Kebîre sahibinin hakkında bu dünyada hüküm verilemeyeceği söylemişler ve durumunu ahirete bırakılması gerektiğini ifade etmişlerdir.⁹

1.2.3. Mu'tezile

Sözlükte "ayırarak, uzaklaştırmak" anlamındaki azl kökünden sıfat olan Mu'tezile kelimesi "uzaklaşan, ayrılıp bir köşeye çekilen" demektir. Mu'tezile mezhebinin II. (VIII.) yüzyılın başlarında, büyük günah işleyen kişi hakkında Haricîlerle Mürcie'nin ileri sürdüğü görüşlere karşı Vasıl b. Ata ve Amr b. Ubeyd'in farklı bir teori ortaya koymalarıyla Basra'da zuhur etmiştir. Beş temel esas üzerine ilkelerini inşa eden bu mezhep kelâmi-felsefi bir ekoldür.¹⁰

1.2.4 Şia

Şia, Arapça'da (şy'a) kökünden gelme bir kelimedir ve "miktar, süre, sıra, aslan yavrusu, eş ve benzer, misafiri uğurlamak, bir insanın yardımcıları ve ona uyanlar, aynı görüşte olmasalar da bir şey üzerinde birleşen topluluk, fırka, bölük; yayılmak" anlamlarına gelir.

⁷ Ethem Ruhi Fırlalı, "Haricilik", *DİA*, Cilt: XVI (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997), s.169-175.

⁸ Araf, 7/111.

⁹ Sönmez Kutlu, "Mürcie", *DİA*, Cilt: XXXII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 526-532.

¹⁰ İlyas Çelebi, "Mutezile", *DİA*, Cilt: XXXI (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 391-401.

Bunlar arasında en yaygın kullanım "tarafdar, yardımcı, fırka, bölük" anlamlarındadır. Kur'ân'ı Kerim'de de "fırka, bölük ve tarafdar" anlamlarında kullanılmıştır. Terim olarak Şia, Hz. Peygamber (sav)'in vefatından sonra Hz. Ali ve Ehl-i Beytini halifelik için en layık kişi olarak gören ve onu "meşru" halife kabul eden, ondan sonraki halifelerin de onun soyundan gelmesi gerektiğine inanan toplulukların müşterek adı olmuştur.¹¹ Şia'ya göre, Hz. Peygamber'den sonra gelen imamlar günahsız ve her türlü noksanlıktan uzak kişilerdir. Onlardan kimseye asla kötülük dokunmaz. Bu imamlara dost olanların kurtuluşa erebileceği, düşmanlık edenlerin ise helak olacağı görüşündedirler.¹²

1.2.4.1 Şii hareketler

1.2.4.1.1. İmamiyye Şiası

Hz. Peygamber (sav)'in vefatının ardından, Hz. Ali'nin halife olması gerektiği ve bunun bizzat Hz. Peygamber (sav) tarafından emredildiği görüşünü benimseyen, on iki imama inanmayı imanın şartları arasında sayan kimselerin oluşturduğu fırkadır. Altıncı imam olan Cafer es-Sadık'ın içtihatlarına uydıklarını ifade ederler. Bugün Şia denilince İmâmîyye anlaşılmaktadır. On iki imamı kabul ettikleri için İsnâaşerîyye (on ikiciler) olarak ifade edilirler.¹³

1.2.4.1.2. Zeydîyye

Hz. Ali'nin çocuklarından Hz. Hüseyin'in torunu Zeyd'e mensup olan kişilerdir. Emevî yönetimine karşı savaşırken şehit olan Zeyd b. Ali b. el-Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'in ve oğlu Yahya'nın, zamanlarının imamı olduğunu kabul edenler.¹⁴

1.2.4.1.3. İsmâililik

İmâmîyye'ye göre net olarak bilinmeyen bazı sebepler nedeniyle İsmail'de bulunan görev küçük kardeşi Musa'ya geçmiştir. Bunun bir haksızlık olduğunu düşünenler "İsmâiliyye" adı altında bir fırka ortaya çıkarmışlardır. Bu kişiler aynı zamanda İslâm öncesi eski Ortadoğu,

¹¹ Mustafa Öz, "Şia", *DİA*, Cilt: XXXIX (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 111-114.

¹² Nevbahî, *Kitâbu'l-Makâlât ve'l-Fırak Fıraku's-Şia*, Çeviren: Hasan Onat, Sabri Hizmetli ve Sönmez Kutlu (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004), s. 90.

¹³ Mustafa Öz, "İmamiyye", *DİA*, Cilt: XXII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 207-209.

¹⁴ Yusuf Gökalp, "Zeydiyye", *DİA*, Cilt: XXXIV (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 328-331.

İran ve Hind dinlerinden ve felsefî akımlardan etkilenecek yeni bâtinî inancı denilen bir düşüncenin mimarları olmuşlardır.¹⁵

1.2.4.1.4.Dürzilik

Fatımî halifelerinden el-Hâkim Biemrillah el-Mansur b. el-Aziz Billah'ın (385-411/996-1021) veziri Hamza b. Ali'nin kurduğu bâtil bir mezheptir. Dürzilik, çeşitli din ve düşünce akımları ile aşırı Şîf anlayışlarından etkilenmiş karmaşık bir yapıya sahiptir. Allah'ın çeşitli insanlarda tecelli etmesi, tenasüh, Hâkim Biemrillah gibi kişilere beşer üstü niteliklerin verilmesi, İslâm'ın tevhid prensibiyle taban tabana zıttır. Namaz, oruç gibi ibadetlerin de içinde bulunmayışı şekil açısından bile İslamiyet ile ilgilerinin olmadığını göstermektedir.¹⁶

1.2.4.1.5.Nusayrîlik

İslam mezhepleri tarihinde aşırı ve bâtinî fırkalar arasında sayılan Nusayrîlik akidesinin kurucusu, Ebû Şuayb Muhammed b. Nusayr en-Nemîrî'dir. Diğer bâtinî fırkalar gibi Nusayrîliğin de tarihi oldukça gizlidir. Mezhebin görüşlerini Muhammed b. Nusayr'dan sonra Kufe ile Halep arasında Cunbulâ'da yetişen, aslen İranlı olan, 957 veya 968'de Halep'te ölen ve Şeyh Yaprak adı ile şöhret bulan Hamdan el-Hâsibî (873-957) düzene koymuştur. Böylece Nusayrîliğin ikinci kurucusu olarak tanınmış ve Nusayrîler hakkında birçok eser yazmıştır. Ancak en önemli eseri on altı sureden oluşan Kitâbu'l-Mecmû'dur. Bu kitap Nusayrîliğin kutsal kitabı olarak tanınmaktadır.¹⁷

1.2.5 Ehl-i Sünnet

Sözlükte “manevi alanda çizilen yolu benimseyenler” anlamına gelen Ehl-i sünnet (Ehlü's-sünne) tamlaması Ehl-i sünnet ve'l-cemâa ifadesinin kısaltılmış şeklidir.¹⁸ Buradaki sünnetten maksat, dini tebliğ ve beyan etmekle görevli bulunan Hz. Peygamber'in İslâm'ın temel konularını anlama ve benimseme tarzıdır. Cemâat kavramı, her devirdeki Müslümanların büyük ekseriyeti (sevâd-ı a'zam) ve müctehid âlimler gibi farklı şekillerde yorumlanmışsa da vahyin ilk muhatapları olup inanç, ibadet, hukuk ve ahlâk cepheleriyle İslâm'ı bir bütün olarak sonraki nesillere aktaran ashab cemaati anlamına geldiği yolundaki görüş tercih edilmiştir. Aslında bu anlayış diğer yorumların da temelini oluşturmaktadır. Buna göre Ehl-i sünnet'i,

¹⁵ Mustafa Öz, “İsmailliye”, *DİA*, Cilt: XXIII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 128-133.

¹⁶ Mustafa Öz, “Dürzilik”, *DİA*, Cilt: XXIII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 39-48.

¹⁷ İlyas Üzüm, “Nusayrîlik”, *DİA*, Cilt: XXXIII (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 270-274.

¹⁸ Yavuz, Ş.Yusuf, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1994, cilt 10, sayfa 525-530

“Hz. Peygamber (sav) ile ashap cemaatinin dinin temel konularında takip ettikleri yolu benimseyenler” diye tarif etmek mümkündür. Bu tarifte yer alan dinin temel konularından, İslâm’dan olduğu bilinen ve usûlü’ d-dîn olarak adlandırılan hususlar kastedilmektedir.¹⁹

---

¹⁹ Yusuf Şevki Yavuz, “Ehl-i Sünnet”, *DİA*, Cilt: X (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 525-530.

İKİNCİ BÖLÜM

NUSAYRİLİK

2.1.Genel Özellikleri

2.1.1.İsimlendirme

Arap Alevileri araştırmacılar için karmaşık olmaları ve gizli olmaları yönünden içerisinde zorluklar barındıran bir alandır. Daha konunun başında isimlendirme konusunda değişik görüşler ortaya konulmaktadır. Kelime anlamı itibariyle alevi, Arapça'da Hz. Ali'ye mensup anlamındadır. İslam tarihinde ise Hz Ali'yi sevenler ona her konuda bağlı olanlar anlamındadır. Lübnan, Suriye ve ülkemizin güneyinde; daha çok Adana, Mersin ve Hatay civarında yaşayan Nusayrîler (Arap Alevileri), başka mezhep ve etnik gruplara göre daha gizli bir ekol yapısındadırlar.

Nusayrîler halk arasında “Fellâh ” ve “Arap Uşağı” olarak bilinmektedirler. Fellâh çiftçi anlamında kullanılır. Fellâh denmesinin nedeni bu insanların uzun yıllar bölgelerinde bulunan toprak ağalarının yanında ırgat olarak çalışmalarından ve çiftçilikle uğraşmalarından ileri gelmektedir. Arap uşağı ifadesi de bu kişilerin Arap etnik kökeninin vurgulanmasından kaynaklanmaktadır. Nusayrî kelimesi halk arasında pek kullanılmayan bir ifadedir. Genellikle bilimsel literatürde kullanılır.²⁰

Nusayrî isminin verilif nedenleri ilgili Massignon şöyle bir sıralama yapar;

- 1) Nasranî sözcüğünün (Hristiyan) bozulmuş şeklidir.
- 2) Nazarini (Latince Hristiyan) sözünden türemiştir.
- 3) Naşuraya (Küfe yakınlarındaki köy) den türemiştir
- 4) İbn Nusayr (Muhammed İbn Nusayr en Nemîrî Addi)'dan türemiştir.²¹

Nusayrî tabirinin yerine alevi ifadesini kullanan et-Tâvil, firkanın ilk ve orijinal isminin Alevilik olduğunu, Nusayrî ifadesinin sonradan türetildiğini ifade eder.²² Genel kanıya göre firkanın Nusayrîye olarak benimsenen ismi ilk kurucusu olarak kabul edilen Muhammed b.

²⁰ Hüseyin Türk, *Anadolu'nın Gizli İnanıcı Nusayrîlik*, (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013), s. 31.

²¹ Ömer Uluçay, *Nusayrîlik İnanç Esasları-Tenasüh* (İstanbul: Gözde Yayınları, 2011), s. 12.

²² Mazlum Uyar, “Nusayrîlik”, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), s. 300.

Nusayr en-Nemîrî'den gelmektedir. Mezhebin temel kaynaklarından Kitâbu'l Mecnû'un çeşitli yerlerinde Nusayr ve Nemîri ifadelerine rastlamak mümkündür. İlk dönem Şîi kaynaklarda Nemîriyye olarak anılan bu topluluk, Hasan el- Eş'arî tarafından da rafîzî fırkalar arasında sayılmaktadır.²³

2.1.2 Nusayrîliğin Teşekkülü ve Tarihî Gelişimi

Şia kaynaklarında mevcut olan bilgilere göre Nusayrî inancının kurucusu İbnü'n Nusayr en-Nemîrî'dir. Kendisi İsnâaşerîyye imamlarından Ali en-Nâki, Hasan el-Askerî ve Muhammed el-Mehdî'nin imamet devrelerine ulaşmıştır.²⁴ Basra, Kûfe ve Samarra'da yaşayan İbnü'n Nusayr, Irak'ta geçmişten beri var olan hulul, ittihad ve tenâsüh gibi eski inançlardan beslenen düşüncelerini Şîi'ler arasında dillendirmiş ve etrafında kendisi gibi düşüncelere sahip bir grup toplamıştır. İbnü'n Nusayr görüşlerini daha büyük kitlelere ulaştırmak için ehl-i beyt büyüklerinin nüfuzundan faydalanmaktan da geri durmamıştır. Ali en-Nâki'nin ilah, kendisinin de onun peygamberi olduğunu söyleyerek dinin bazı haramlarını helal, bazı helallerini de haram saymak suretiyle birtakım aşırı görüşler ortaya koymuştur. Başta hulûl anlayışı olmak üzere İbnü'n-Nusayr hakkında verilen bilgiler Kitâbu'l-Mecnû'un ilk bölümündeki bilgilerle örtüşmektedir.

Onun ölümünden sonra fırkanın başına Muhammed b. Cündeb geçmiştir. Onun Fars beldelerinden birine mensup olduğu ve İbnü'n Nusayr'ın görüşlerini savunduğu nakledilmiştir. Muhammed b. Cündeb'in ölümünden sonra yerine Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed el-Cenân el-Cünbülânî geçmiştir. Cünbülânî, Irak'ın Cünbülâ şehrinde yaşadığı için Cünbülânîyye adıyla anılan bir tarikat kurmuş, böylece fırkaya tasavvufî bir boyut kazandırmıştır. Hareketin yayılması için bazı bölgelere seyahat eden Cünbülânî, Mısır'da bulunduğu sırada Ebû Abdullah Hüseyin b. Hamdân el-Hasîbî'yi etkileyerek tarikatna girmesini sağlamıştır. Cünbülânî'nin ölümü üzerine (287/900) hareketin başına geçen Hâsîbî, İsmailîyye ile birleşme teşebbüsünde bulunmuşsa da başaramamış, Şîi-Büveyhî hânedanları ile Hamdânîler'e yaklaşarak onların desteğini almıştır. Hareketin gerek dinî-mistik karakterinin geliştirilmesi, gerekse yayılması için verdiği mücadele sonucunda fırkanın en önemli şahsiyetlerinden biri haline gelmiş ve bu sebeple “Şeyhüddin” diye anılmıştır. Fırkayı

²³ Ebu'l Hasan el- Eş'ari, Makalatü'l - İslamiyyin ve İhtilafu'l - Musallin, Çeviren: Mehmet Dalkılıç, Ömer Aydın (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005) s. 10-29.

²⁴ Mustafa Öz, “Nusayrîyye”, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler Bektaşiler Nusayrîler* (İstanbul: Neşe Basım, 2013), s. 190.

sistemleştirerek temellerini kuran ve Nusayri inanç esaslarına şeklini veren kişidir. Nusayrilerde namaz, dua gibi ibadet ve dini törenleri son şekline kavuşturan kişidir. Şif biyografi kaynaklarında genellikle “yalancı, lânete uğramış, itikâdı bozuk” gibi ifadelerle eleştirilmiştir.²⁵

Hâsibî, fırka mensuplarının bilgilerine ve sırlara vukufiyet derecelerine göre hiyerarşik bir yapıya kavuşturmuştur. A-M-S üçlemesini ortaya koyan kişi de yine kendisidir. Hâsibî ile akidesini tamamlayan fırka daha sonra küçük gruplar halinde de olsa Irak ve Suriye’de kendisine taraftar bulmuştur. Hâsibî fırkanın geleceği açısından önemli olduğunu düşündüğü; birisi Halep’te ve bir diğeri de Bağdat’ta olmak üzere iki merkez inşa etmiştir. Hâsibî’nin döneminde Nusayrîlik, Fırat nehrinin ötesi basta olmak üzere etki alanını genişletmiştir. Onun yazmış olduğu Kitâbu-l Mecnû isimli eser Nusayrîlerin temel kaynak kitabı konumundadır.

Hülagü, Nusayrîliğin Bağdat’ta bulunan merkezini ortadan kaldırmıştır. Fırkanın Hâsibî’den sonra başına Muhammed b. Ali el-Cillî geçmiştir. El-Cillî Antakya civarında bulunan Cilliya’dandır. Bizanslılar Kilikya’yı ele geçirdiklerinde bir dönem esir olarak Bizans hapislerinde kalmıştır.

2.1.3 Nusayrîliğin Kolları

Arap Alevilerinin kolları, görüşleri ve ayrılık noktaları açısından incelendiğinde aralarında büyük farklılıkların bulunmadığı görülür.²⁶ Nusayrîler Hz. Ali’nin ulûhiyeti noktasında birleşmekle birlikte, Ali’nin oturduğu mekân konusunda ayrılığa düşmüşlerdir.

Nusayrîlerin dört kolundan birisi olan Kamerîler, Hz. Ali’nin makamının ayda olduğuna inanırlar. Haydarîler ise, Hz. Ali’nin makamının ayda değil arşta olduğunu söylerler. Bu görüşlerini de Kur’ân’a dayandırırılar. Bunlara göre Ali tanrıdır. Kur’ân’a göre Allah, arşın üzerinde oturur. Buna göre Güneş ve Ay mahlûktur. Bu nedenle Allah'a mekân nispet edilmez. Ali de Allah olduğuna göre Ay'da değil arşta'dır. Arş semadaki namütenahi varlıktır. Bir diğer kol olan Mütevali’ye göre de Tanrı olan Ali arşta'dır. Bunlar on iki imama inanmaktadırlar. Dördüncü kol olan Gıyabilere göre de, Tanrı olan Ali, arşta'dır.²⁷

²⁵ Muhammed Hanefi Palabıyık, “Dinî İnançları ve özellikleri bakımından Nusayrîlik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 23.

²⁶ Türk, age., s. 24.

²⁷ Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Târîhi*, s. 381. Şapolyo her ne kadar Haydarilerin Tanrıya bir mekân ittihaz etmedikleri için, arşta olduğunu söylediklerini dile getirirse de gerçekte Haydarîler, Ali’nin Güneşte olduğuna inanmaktadırlar. Bu nedenle de onlara "Şemsiler" adı verilmektedir. Krş. Süleyman Efendi, a.g.e. s. 27-28; Bedevî, *Mezâhibu'l-İslâmiyyîn*, II, 495-496; Fığlalı, *Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri*, s. 185.

2.1.4 Nusayriliğin İnanç Sistemleri

Arap Alevilerinin inanç sistemlerini temelini Nusayrî akîdesi oluşturmaktadır. Bu akîde de bilindiği üzere Ayn-Mim-Sin de toplanan ve bir sembol olan, sırrı saklamanın yüksek önem arz ettiği bâtinî bir öğretilerdir. Bu öğretiy Ehl-i Beyt'e bağlılık ve reenkarnasyon ile desteklenen bir öğretilerdir.²⁸

Nusayrîlik, İslam coğrafyasında teşekkül etmiş bir fırka olması nedeniyle, en çok etkilendiği din de doğal olarak İslam dini olmuştur. Daha sonraları çeşitli yollarla Sabîlik, Yahudilik, Hristiyanlık gibi diğer dinlerle de etkileşime girmiş ve hepsinin harmanlandığı bir yapı haline gelmiştir. Fırkanın doğup geliştiği topraklarda Gnostik, Yeni Eflatuncu, Manici ve Budacı unsurlardan da etkilendiğini söylenebilir.²⁹

Nusayrîlere göre dinde gizlilik çok önemlidir. Gizlilik bâtin ehlinin özelliğidir. Zâhir ise karanlık ve zulmet ehline mahsustur. Sırrı açığa çıkaranların ölümlerinde bedenlerini toprağın kabul etmeyeceğine ve suretlerinin hayvan şekline döneceğine inanırlar. İşte bu düşüncelerden dolayı fırka hakkında yazılan eserler gizli kalmıştır.³⁰

Sırrı açıklayan kişiler çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Adana'lı Süleyman Efendi'nin el-Bâkûretü's-Süleymâniyye fi Keşfi Esrârî'd-Diyâneti'n-Nusayrîyye isimli eseri yazıp, yayınlamasının ardından Tarsus'ta öldürülmesi buna örnek olarak verilebilir.³¹ Fırka içerisinde ketumluk aşırı derecede önemlidir.

Fırkada sembollerin yoğun olarak kullanıldığı ilk bakışta göze çarpan unsurlardandır. Derinlemesine yapılacak bir araştırmada gök cisimleri ve yıldızların takdisi gibi konularda putperestlikten, AMS üçlemesinde teslis inancından, nakfîyi (içki) kutsal olarak kabul etmeleri yönüyle Hristiyanlıktan etkilendiğini görebiliriz.³²

Arap Alevileri kendilerini tanımlarken İslam toplumunun bir parçası olduklarını, Ehl-i Beyt ve on iki imamın yolunda olduklarını ifade ederler. İnançlarının temel ilkelerini “mana-isim-bab” oluşturur. Ayn-Mim-Sin üçlemesinde Ayn göz demektir. Allah'ın tecellisini görmek anlamında kullanılır. Ayn yücedir, âlâdır, Ali'dir.³³ Mim Hz Muhammed (sav), Sin ise Selmân-

²⁸ Cahit Aslan, *Fellahlar'ın Sosyolojisi* (Adana: Karahan Kitabevi 2015), s. 55.

²⁹ Uyar, age., s. 305-310.

³⁰ Öz, age., s. 198-199.

³¹ Öz, age., s. 198-199.

³² Öz, age., s. 200.

³³ Uluçay, age., s. 33.

ı Fârisî'dir. Selmân-ı Fârisî âlimdir, öğretmendir ve fırka mensuplarına örnek olarak gösterilir.³⁴ Sünniler arasında sürekli takiyye yaparak günümüze kadar gelen fırka içerisindeki bu formül, inançlarının temelini teşkil etmektedir.³⁵

2.1.4.1.Ulûhiyet İnançları

Nusayrîlerin Allah inancı Ali'nin tanrı oluşu akidesine ve AMS formülüne dayanmaktadır.³⁶ Nusayrîleri diğer fırkalardan ayrı bir yere koymamızı gerektiren görüşlerinin başında ulûhiyet inançları gelir. Tanrının yüce bir varlık olması, kudret sahibi olması gibi konularda diğer mezheplerle aynı düşünceler de, tanrının insanlar tarafından görülebilir olduğunu iddia etmeleri onları diğer İslam mezheplerinden ayırmaktadır.³⁷

İnançlarına göre tanrının eşi benzeri yoktur. Tanrı'nın saf haliyle anlaşılması mümkün değildir. Kullarına kendini tanıttırmak için Ali'nin şeklinde tecelli etmiş, varlığını bu şekilde sürdürmüştür.³⁸ Tanrı'nın yedi farklı kişi ile tecellisi gerçekleşmiştir. Her ilahi tecellide isim ve bab olarak ifade edilen şahıslar ona yani Hz Ali'ye yardım etmişlerdir.³⁹

Yedi tecelli tablo halinde şu şekildedir:

MANA	İSİM	BAB
Habil	Âdem	Cebrail
Şit	Nuh	Yabil b. Fatin
Yusuf	Yakup	Ham b. Kuş
Yuşa	Musa	Dan b. Aşbavüt
Asaf	Süleyman	Abdullah b. Sim'an
Şem' un Al-Safa	İsa	Rüzbih b. Satr al'a'imma
Ali	Muhammed	Selman-ı Fârisî

³⁴ Halil İbrahim Bulut, Tarih, "İnanç, Kültür ve Dini Ritüelleriyle Nusayrîlik", *Ortadoğu Yıllığı*, Cilt: 7 (2011), s. 587-588.

³⁵ Abdülhamit Sinanoğlu, *Nusayrîlerin İnanç Dünyası ve Kutsal Kitabı*, (Konya: Esra Yayınları, 1997), s. 19-30.

³⁶ Uyar, age., s. 311.

³⁷ Uyar, age., s. 311.

³⁸ Uyar, age., s. 311.

³⁹ Türk, age., s. 49.

İnançlarına göre Nusayrîler dünya halk olunmadan önce ateş saçan gök cisimleri olarak gökte bir yerlerde Hz Ali'yi izlemekteydiler. Bu tam olarak 7077 yıl 7 saat böylece devam etmiştir. Hz Ali kendilerine:

-Ben sizin rabbiniz değil miyim, Dedi.

Onlar da

-Evet, sen bizim rabbimizsin, dediler.

Hz Ali'yi kendileri gibi düşündükleri için günaha girdiklerini düşünmektedirler. Daha sonra ikinci kere 7077 yıl 7 saat daha ateş saçan gök cisimleri olarak beklemeye devam etmişlerdir. Hz Ali değişik şekillerde kendilerine gözükmüş, onlar tanıyamamışlardır. Hz Ali daha sonra dünyayı yaratmış ve nasıl bir hayat yaşamaları gerektiğini kendilerine bildirmiştir. Hz. Ali, ardından bunların günahlarından şeytanı, şeytanın günahından ise kadınları yaratmıştır. Bu sebeptendir ki Nusayrîler, ibadetlerinde kadınlara yer vermemektedirler.⁴⁰

Nusayrîlerin Ali inancı şiir ve edebî metinlerine de yansımıştır. Nusayrî olduğunu açıkça bildiren alevi ozanlarından Virani, yalnızca bir kısmını vereceğimiz şiirinde Ali inançlarını özetlenmektedir.⁴¹

Gel istersen saâdet sonu hayrı
Nazar kıl can gözüyle gör bu seyri
Gözün aç bak ne var âlemde ayrı
Hemendem Şah'ı gör hiç görme gayrı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir âlem-ül-gaybın sıfatı
Ki gösterdi sıfat içinde zatızanlarından
Dilersen içersin ab-ı hayatı
Bu sırra kim erer görmez mematı
Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî

⁴⁰ Necmettin Alkan, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrîleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 140.

⁴¹ Türk, age., s. 55.

Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı
 Ali'dir padişah-ı heft kişver
 Anın destindedir cennat ü Kevser
 Kıyamet kaddidir mihrab ü minber
 Sücudum anadır ser cümle yek ser
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir var eden arz ı semayı
 Dahi hem nur-i şemsi gün ü ayı
 Koma zikret Hasan Hulgi Rızayı
 Dilersen Şah Hüseyin'i Kerbelâ'yı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir mahşerin haşırında kazı
 Anadır cümlelerin nâz ü niyazı
 Özün ko pûteye arıt bu remzi
 Eğer mü'min isen anla bu razı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Ba-i Bismillah Ali'dir
 Ali'dir Hak Rasulullah Ali'dir
 Ali'dir fakr-i fahrullah Ali'dir
 Ali'dir sema vechullah Ali'dir
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı⁴²

Diğer taraftan kâfir olarak tanımladıkları kişilerin göklere yükselmesi ve yaratıcıyı tanımaları mümkün değildir. Bir daha insan olarak dünyaya gelemes. İnsanlara eziyette bulunan

⁴² Celalettin Ulusoy, *Yedi Ulular*, (Ankara: Ankara Türk Matbaacılık A.Ş., 1974), s.123-125.

kimseler ayı ya da domuz vb. hayvanlar suretinde dünyaya gelirler. Reenkarnasyon düşüncelerini temellendirirken Kur'ân-ı Kerim'den iki ayete dayandırırlar.⁴³

“Allah’ı nasıl inkâr edersiniz; iki siz ölümler idiniz sizi diriltti. Sonra sizi öldürecek tekrar diriltecek. Sonunda ona döndürüleceksiniz.”⁴⁴

Onlar “Rabbimiz bizi iki defa öldürdün. İki defa dirilttin. İşte günahlarımızı da itiraf ettik. Şu ateşten kurtulmanın bir çaresi yok mu?” derler.⁴⁵

Özellikle ,“Cansız nesnelere iken size O hayat verdiği halde Allah’ı nasıl inkâr edebiliyorsunuz? Sonra sizi öldürecek, sonra diriltecek, sonra O’na götürüleceksiniz”⁴⁶ ayeti ile fırsat eşitliği bakımından reenkarnasyona işaret ettiğini ifade ederler.⁴⁷

2.1.4.2. Nübüvvet İnançları

Nusayrîlerin nübüvvet inançları da tanrı anlayışları gibi bâtinî tevellere dayanma noktasında benzerlik göstermektedir. Nusayrîlikte peygamberler Tanrı’nın nâsûtî kalıba girdiği bedenler yahut bu bedenleri haber veren kimselerdir. Bunlar esas itibarıyla nurdan olup semadan cesetsiz olarak iner, daha sonra bir bedene bürünerek insanlara görünürler. Onlar yemez, içmez, eşleriyle fizikî beraberlik kurmazlar. Hz. Âdem’den Hz. Muhammed’e kadar 100.000 peygamber gelmiştir. Hz. Muhammed (sav)’in bu peygamberlerin hepsinin temsilcisi olduğunu ifade ederler.⁴⁸

2.1.4.3. Ahiret İnançları

Nusayrîler diğer İslam fırkalarından çok daha farklı bir ahiret inancına sahiptirler. Cennet cehennem gibi Kur’ân-ı Kerim’de de sıklıkla geçen ifadeleri tamamen bâtinî yorumları ile ele alarak bu kavramların sembolik ifadeler olduğunu ileri sürerler. Ceza ve mükâfat onlara göre yine dünyada verilecektir. Salih ameller işleyen kişiler tekrar dünyaya geldiklerinde insan olarak geleceklerdir. Yedi kez farklı bedenlerde dünyaya gelen ruh daha sonra yıldızlara yükselerek kendine ayrılan yere ulaşacaktır.

⁴³ Uluçay, age., s. 249.

⁴⁴ Bakara, 2/24.

⁴⁵ Gafir, 40/11.

⁴⁶ Bakara,2/28.

⁴⁷ Uluçay, age., s. 249.

⁴⁸ Hasan Onat ve Sönmez Kutlu, “İslâm Mezhepleri Tarihine Giriş”, *İslâm Mezhepleri Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), s. 35.

Kötülük ve fenalık yapanlar yani günahkâr kimselerde tekrar dünyaya geldiklerinde kendilerinden daha aşağı varlıklar, sürüngen ya da değişik hayvanlar suretinde geleceklerdir. Burada Nusayrîlerin tenasüh anlayışı belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Cezanın da mükâfatın da verileceği yer yine dünyanın kendisidir. Sonunda beklenen mehdinin ortaya çıkmasıyla hepsi öldürülüp cansız varlıklar haline geleceklerdir.⁴⁹

2.1.5. Günümüzdeki Durumları

Nusayrîler günümüzde hala varlığını devam ettirmekle beraber yoğunluk olarak en çok Suriye ve Lübnan'da yaşamaktadırlar. Suriye nüfusunun yaklaşık yüzde on ikisini oluşturmaktadırlar. Yerleşim yerlerinin başında Lazkiye kenti gelmektedir. Siyasi otoriteyi ele geçirmiş olmaları nedeniyle devlet kademelerinde ve karar alıcı makamlarda sayıları oldukça fazladır. Ülkemizde de yaşamakta olan Nusayrîlerin sayısı bir milyon civarındadır. Daha çok Hatay, Tarsus, Mersin ve Adana çevrelerinde varlıklarını sürdürmektedirler.⁵⁰

2.2. Din Adamları

Nusayrîlikte din adamlarının büyük büyük şeyh, şeyh, nübeb (veya nüvvâb) ve imamlar olmak üzere dört sınıftan oluştuğunu söyleye biliriz.⁵¹

2.2.1. Büyük Şeyh

Büyük şeyhler fırka mensuplarının beşer üstü kudretinin olduğuna inandıkları, geniş yetkilere sahip kişilerdir. Büyük şeyhin otoritesi kesinlikle tartışılmaz. Diğer şeyhleri tespit etmek, imamları seçmek ve kendisi dışındaki din adamlarının derecelerinin yükseltilmesi gibi görevleri vardır.⁵²

2.2.2. Şeyh

Şeyh olmanın şartlarından birisi de şeyh bir ailenin soyundan gelmektir. Aksi halde bir kişi çalışarak şeyh olamaz. En önemli kurallardan birisi budur. Şeyhlerin sayısı oldukça fazladır. Şeyhler dini toplantıları ve merasimleri yöneten kişilerdir. Kültür düzeyleri yüksek, insanlara öğütler veren ve Nusayrîlerin toplu namaz ibadetini yürüten şeyhler, aynı zamanda fırka içerisindeki sorunların çözümlerinde de önder olan kişilerdir. Kentleşmenin yoğun olarak

⁴⁹ Türk, age., s. 246.

⁵⁰ Hasan Onat ve Sönmez Kutlu, age., s. 35.

⁵¹ Türk, age., s. 246.

⁵² Uyar, age., s. 330.

gerçekleştiği bölgelerde şeyhlerin mezhep mensuplarının üzerindeki etkisi azalsa da, özellikle dini konularda otoritelerini hala korumaktadırlar.⁵³

2.2.3. Nüveb

Belirli eğitimlerden geçtikten sonra şeyh olmaları umulan kişilerdir. Esasında şeyhin yanında, şeyhe vekâlet edebilecek şeyh yardımcıları olarak tanımlaya biliriz. Eğer başarılı olurda şeyhlik makamına ulaşabilirlerse, herhangi bir bölgeye şeyh olarak atanırlar.⁵⁴

2.2.4. İmamlar

2.Abdulhamit öneminde camiiler de imamlik görevlerine atanmak suretiyle devletten maaş alan fakat yalnızca ezan okuyan bazen de başları derde girmesin diye namaza katılan kimselerdir.⁵⁵

2.3.Tabu ve Kutsal Yiyecekler

Fırka mensuplarınca domuz etinin yenmesi yasaklanmıştır. Bunun nedeni kendilerine sorulduğunda domuzların necis denilen bazı şeylerle beslenmesinin ve kendi pisliğinde yuvarlanmasının sonucu olarak etlerinin zararlı ve hastalıklı olduğunu ifade ederler.⁵⁶

Bunun dışında leş yiyen hayvanların etleri, boğularak kan akıtılmaksızın öldürülen ya da murdar olan hayvanların etleri, kible dışında rastgele bir tarafa çevrilerek kesilen hayvanların etleri yenmemektedir. Nusayrîlere göre hayvanların dişi olanları ve tavşanlar da yenmemesi gerekenler içindedir. Kursağı olan kuş çeşitlerinin ve pullu deniz ürünlerinin yenmesi helaldir.⁵⁷

Nusayrîlerde alkol ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kendileri ile yapılan görüşmelerde birçoğunun görüşü alkolün yasak olmadığı yönündedir. İçlerinde yasak olduğunu ifade edenler de vardır fakat sayıları oldukça azdır. Nusayrîler önemli gün ve gecelerde, bayramlarda içki tüketmektedirler.⁵⁸

⁵³ Türk, age., s. 59.

⁵⁴ Uyar, age., s. 332.

⁵⁵ Uyar, age., s. 332.

⁵⁶ Türk, age., s. 61.

⁵⁷ Uluçay, age., s. 157.

⁵⁸ Türk, age., s. 63.

Nusayrîlerin kutsal yiyeceklerine gelecek olursak ilk sırada hırîsi⁵⁹ bulunmaktadır. Âdet gördükleri için kadınların yapamadığı yalnızca erkeklerin yaptığı bu yemek bayram ve adakların, önemli günlerin vazgeçilmez yemeğidir. İkincisi ise nakfî olarak ifade edilen namazda insanlara dağıtılan, üzüm suyunun sıkılarak elde edildiği içecek de Nusayrîlerce kutsal ieceklerdendir. Nakfîyi içen kiřiler Kevser nehrinden su içtiklerini dūřunurler. Bunlarla beraber Nusayrîlerde ekmek ve Ceysiltip (Hint cevizi) denilen kūuk cevizlerde kutsal olarak gōrūlūrler. Kutsal ve tabu olarak sınıflandırdıkları yiyecekler itibariyle Nusayrîler ile Musevîler arasında būyūk benzerlikler olduėu gōze çarpmaktadır.⁶⁰

2.4.Kutsal Metinler

Nusayrîler ana kaynak olarak Kur’ân-ı Kerim’e saygı gōstermekle birlikte Kitābu’l Mecmū’yu esas aldıklarını bildirirler. Kur’ân-ı Kerim’de yer alan sure ve ayetlerin bātınî yorumlarının hakikatleri ifade ettiğini, zahiri anlamlarıyla bir yere ulaşılamayacağını sōylerler. Zaman zaman ebcet hesabından da faydalanılarak Kur’ân-ı Kerim’den hūkūmler ve bātınî yorumlar ortaya koyarlar.⁶¹

İkinci kaynak olan Kitābu’l Mecmū ise her Nusayrî’nin içeriėini ezbere bilmesi gerekli olan, çeřitli dua ve surelerin bulunduėu, Nusayrî öğretisini anlatan temel kaynaktır.⁶² Hamdan el-Hāsibî tarafından beř sure halinde kaleme alınan eser daha sonra yapılan eklemeler ile gūnūmūzdeki halini almıřtır. Din būyūkleri tarafından mezhebi ōzlū bir Őekilde anlatan kitap olarak ifade edilmektedir. Fırkada gizlilik ve ie dōnūk bir yapı olduėundan eserlerin birçoėu avama inememiřtir.⁶³

2.5.İbadetler

Nusayrîlerde ibadetler sūnni Mūslūmanların ibadetleri ile aynı gibi gōrūnse de aslında oldukça farklılık arz eder. İbadetlerde bātınî yorum ve uygulama sōz konusudur. řehādetleri de farklıdır. Bir kiři řehadet getirirken “ Lā İlāhe İllallāh Muhammeden Resūlullah ” a ilaveten “Aliyyun veliyullah” demesi gerekir. Bu ifade “Ali tanrının velisidir” anlamına gelmektedir.⁶⁴

⁵⁹ Nusayrîlerin ōzel gūn ve bayramlarda, belirli kiřilere yaptırdukları ve ūstlendiėi iřlev nedeniyle kutsal kabul ettikleri yemektir.

⁶⁰ Tūrk, age., s. 65.

⁶¹ Tūrk, age., s. 91.

⁶² İlyas Ūzūm, “Nusayrîlik”, *DİA*, Cilt: XXXIII (Ankara: Tūrkiye Diyanet Vakfı, 2007), s. 273.

⁶³ İnan Keser, *Nusayrî Alevilik Tarih İnanç Kimlik*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2016), s. 92.

⁶⁴ Tūrk, age., s. 65.

2.5.1. Bâtîni Namaz

Nusayrîlerde ibadetler temelde ferdî olarak yapılan ibadetler ve toplu olarak yapılan ibadetler olarak ikiye ayrılır. Kişinin kendi başına yaptığı ibadetlerin ilki “Bâtîni Namaz” ibadetidir. Bâtîni namaz için herhangi bir yere dönmek ya da camiler gibi herhangi bir mekânda bulunmak gerekmez. Abdestli olmak, gülmemek ve Abbasî adetlerinden olduğu için siyah renk takke takmamak gerekir. Bu namazın Kur’ân-ı Ker’im’den Fâtiha, İhlas ve Kitâbu’l

Mecmû’daki sûreleri ve "Kuddas" olarak adlandırılan bazı duaları okumakla gerçekleştirilmiş olur.⁶⁵

2.5.2. Toplu Namaz

Toplu olarak kılınan namaz ise şeyhlerin ziyaretleri ve bayramlar gibi önemli günlerde ya da bölgeye uğrayan deprem, hastalık vs. gibi bir felaket nedeniyle yapılan ibadetlerdendir. Toplu namaz ibadetinde kadınlar bulunmazlar. Kişinin tek başına yaptığı batîni namazdan farklı olarak toplu namazda ezan okunur. Merasime Fâtiha suresi okunarak başlanılır. Sonra sırasıyla Reyhan duası, Kuddasü’l-buhur, Kuddasü’t-tib, Kuddasü’t-teberri ve daha başka dualar sırasıyla okunur. Önceden hazırlanmış olan nakfî (üzüm suyu) üç ayrı tasa konulur ve şeyh bu üç tasta birer yudum aldıktan sonra birisi kendinde kalmak üzere diğer iki tası necîb ve nâkibe verir. Onlar da birer yudum alarak orada bulunanlara verirler. Böylece herkes bir yudum nakfiden içmiş olur. Selam duası okunurken en son selam verilir. Bu şekilde ibadet sona ermiş olur.⁶⁶

2.5.3. Oruç ve Diğer İbadetler

Nusayrîlikte oruç ibadeti ise Hz. Muhammed (sav)’in babası Abdullah’ın sessizliği demektir. Yani sırları başkalarından gizleyerek muhafaza etmek demektir. Zekât ibadeti ise Selmân-ı Fârisî’yi temsil eder. Bunun yanında şeyhlere çeşitli zamanlarda verilen paralar da zekât olarak kabul edilir. Bunların dışında kutsal yerlere (vefat eden şeyhlerin din büyüklerinin türbeleri) yapılan ziyaretlerde fırka mensupları için ibadet olarak görülür.⁶⁷

⁶⁵ Üzüm, agm., a s. 273.

⁶⁶ Keser, age., s. 118.

⁶⁷ Üzüm, agm., s.273.

2.6. Nusayrîlerde Bayramlar

Nusayrîlerde her birinin farklı bir anlamı olan, amaç ve şekilleri itibariyle farklılıklar gösteren birçok bayram kutlanmaktadır. Millî bayramlar da özenle kutlanan bayramlardandır. Gönderilen bütün peygamberlerin, on iki imamın ve evliyaların her birinin doğum ve ölüm günleri, mezhep açısından geçmişte yaşanmış olan önemli günlerin hepsi bayram olarak kutlanmaktadır.⁶⁸ Bütün bayramlardan ziyade Nusayrîlerde kutlanmasının önemi büyük olan ve en sık kutladıkları bayramlar şunlardır:

2.6.1. Gadîr-i Hum Bayramı

Gadîr-i Hum denilen bölgede, Hz. Peygamber (sav)'in insanları toplayarak, Hz. Ali'nin vasıflarını bildirdiği gün olarak kabul edilir. O gün evler temizlenir. Kurbanlıklar alınır ve yemekler yapılır. İhtiyaç sahiplerine ve misafirlere ziyafet verilir. Toplu namaz kılınır. Törenleri yöneten şeyhlere zekâtlar verilir.⁶⁹

2.6.2. Firâş Bayramı (Zilhicce 29. Gün)

Hz. Peygamber (sav)'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırması, Hz. Ali'nin ise kâfirlerin ölüm çemberine rağmen bu tuzaktan kurtulması hasebiyle bu gün bayram olarak kutlanır.⁷⁰

2.6.3. Aşure Bayramı (Muharrem 10. Gün)

Kerbela olayında Hz. Hüseyin'in ölmediğine ve göğe yükseltildiğine inanılır. Nusayrîler bu günü de bayram olarak kutlanmaktadır.⁷¹

Bunların dışında önemle kutladıkları diğer bayramlardan bazıları da şunlardır:

- Fatır (Ramazan) Bayramı
- Mübadele Bayramı
- Rabi'ül Evvel Dokuz Bayramı
- Onbeş Şaban Bayramı

⁶⁸ Türk, age., s.63.

⁶⁹ Ali İhsan Ökten, *Anadolu'nun Sırlı Aynası Arap Alevîler (Nusayrîler)*, (Adana: Karahan Kitabevi, 2017) s. 99-105.

⁷⁰ Uluçay, age., s.139.

⁷¹ Aslan, age., s.67.

- Nevruz Bayramı
- Mihrican Bayramı
- Yılbaşı
- 1 Temmuz Bayramı
- Kurban Bayramı
- On yedi Bayramı
- Yumurta Bayramı
- Ramazan Ayının 1, 17, 19, 21, 23 ve 25. gününde kutlanan bayramlardır.

Bu bayramların dışında burada belirtilmemiş sayısı yüzün üzerinde olan bayram kutlanmaktadır. Nusayrîler Gâdir-i Hum bayramına ayrı bir önem verirler. Diğer bayramlara nazaran katılımın yoğun olduğu bu bayram Hz. peygamberin hacıları Gâdir-i Humm diye adlandırılan bölgede toplayarak Ali b. Ebi Talip için biat alması olayıdır. İslam tebliğinin bu hadiseden sonra tamam olduğuna inanırlar.⁷²

Bayram günü, kutlanılacak olan bayramın giderlerini karşılayan kişi ya da kişilerin evinde toplanırlar. İmamın gelip oturması için özel bir yer hazırlanır. Beyaz örtülerin serildiği bu yere imam gelip oturur ve bayram merasimini başlatır. Çeşitli dualar okunur ve orada bulunan kişilerde bunları tekrar eder.⁷³

---

⁷² Keser, age., s. 118.

⁷³ Ahmet Beşe, “İngiliz ve Amerikan Kayıtlarında Nusayrîler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54 (2010), s. 177-178.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİNE KABUL TÖRENLERİ

Çalışmanın bu bölümüne kadar Nusayrîler ile ilgili genel bilgiler ve kavramlara yer verilmiştir. Bu bölüm de ise Nusayrîlerin sıklıkla kullandıkları ifadelerden, yola giriş şartlarına, törenin yapıldığı mekânlardan, amcalık kurumunun işlevine, tören de geçen konuşmalardan, okunan dualara kadar ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ayrıca, dine kabul törenleri bağlamında mezhep mensupları ile yapılan mülakatlar da bu bölümde sunularak, kabul törenlerinin nasıl uygulandığı sorusuna cevap aranacaktır.

3.1.Bâtînlilik ve Gizlilik

Batın kökünden türeyen bâtın kelimesi bir şeyin gizli olması, o şeyin iç yüzünün bilinmesi gibi anlamlarda kullanılan bir terimdir. İslam düşünce tarihinde ayet ve hadislerin görünen anlamları dışında bâtînî yani gizli bazı anlamlarının da bulunduğunu söyleyen Nusayrîlerin sıkça kullandığı kavramlardan birisidir.⁷⁴

Mezhebe özgü batını yorumlar herkes tarafından bilinen bilgiler değildir. Yalnızca din adamlarının bildiği, açığa vurulması yasak olan bilgilerdir. Nusayrîlerin gizli tuttuğu bazı bilgileri şöyle sıralaya biliriz.

- Diğer topluluklar içerisinde birbirlerini tanımak için oluşturdukları şifreler.
- İbadetlerini yaparken okudukları birtakım dualar.
- Mezhep içerisinde kutsal kabul edilen kişiler..
- Hz Ali'nin tanrı olduğu inançları.
- Fırka mensuplarının lanetli olduğunu düşündüğü dokuz şahsın isimleri.
- Mezhebe giriş aşamasında olan adaylara öğretilen bilgiler gizli tutulmuştur.⁷⁵

Her ne kadar gizlemeye çalışsalar da günümüzde tüm bu sırlar bir şekilde ulaşılabilir olmuştur. Gerek sosyal medya üzerinden gerekse yapılacak küçük araştırmalarla Kitâbu'l Mecmû'un içeriği başta olmak üzere hemen hemen tüm sırlara ulaşılabilir. Burada karşımıza iki temel problem çıkmaktadır. Birinci problem bu bilgilerin ne kadar doğru olduğu

⁷⁴ Avni İlhan, "Batıniyye", DİA, Cilt: V (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1992), s. 190.

⁷⁵ Türk, age., s. 86.

sorunu ve ikinci problem de sağlıklı bir şekilde aktarılıp aktarılmadığıdır. Şurası açıktır ki farklı kaynaklarda aynı konu üzerine çok farklı hatta zıt görüşler ve bilgiler mevcuttur.

3.2.Yola Giriş Şartları

Nusayrîlik inancında mezhebe girecek kişilerin taşınması gereken özellikler ile ilgili belirli kurallar ve şartlar vardır. Bu kuralları yola girecek kişinin;

- Babasının Nusayrî olması
- Erkek olması
- Akıl sağlığının yerinde olması
- Sırrı saklayabilecek yaş ve olgunluğa ulaşmış olması.

Şeklinde 4 başlık halinde toplaya biliriz.⁷⁶

Nusayrîlikte sırrın gizli kalması ve ketumluk, yola girecek kişilerde aranan en önemli özelliklerdendir. Bu noktada sırrı tutamayacaklarını düşündükleri kişileri dine almadıkları gibi, kadınların hiçbir surette dine girmeleri mümkün değildir. Yukarıda söz ettiğimiz şartları taşıyan erkek çocuklar üç merhaleden geçerek fırkaya girerler. Bazı Nusayrî kollarında üç aşamadan oluşan merasimin tek seferde de yapıldığı ifade edilmektedir.⁷⁷

Yola kabulde aranan şartları tek tek inceleyecek olursak Nusayrî soylu olmayan bir kişinin mezhebe girmesinin mümkün olmadığını görürüz. Aslında bu şartın mezhebin tarihsel seyrine aykırı olduğunu düşünenler de vardır. Nusayrîliğin belirli büyüklüğe ulaştıktan sonra taraftar kazanmaktan uzaklaşmaya başladığı, Ebu Said Meymun b. Kasım et-Tebarânî'nin bunu gündeme getirdiği ve ondan sonraki dönemde bu şekilde uygulandığı düşünülmektedir.⁷⁸

3.3.Mezhebe Kabulün Anlamı

Nusayrîlikte mezhebe giriş merasimine kabul edilmek demek, aynı zamanda erişkinliğe ulaşmak demektir. Toplum tarafından yetişkin bir erkek olduğu bununla anlaşılır. Yakın tarihe kadar mezhebe girmeyen kişiler yetişkin olarak görülmediğinden evlendirilmezlerdi. Ayrıca dine kabul töreninde kişilere verilen bilgilerin ebedi kurtuluşa ulaşmalarını sağlayacak bilgiler olduğunu ifade ederler. Dolayısıyla yola girecek kişi için bu bilgilere kendinden önce sahip olan

⁷⁶ Keser, age., s. 49.

⁷⁷ Üzüm, agm.,a s. 270-274.

⁷⁸ Keser, age., s. 50.

kişiler zümresine dâhil olmak seçkinlere katılmak anlamına gelir.⁷⁹Felsefi terimlerle ifade edilecek olursa erginlenme; varoluşsal durumdan temel bir değişime denk düşer. Kişi artık önceki olduğundan bambaşka bir kişi olarak ortaya çıkar.⁸⁰

Nusayrîlerde vefa ve sadakat dikkati çeken diğer noktalar. Bu yola girenler birbirlerine karşı vefa gösterirler. Din büyüklerine gösterilen sadakat de göze çarpan diğer unsurlardandır.⁸¹

3.4.Ayinin Yapıldığı Yerler

Dine giriş ayinleri genellikle kapalı mekânlarda yapılmaktadır. Mezhebin dışından kimselerin kolaylıkla göremeyecekleri ve içeride yaşananları duyamayacakları yerler tercih edilir. Gürültülü ve kötü kokan yerler tercih edilmez. Ayinin yapılacağı yer temiz, daha önce çeşitli günahların işlenmediği (zina vb.) gelenlerin sığabilecekleri büyüklükte olan yerler olmalıdır.⁸²

3.5.Giriş ve Ayinler

Mezhebe kabul şartlarının tamamını yerine getiren kişi artık girişe hazırdır. Çeşitli eğitim ve aşamalardan oluşan yola giriş süreci başlamış olur. Giriş töreni birinci, ikinci ve üçüncü olmak üzere üç aşamalı bir süreç ile gerçekleşir. Bu ayinlere Nusayrîler “toplantı” adını verirler. Mecaz olarak bu ayinleri şu şekilde de tanımlarlar;

İlk Ayin: İlişkiye girilen gün

İkinci Ayin: Hamileliğin kesinleştiği gün

Üçüncü Ayin: Doğum günü

Bu benzetmenin sebebi kişinin asıl dünyaya gelişinin dine girdikten sonra gerçekleştiği düşüncesidir. Sırta sahip olan gencin asıl doğumu bu aşamalardan sonra gerçekleşmiş olur. İlk ayinden kırk gün sonra ikinci ayin, ondan yedi ya da dokuz ay sonra da üçüncü ayin gerçekleştirilir. Fakat sürecin uzamasından ve gençlerin dinden soğumalarından korkularak, bu

⁷⁹ Türk, age., s. 82.

⁸⁰ Mircea Eliade, *Doğuş Ve Yeniden Doğuş*, (Kabalcı Yayınları,2014),S.12.

⁸¹ Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi* (İstanbul: Milenyum yayınları, 2013), s. 428.

⁸² Keser, age., s. 53.

üç ayını tek bir gün içerisinde de gerçekleştirenler olmaktadır. Bu daha çok günümüzde yaşayan Nusayrîler arasında uygulanmaktadır.⁸³

On sekiz yaşına kadar babasının eğitiminden geçen genç artık bir mürşide tabi olmalıdır. Babası şeyhe giderek kendisine temiz bir ruh hazırladığını söyler. Şeyh de: “oğlunun temiz bir ruh olduğuna kimleri şahit gösterirsin” diyerek şahitler getirmesini ister. Babası oğlunun yola girmeye hazır bir birey olduğuna şahitlik eden kişileri şeyhe götürür. Bu kişiler şahit olduklarını söyledikten sonra ertesi gün bir meclis kurulur.⁸⁴

3.5.1.İlk Ayın: Meşveret (Danışma)

Orada hazır bulunan kişiler şeyhin karşısında kade (yarım ay) şeklinde otururlar. Ayine başlamadan evvel şeyh orada bulunanlarla toplu namaz ibadetini yapar. Şeyh, bu namaz esnasında Hüseyin b. Hamdan el-Hâsibî tarafından yazılan Kitabu'l Mecnû kitabında yer alan surelerden bazıları okunur. Bu sırada orada bulunan görevliler buhur hazırlarlar ve buhuru yakarlar. Hömbelez⁸⁵ olarak isimlendirilen ve sürüldüğünde güzel koku yayan bitki, bütün cemaate dağıtılır. Şeyh reyhan duasını okur. Reyhan duası koku duasıdır. Daha sonra ceysıl tib adı verilen küçük cevizler parçalanarak bir miktar suyun içerisine bırakılır. Bu hazırlanan su ise orada bulunanların avuç içlerine küçük küçük dökülerek dağıtılır. Herkes bu içeceği içerken şeyh ve cemaat birlikte tib duasını okur. Buhurun yakılması başta olmak üzere yapılan bütün işlemler törene mistik bir hava kazandırmak içindir. Şeyh daha sonra onlara “herkes arınsın” şeklinde bir hitapta bulunur. Orada bulunanlar arınma duası adını verdikleri duayı okurlar. Arınma duası bir tür günah çıkarma işlemi gibidir. Daha sonra şeyh Fâtiha suresini okur. Bu namazın ardından yola girmeye aday olan kişi içeriye alınır. İçeriye giren genç amcasının yanında ayakta durur. Din amcasını ve törene şahitlik etmek amacıyla orada bulunan diğer insanları selamlar. Daha sonra adayın din amcası şeyhin elini öper. Ardından yola girecek olan kişi de şeyhin elini öperek şeyhin karşısında diz çökerek otururlar.⁸⁶

Şeyh adaya:

- Oğlum amacın ve murâdın nedir? Burada ne için bulunuyorsun?

⁸³ Keser, age., s. 52.

⁸⁴ Şapolyo, a.g.e., s.428.

⁸⁵ Genel olarak murt ya da hambeles adıyla bilinen, Akdeniz ikliminde yetişen bir bitkidir.

⁸⁶ Mustafa Çapar Ve Hüseyin Türk “Alevilikte yola giriş geleneklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi” Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S:60(2011), s. 28-35.

Şeklinde sorular sorar.

Bu soruya genellikle adayın amcası ya da orada bulunan diğer büyükleri cevap verirler.

“Yüce şeyhim! Biz artık bu çocuğun sırrımızı taşıyabileceğini düşünüyoruz, o yaşa ve olgunluğa geldiğine inanıyoruz. Bu çocuk da sırrı öğrenmek istiyor. Bu amaçla buraya geldi. Murâdı da budur” diyerek cevap verirler.

Şeyh soruyu tekrarlayarak adayın kendisine yöneltir. Bu defa soruya aday bizatihi kendisi cevap vererek;

“Yüce şeyhim! Benim muradım sırrınızı öğrenmektir. Artık sırrı taşıyacak yaşa ve olgunluğa ulaştım. Din amcam da falanca kişidir” diyerek isteğini bildirir.

Bu konuşma şeyh ile aday arasında birkaç kez tekrarlandıktan sonra ilk cevaba benzer cevaplar alan şeyh şöyle bir konuşma yapar;

“Genç! Bu sırrı taşımaya herkesin gücü yetmez. Dağlar bile bunu taşıyamaz, yıkılırlar. Eğer sen bizim sırrımızı bilmeyenlere, kadın ve çocuklara, bu sırrı bilmeyi hak etmeyenlere açıklarsan Allah sana kızgın demirle dağlanmak gibi büyük acılar çektirir. Yeniden doğduğunda hayvan olarak doğarsın” şeklinde uyarıda bulunur.⁸⁷

Orada bulunanlar başlarını aşağı yukarı sallayarak şeyhlerinin sözlerini onaylarlar. Şeyh sırrı her ne pahasına olursa olsun açıklamaktan imtina edeceğine dair yemin etmesini ister. O kişi de yemin ederek bir kez daha şeyhi iknaya çalışır. Şeyh kendi sorularıyla çocuğun sırrı saklayabileceğine ikna olduğunda onunla öğüt mahiyetinde bazı şeyleri paylaşır. Din amcasına ve diğer insanlara karşı saygıda kusur etmemesi gerektiğini artık bir yetişkin gibi davranması gerektiğini kendisine öğütler. Aday son kez bu bilgileri saklayacağına yemin ettikten sonra şeyhinin ve din amcasının elini öper. Aday, şeyhin izninin ardından toplantının yapıldığı yerden ayrılır. Böylelikle ilk ayın gerçekleştirilmiş olur.⁸⁸

Daha sonra Nusayrîlerin dinî ritüellerinin özel yemeği olan hırisi yemek üzere cemaat namazdan çıkar ve ritüelin ziyafet aşamasına geçilir. Önce namazdan çıkan erkekler, daha sonra kadınlar ve çocuklar yemek yerler. Ritüel sürerken namaz kılınan mekâna yakın yerlerde sigara ve içki içmek yasaktır. Ancak ritüelin sonunda yemek yerken isteyenler içki içebilirler.⁸⁹

⁸⁷ Keser, age., s. 55.

⁸⁸ Türk, age., s. 95.

⁸⁹ Çapar., Türk., age., s. 28-35.

3.5.2.İkinci Ayın: Temlik(Hak Etme)

Birinci ayından yaklaşık bir ayın geçmesinin ardından ilk aşamada toplanan cemaat yine toplanarak aynı ritüelleri ikinci kere tekrar ederler. Mezhebe girecek kişi belirlenen amcası ve din büyüklerince sürekli olarak gözetim altına alınmış ve sırrı paylaşp paylaşmadığı, etmiş olduğu yeminlere sadık kalıp kalmadığı anlaşılmıştır. İkinci ayine kabul edilmesi demek bu konularda başarılı olduğunu göstermektedir. Bu aşamada çocuğun ailesi sevinçlerini kurban keserek gösterirler. Kurbanın kesilmesi üzerine şeyhin önderliğinde, ilk ayinde olduğu gibi tüm ritüeller tekrarlanır. Sonra şeyh, adayı bulunulan yere alır. Yine din amcası ile birlikte önce şeyhin, daha sonrada orada bulunan din büyüklerinin ellerini öper ve şeyhin karşısına oturur. Şeyh kendisine sırrı korumak konusunda başarılı olduğunu, büyüklerine ve toplumdaki diğer insanlara karşı iyi davrandığını bu yüzden kendisine başka sırlar da vereceğini bildirir.⁹⁰

Daha sonra gence Ayn- Mim- Sin harfleri ezberletilir. Bu harflerin ne anlama geldiği kendisine şu şekilde açıklanır.

“ Ey genç! Ayn Ali, mim Muhammed, sin Seyit Silmen, sır da bizim göğsümüzde imanla taşıdığımız dinimizdir. Bunlar dinimizin özüdür, temelidir. Dinimiz bunlar üzerine inşa edilmiştir.⁹¹”

Daha sonra gence nakfî ⁹² içirilir. İkinci merasimde öğretilmiş olan ayn mim sin ifadeleri gence tekrar tekrar söylettirilir. Gence şeyh tarafından bunu çokça tekrar etmenin sevap olduğu, kendisinin de bunu çokça yapması gerektiği ve sırrı kadınlarla ve paylaşılması yasak olan kişilerle paylaşmaması gerektiği öğüdü tekrar kendisine hatırlatılır.⁹³

Genç de her ne sebeple olursa olsun sırrı paylaşmayacağına, büyüklerine karşı saygıda kusur etmeyeceğine, öğretilen sırrı tekrar ederek, namazı doğru bir şekilde öğreneceğine yemin eder. Şeyh bu yeminlerin üzerine gence gitmesi için izin verir. Genç önce şeyhin elini öptükten sonra sırasıyla din amcasının ve orada bulunan diğer Nusayrî büyüklerinin ellerini öperek oradan ayrılır.⁹⁴

⁹⁰ Türk, age., s. 96.

⁹¹ Keser, age., s. 58.

⁹² Nakfî birçok kaynakta şarap olarak belirtilmiş olsa da, yapmış olduğumuz mülakatlarda üzümün sıkılması ile elde edilen mayasız içecek olduğu ifade edilmiştir.

⁹³ Türk, age., s. 97.

⁹⁴ Keser, age., s. 58.

Nusayrîler de bilirler ki, bu aşamadan sonra kişi artık sırrı öğrenmiştir. Dolayısıyla ikinci ayinden sonra dine giriş gerçekleşmiştir. Birinci ayin şeyhin huzurunda kişinin sırrı saklayabileceğine kanaat getirilmek için yapılan istişare toplantısı niteliğindedir. Fakat ikinci ayinin sonunda genç sırta vakıf olmuş, artık Nusayrîliğe adım atmıştır.

3.5.3. Üçüncü Ayin: Tuluğ(Çıkma)

Üçüncü aşama olan çıkma ayini (tuluğ) mezhebe girişte son aşamadır. İkinci ayinden yaklaşık dokuz ay sonra gerçekleştirilir. Diğer iki aşamada yapılan ritüel bu aşamada da tekrarlanır. Bu aşamanın diğer aşamalardan farklı tarafları vardır. Mesela önceki aşamalarda genç gizliden bir gözetim altındayken bu aşamada açık açık davranışlarının gözlemlendiği kendisine belli edilir. Bununla beraber tekrarlanacak olan yemin töreninin daha ayrıntılı yapılması da bu aşamanın farklı taraflarındandır. İlk iki ayinde öğrendikleri çeşitli vesilelerle sorulur ve tekrar ettirilir. Eğitimin sonunda gerçekleştirilen imtihan mahiyetinde olan bu aşama ikinci din amcasının da belirlendiği aşamadır. Birinci ve ikinci din amcası belirlenmiş olan genç dinin tamamını öğrenmek için şeyhin karşısında amcaları ile birlikte dururlar. Bu arada sırrı gizli tutacağına kefillik edecek kişilerde hazır bulunurlar. Daha önce yapılan yeminler tekrar ettirilir. Şeyhin önce kendisinin içerek uzattığı nakfi dolu bardak (ya da kadeh) sırasıyla nakip, necip ve din amcaları tarafından birer yudum içilir. Gençte bu bardaktan bir yudum içer.⁹⁵

Şeyh gence bir önceki ayinde öğrettiklerini ve ikinci ayinde öğrettiklerini sorar. Genç birey de din amcasına ve bütün insanlara saygılı davranması gerektiğini, sırrı bilmemesi gereken kişilerle, kadınlarla, çocuklarla paylaşmaması gerektiğini öğrendiğini ifade eder. Ayinin bu kısmında verilen cevaplar mezhebe giriş için önemlidir. Eğer genç tereddüt yaşar ve tatmin edici sözler söylemez ise ayin ertelenir. Şeyhin sorularına tatmin edici cevaplar veren gencin sırrı taşıyacak olgunluğa ulaştığı anlaşılır. Dinin tamamını öğrenmek üzere din amcasına, ona bir şey olması durumunda (vefat etmesi vs.) ikinci din amcasına emanet edilir.⁹⁶

Bu aşamada şeyh cemaate on iki şahidin kimler olduğunu sorar. Adayın din amcasının da içinde bulunduğu on iki kişi gencin etrafında yarım ay şeklinde dururlar. Şeyh gencin sırrı saklama ve diğer görev ve sorumluluklarını tam olarak yapacağına dair iki vekil şahit daha isteyerek toplam on dört şahit ve şeyh arasında şu konuşma gerçekleşir;

Şeyh: Ey şahitler niçin ayağa kalktınız? Murâdınız nedir?

⁹⁵ Türk, age., s. 98.

⁹⁶ Keser, age., s. 58.

Şahitler: Allah'ın emri ve sizin emrinizle... Oğlu... için şahitlikte bulunmak için ayağa kalktık, derler.

Şeyh: Bu genç amcasına karşı asi olur, sırrımızı paylaşmaması gereken kişilere bildirir, amcalarının öğrettiklerini öğrenmez, onları yorar veya bütün bunlardan kaçarsa bu cemaatin huzuruna getirecek misiniz? diye sorar.

Şahitler: Getiririz. Bundan şüpheniz olmasın, derler.

Şahitle Kur'ân-ı Kerim'e el bastırılmak suretiyle şahitlikleri için yemin ederler. Şahitler yeminleri esnasında Kitabı'l Mecdû'dan bazı duaları okurlar. Nakfî kâsesi uzatılır ve her şahit nakfiden birer yudum içer. Sonra bütün şahitler çapraz şekilde tuttıkları birbirlerinin ellerini öperler. Kur'ân-ı Kerim'i şeyhe teslim ettikten sonra yarım ay şeklinde yine otururlar. Daha sonra Kur'ân-ı Kerim'i ellerinin arasına alan genç vallahi billahi diyerek kırk defa yemin eder. Vekil din amcası genci gerçek din amcasına teslim eder. Adayın gerçek din amcası genci teslim alarak nakfî dolu bardaktan bir yudum içer ve şu duayı okur;

Allah'ın ismi ile Allah ile Allah'ın ilmini bilen es Seyyit Ebi Abdullah'ın sırrı ile başlarım. Onun şöhretinin sırrı salih olmasıdır. Onun sırrı Allah'ın onu başarılı kılmasıdır.

Din amcası bu sözlerin ardından adaya da nakfiden bir yudum içirmek suretiyle aynı sözleri üç kere tekrar ettirir. Böylelikle üçüncü ayın tamamlanır. Genç şeyhin izniyle önce şeyhin sonra din amcasının ve orada bulunan büyüklerin ellerini öperek din amcasıyla beraber bulunulan yerden çıkar.⁹⁷

Burada yapmış olduğumuz görüşmelerde, hepsi olmasa da bazıları tarafından dile getirilen bir husus dikkat çekicidir. Üçüncü ayinde şahitlerin belirlenme amacı şu şekilde ifade edilmiştir. Sırta vakıf olan gencin sırrı paylaşması durumunda, genci ölüm gibi tehditler ile korkutmak ve böyle bir niyeti var ise bu niyetinden vazgeçirmek olduğunu, bu amaçla bu kişilerin belirlendiğini ifade etmişlerdir. Sırrı saklamanın önemine ilişkin Arapça ifadelerle yapılan ayinin genç tarafından tam olarak anlaşılmadığı bilinmektedir. Özellikle günümüzde gençlerin birçoğu Arapça bilmediğinden şeyh ile şahitler arasında geçen konuşmalar tercüme edilerek gence bildirilmekte, genç tarafından din amcasının söylediği kadarı anlaşılmaktadır. Şahitlerin ayağa kalkmaları ve yemin etmeleri genç tarafından adeta bir tehdite dönüşebilmekte, psikolojik açıdan gence bir mesaj verilmektedir.

⁹⁷ Keser, age., s. 63.

3.6.Amcalık Kurumu

Nusayrîlikte inancın devamlılığı ve ebedi kurtuluşa götürecektir bilginin yeni taliplere aktarılması “Din Amcalığı” kurumuyla gerçekleşir. Arapça “Em-i Seyyit” ya da Türkçe’deki ifadesiyle “din amcası” terimi Nusayrîler tarafından inancın öğretilerini gençlere anlatan kişiler için kullanılır. Nusayrî olmak isteyen her erkeğin bir din amcası vardır. Din amcaları sözlü olarak o kişilere dini bilgileri aktarırlar. Bu kişiler ile dine girecek olan genç arasında kan bağı olmayan yeni bir akrabalık ortaya çıkar. Nusayrîler’de kişiyi kurtuluşa götüren ve kişinin gerçek doğumu olarak görülen bu bilgiler amcalar tarafından kendisine verildiğinden kişinin din amcası onun gerçek amcalarının da önüne geçebilmektedir. Din amcasının çocukları da o kişinin kardeşleri olarak görülür. Bu düşünce ve uygulamalar din temelli bir akrabalığın gerçekleştiğini göstermektedir.⁹⁸

Eskiden amcanın evinde geçirilen eğitim süresi uzunken günümüzde bu süre kırk günü aşmaz. Genellikle de eğitim süresi çocuğun öğrenme kapasitesine göre değişir; daha uzun ya da daha kısa olabilir. Dualar da çocuğun öğrenme kapasitesine bağlı olarak kısa ya da uzun öğretilmektedir. Çocuk kısa sürede sureleri ezberleyip eğitimi bitirse bile, amca bir buçuk yıl onu denetlemekle yükümlüdür. Çocuk eğitimini tamamladıktan sonra çocuğun ailesi hediye olarak çeşitli yiyecekler ve tatlı götürerek çocuğu alıp eve getirirler. Eğitimi tamamlayan çocuk, yetişkin bir Nusayrî olarak evine döner. Çocuk, evine döndükten sonra aile, amcaı eve yemeğe davet eder. Yemekte yöresel yemekler hazırlanır. Amcaya, Gadîr-i Hum olayında Hz. Muhammed (sav)’in Hz. Ali’ye verdiği yüzüğün simgesi olarak bir altın bir yüzük hediye edilir. Amca, çocuğun ruhani babasıdır. Dolayısıyla çocuk, bayramlarda, özel günlerde ve sair günlerde din amcasını ziyaret etmek, ona hediyeler sunmak ve her zaman ona saygı göstermek zorundadır. Bu aşamalardan geçen çocuk artık hem bir erişkin hem de alevi olarak topluma kabul edilir. Dikkat çekeceği gibi Nusayrîler’de kadının dinî törenlere girmesi kesinlikle yasaktır. Onlar sadece törenlere yemek hazırlamakla, geri hizmette bulunmakla yükümlüdürler. Bununla beraber genç Nusayrî kadınları da âdet görmeye başladıklarında annenin dışında yaşlı bir kadından boy abdestinin nasıl alınacağını, abdest alınırken hangi duaların okunacağını öğrenirler. Esasında bunun da pratik bir nedeni vardır: Tören için yemek hazırlayacaklarından dolayı abdestlerini almış dualarını okumuş olmalıdırlar.⁹⁹

⁹⁸ Keser, age., s. 66.

⁹⁹ Çapar., Türk., age., s. 28-35.

Din amcalığı Nusayrîler arasında oldukça güçlü bir denetimin sağlanmasında büyük rol oynar. Kişinin verilen sırrı saklayıp saklamadığı, toplum içindeki ahlaki tutum ve davranışları din amcaları sayesinde sürekli olarak denetim altındadır. Kendisine öğretilen bilgiler ve gerçekleşen ritüellerin ardından kişi artık yeniden doğmuş ve yeni bir kimlik kazanarak erişkin bir birey olmuştur. Artık dini törenlere katılabilen, sırta vakıf olan ergin bir insandır.¹⁰⁰

Nusayrîler’de kimlerin din amcası olabileceği, kimlerin bu görevi üstlenemeyeceği konusunda kesin kurallar mevcuttur. Amcalık görevini üstlenecek kişi toplumda örnek olarak gösterilebilen, toplumun sevgi ve saygısını kazanmış, dini bilgisi yerinde olan kişiler olmalıdır. Çocuğun babası ve erkek kardeşleri yani birinci derece akrabaları o kişiye din amcalığı yapamazlar. Kitâbu’l Mecdû’da bulunan nisbe suresi bu konuda bazı kurallar getirmiştir. Bu sure Nusayrîlerde dinin aktarılmasında bir soy ağacı hükmündedir. Bu sure Nusayrîleri cilli ve cisri şeklinde bir ayrıma tabi tutar. Buna göre bir kişi cisri ise babası cisri olan birinin, cilli ise babası cilli olan birinin din amcalığını yapabilir.¹⁰¹

3.7. A.M.S (Ayn, Mim, Sin) Üçlemesi

Nusayrî inancına göre ilk yaratıcı yüceler yücesi olan, mana olan Allah’tır. İlk yaratılan isim bab beş yetimi, beş yetimde daha sonraki varlıkları yaratmıştır. Bâtın âlemdeki bu kutsal varlıkların görünen âleme yansımaları farklı olmuştur. Bir ağacın köklerine, gövdesine ve dallarına benzetilen bu sistem (mana) teolojik hiyerarşinin en üst basamağıdır. Görünen yani zahir âlemde son tecellilerinde; Ali b. Ebi Talip, Muhammed (sav) ve Selmân-ı Fârisî (seyit silmen) adlarını almışlardır. Nusayrîlere göre bâtin âlemde ise Arapça olarak Ayn-Mim-Sin şeklinde ifade edilirler. Türkçede A-M-S şeklinde ifade edilir.

Ayn: Ali b. ebi Tâlip

Mim: Hz Muhammed (sav)

Sin: Selmân-ı Fârisî

Yani Selmân-ı Fârisî’yi ifade eder. Nusayrîlerde sır ise onların yeryüzünde bulunmalarının ardındaki, gizli tutulması gerekli olan bilgileri ifade etmektedir.¹⁰²

Bâb İnancı “A-M-S” formülündeki üçüncü harf, Selmân-ı Fârisî’nin simgesidir. Nusayrîler, onu “Seyyid Silmen” diye isimlendirirler. O, Tanrıya giden yolun girişi olup Hz

¹⁰⁰ Türk, age., s. 83.

¹⁰¹ Keser, age., s. 67.

¹⁰² Keser, age., s. 82.

Muhammed (sav)’e ancak onun vasıtası ile ulaşılabilir. Aslında Seyyid Silmen, insan olmayan bizzat Hz Muhammed (sav) tarafından yaratılmış kutsî bir varlıktır. Ancak günümüz Nusayrî yazarları, Selmân-ı Fârisî’nin beşer üstü özelliklerini reddetmekte, hatta onun bâb ve hicap olduğu şeklindeki inançların da hayal mahsulü olduğunu ileri sürmekte, bir bakıma mezheplerinin aşırılıklarını tashih etmeye çalışmaktadırlar. Bu durum, genel İslamî anlayışa uygun düşmeyen, hatta İslam dininin temel akidesiyle uyuşmayan aşırılıkların tashihi olarak görülebileceği gibi, bazı yazarların ileri sürdüğü şekilde, takiyye yani gizlenme olarak da değerlendirilebilmektedir.¹⁰³

3.8.Dine Giriş Törenleri Esnasında Okunan Bazı Dualar

3.8.1.Sücut Duası

Allah-u Ekber, Allah-u Ekber, Secde, ibadet olunan, alnının iki yanı dazlak Yüce Rab içindir. Ey Efendim, ey Muhammed, ey Fatır, ey Kahir, ey büyüüm mananın nuru ve yüce “hicap”, seninle yardım istiyorum. Bu dünya yurdunda beni koru, seni vekil tutuyorum. Beni ateşin azabından koru. Allah yerin ve göklerin nurudur. O, yücedir, büyüktür. O’na yöneliyor ve işaret ediyoruz. Üstün ve yüce bâb için O’na yöneldim. İsmi için secde ettim. “mana” için ibadet ve secde ettim. Fani yüzüm, diri, daim ve ebedi olan Ali’nin yüzü için ibadet ve secde ettim.

Ey büyük!

Ya Ali, ey büyük!

Ya Ali, ey büyük!

Ya Ali, ey büyük!

Ya bütün büyüklerden daha büyük!

Ya kuşluk vaktinin güneşini yaratan! Işık saçan ayı yaratan!

Ya Ali, üstünlük sana aittir.

Ya Ali birlik sana aittir.

Ya Ali mülk senindir.

Ya Ali büyüklük sana aittir.

---

¹⁰³ Bulut, age., s. 587-588.

Ya Ali, işaret sana aittir.

Ya Ali, itaat sana aittir.

Ya Ali, sen şefaata edensin.

Ya Ali, yaratma gücü sana aittir.

Ya Ali, sen her şeye kadirsin.

Ya Ali, sen “Bakara Suresi ”sin.

Eman senden ya Ali! Rızı olduktan sonra azabından ve gazabından sana sığınırım. Mucize gösteren ve aciz bırakanla sana iman ettim. Ey Emiru’n Nahl, acizlikten sen yücesin. Kalpten inanıyorum ki sen gizli ve görünensin. Dış görüşün bakımından sen imam, batınî olarak tanrısın. Ey O, ey O! Ey seni üstün kılma, anma ve bir olarak kabul etme hususlarında dilediğini üstün kılan! Ey O, ey O! Ey senin büyüklüğünü itiraf etmeyen, inkâr eden, aşağılayan kimseleri zelil kılan! Ey hâzır, ey var olan! Ey ulaşılamayan gâib! Ey Emiru’n Nahl, ey Ali, ey büyük!¹⁰⁴

3.8.2.Selam Suresi

Secde ettim, selam verdim, sözümü yer ve göklerin yaratıcısına Hanif ve Müslüman olarak çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Kadim olan manadan selamın başlangıcı ismi azîm üzerinedir. İsmi azîm babı Kerim’e selam verdi.

Selam bâb’ların üzerine olsun.

Selam eytam’ın (yetimlerin) üzerine olsun.

Selam nakîblerin üzerine olsun.

Selam necîblerin üzerine olsun.

Selam seçilmişlerin üzerine olsun.

Selam kurtarıcıların üzerine olsun.

Selam imtihan edilenlerin üzerine olsun.

Selam imtihan edenlerin üzerine olsun.

Selam mukarrebîn’in üzerine olsun.

Selam kerûbiyyîn üzerine olsun.

Selam ruhanilerin üzerine olsun.

Selam pak ve temiz olanların üzerine olsun.

Selam ibadet edenlerin üzerine olsun.

¹⁰⁴ Ahmet Turan, “Kitâbu’l- Mecmu’u’nun Tercümesi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 8 (1996), s. 5-18.

Selam dinleyenlerin üzerine olsun.

Selam ulaşanların üzerine olsun ki onlar mertebe ehli kimselerdir. Bütün safa âlemi onları kutsar.

Selam doğru yola tabi olan, hidayete ulaşan, cehaletin sonuçlarından sakınan, yücelerin yücresi olan melike itaat eden ve Muhammed'in yüz yirmi dört bin peygamberinin -ki onların ilki bâb, sonuncusu ulaşandır- efendisi olduğunu ikrar edenlerin üzerine olsun.

Selam sizlerin üzerine olsun ey Allah'ın Sâlih kulları! Allah sizleri ve bizleri Naim cennetinde gökteki yıldızların arasında bir araya getirsin.¹⁰⁵

3.8.3.El- Aynu'l Aleviyye Suresi

Apaçık, zahiri, zati Aleviyye'nin, "ayın" ının, Haşimi, melekûtî, nurânî, kurası, Muhammediyye'nin "mim" inin, Nusayrî, Nemîrî, Bekrî, bâbî, Selmanî, Cebrailî, silsilenin "sin"inin sırrı "A-M-S" sırrı ile başlarım.¹⁰⁶

3.8.4.Nispeti Suresi

Başarımı Allah ile güzel ettin, yolumu Allah için iyi bildin. İşitme duygumu, dinleme özelliğimi, Şeyhim, efendim ve mürşidimden daha güzel yaptın. Allah "Ayn, Mîm, Sîn" bilgisi ile O'nu nimetlendirdiği gibi beni de nimetlendir. O (ayn, mim, sin), kendisine ibadet olunan önden ve alınının iki yanından dazlak olan Ali b. Ebî Tâlib'den başka ilah olmadığına şahadet ederim.

Övülmüş Seyyid Muhammed'den başka perde (hicâp) yoktur. Ben bunu yüce zatın hakikat bilgisi ile kulluk köleliğinden boynumu azat eden, bolluğun, verimliliğin kaynağına beni çıkararak, kurtuluş yoluna beni sevk eden, itimadım, gayem, efendim ve şeyhimden dinledim.

Faziletli efendi, yüce bir dağ, amcam, şeyhim, efendim, başımın tacı, hakiki babam, Ahmet, bu büyük sırrı; şu şu senede şu şu ayda, şu günde O'ndan bana ilettiler. Ahmet İbrahim'den, İbrahim Kasım'dan, Kasım Ali'den, Ali Ahmet'ten, Ahmet Hıdır'dan, Hıdır Selman'dan, Selman Sabuhtan, Sabuh Yusuf'tan, Yusuf Cebrail'den Cebrail Mualla'dan, Mualla Yasin'den, Yasin İsa'dan, İsa Muhammed'den, Muhammed Hüdâ Muhammed'den,

¹⁰⁵ Turan, age., s. 5-18.

¹⁰⁶ Turan, age., s. 5-18.

Hüdâ Muhammed Rıza Ahmet'den, Rıza Ahmet Safendî'den, Safendi Belazuri Efendi'den, Belazûrî Esed Hasan er-Reşikî'den, Hasan er-Reşikî Muhammed'den, Muhammed Merhef Mısır'dan, Merhef Mısır Akdî Cebrail'den, Akdi Cebrail Abdullah el-Cualiy'den, Abdullah el-Cualiy İsmâil el-Luffaf'dan, İsmâil el-Luffaf Cafer el-Verrek'ten, Cafer el-Verrak Ahmet et-Tarraz'dan, Ahmet et-Tarraz Ebu'l Hüseyin Muhammed b. Ali el-Celî'den, Ebu'l Hüseyin Muhammed b. Ali el-Celî es-Seyyid Ebu Abdullah el- Hüseyin İbni Hamdan el- Hasîbi'den, es-Seyyid Ebu Abdillâh el-Hüseyin İbn Hamdân el-Hâsibî, İran diyarındaki zâhid, âbidlerden olan efendisi ve şeyhi Ebu Muhammed Abdillâh b. Muhammed el-Cennân el- Cumbulân'dan, Abdullah el-Cennân el-Cunbulân Muhammed el- Cündeb'den, Muhammed b. Cündeb es-Seyyid Ebî Şuayyip Muhammed b. Nusayr el- Abdî el-Berî en Numeyrî'den ki o son kişi Hasan el-Askerî'nin babıdır.

Selam O'na, itaat O'nadır.

Dini ve nesebi düzenleyen Muhammed b. Nusayr ile efendimiz Hasan el Askerî, dinin ve şanı yüce kardeşlerimizin sırrı ile sapıkların ve zalimlerin söylediği sözlerden yüce ve büyüktürler. Onların her yerde ve herkesten şanı yücedir. Onların ve onların hepsine Allah'ın inayetinin sırrı ile şahadet ederim ki, Hasan el Askerî evveldir, ahirdir, bâtındır, zahirdir. O, her şeye kâdirdir.¹⁰⁷

3.9.Nusayrîlerde Mezhebe Kabul Törenleri Hakkında Gerçekleştirilen Mülakatlar

Nusayrîlerde mezhebe kabul törenlerinin tüm yönleri ile açık seçik anlatıldığı eserler bulmak kolay değildir. Bu ritüelleri anlatan eserler Arapça olarak kaleme alınmış ve gizli kalmış eserlerdir.

Aslında bu konuda yoğun bir bilgi kirliliği bulunmaktadır. Kaleme alınan ve bizim ulaşabildiğimiz kaynaklarda bile değişik uygulamaların ve bilgilerin olduğu kolayca anlaşılır. Mezhebin içinde olan bir kişi ile mezhebin dışında olan yani Nusayrî olduktan sonra Sünni İslam'a geçen kişilerin bile sözlü ifadeleri arasında farklılıklar vardır.

Türkiye'de sayıları giderek artan, Hatay ve Adana gibi illerde yaşamakta olan Nusayriler ile iletişime geçerek kendileri ile mülakat yaptık. Kendilerine telefonla ulaştığımız kişilerden çok farklı tepkiler aldık. Kimisi yapılan araştırmaya katkı sağlayabileceğini bildirirken kimisi de geçiştirmek suretiyle müsait olmadığını daha sonra aramamı söylediler.

¹⁰⁷ Turan, age., s. 5-18.

Daha sonra aradıklarımızdan ise samimi olmadığımızı ifade edenler oldu. Buna benzer söylemlerle en ufak bir bilgi dahi paylaşmayanlar oldu. Yaklaşık yirmi Nusayrî ile yapılan görüşme neticesinde yalnızca beş tanesi konumuzla ilgili olabilecek kısımlarda yardımcı olacağını ve bildiklerini başından geçtiği şekliyle anlatacaklarını ifade ettiler. Bizde bu konunun anlaşılması ve nasıllığının kavranması için bu mülakatlara da tezimizde yer verdik.

Mülakat yaptığımız kişilerden Süleyman Şah Samandağ'da yaşayan, halen Nusayrî mezhebine mensup, şeyh ailesinden gelen bir kişidir. İki defa din amcalığı yaptığını ifade eden Süleyman Şah'ın vereceği bilgiler konumuzun ana teması ile doğrudan bağlantılı olduğundan oldukça değerlidir.

İkinci olarak mülakat yaptığımız kişi Süleyman Ayas'tır. Kendisi Adana'da yaşamaktadır. Ortaokul yaşlarında din amcasının eğitiminden geçen Süleyman şah lise yıllarında mezhepten ayrılarak Sünni İslam'a geçtiğini, fakat bu konuda eserler yazmak için araştırmalar yaptığını bildirmiştir. Kendisi her ne kadar mezhebe mensubiyeti devam eden bir kişi olmasa da bize verdiği bilgiler ve mezhebe kabul törenlerini anlatırken ki tutumu bu alanda bilgi sahibi olduğunu göstermiştir.

Üçüncü olarak mülakat gerçekleştirdiğimiz kişi Hatay Mustafa Kemal mahallesinin yirmi beş senelik muhtarı İsa Taş'tır. Bizi muhtarlık binasına davet eden İsa Taş bizi daha başka kişilerle de görüştürerek çalışmalarımıza katkıda bulunmuştur.

Dördüncü mülakatımızı ise İskenderun'da kurulan Alevi Kültürünü Araştırma Derneği başkanı Nihat Yenmiş ile gerçekleştirdik. Kendisi emekli öğretmen olduğunu ifade eden Nihat Yenmiş, derneklerinin kuruluş amacı ve faaliyetleri hakkında bilgiler verdi. Dernekleri bünyesinde ortaya koydukları çalışmaların birer nüshasını bizlere hediye etti.

Beşinci ve son mülakatımızı ise İskenderun'da yaşayan, alevi inanç önderlerinden, şeyh Davut Tümkaya ile gerçekleştirdik. Kendisi ile yaptığımız görüşme sorularımıza birinci ağızdan cevaplar almış olma noktasında oldukça önemliydi. Çünkü Arap Alevileri inançları ile ilgili bilgi verme konusunda oldukça çekimser davranıyorlardı. Bizi ya hocalarına ya da daha iyi bileceklerini düşündükleri kişilere yönlendirdiler. Davut Tümkaya ile yapılan görüşme de yine bir yönlendirmenin sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Burada mülakatlarımızı yaparken iki temel problemin olduğu göze çarpmaktadır. Birinci problem mülakat yapılan kişiler bu dini yani Nusayrî akidesini yeterli ölçüde bilip

bilmedikleri, ikinci problem ise yeterli bilgiye sahip olsalar da bu bilgileri doğru bir şekilde bize aktarıp aktarmadıklarıdır.

Bu iki problemin varlığı mülakatlarımız esnasında zihnimizin bir yerlerinde sürekli canlı tutulmuştur. Ancak yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bilgiler yüzde yüz olmasa da, büyük oranda kaynaklardaki bilgiler ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Mezhebin içinde olan kişilerin daha dikkatli ve sınırlı konuştukları, mezhebe girerek uzun süre kaldıktan sonra Sünni İslam'a geçenlerin ise mülakat esnasında daha rahat oldukları tespit edilmiştir. Kendilerine önceden hazırlanmış ona yakın soru sorulmuştur. Bu sorular ağırlıklı olarak mezhebe kabul törenleri, ulûhiyet anlayışları ve kadınların dindeki konumları çerçevesinde hazırlanmıştır. Fakat sorularımızı cevaplayan kişiler zaman zaman konunun dışına çıkarak Nusayrîliğin farklı yönleri ile ilgilide bilgiler paylaşmışlardır.

Yapılan mülakatlarda dikkatimizi çeken bir başka husus da konumuzla ilgili mezhebin temel kaynaklarından birkaçını görmek istediğimizde; bende yok ya da şeyhime danışmam gerekir şeklinde cevaplar vermeleri oldu. Çok iyimser olanlar telefon numaramızı alarak göndereceklerini ifade ettiler. Fakat onlardan da dönüş yapanlar olmadı. Artık gizli saklı bir şeylerinin kalmadığını söyleyen insanlar bile bildiklerini ya da öğrendiklerini paylaşırken tüm yönleri ile açık açık paylaşmadığı dikkatimizi çeken başka bir noktadır.

Gerçekleştirmiş olduğumuz mülakatta zaman zaman konunun dışına çıkmış ve farklı sorularda tekrarlar olmuştur. Her ne kadar orijinal olarak almaya çalışılsa da cümle cümle belirli bir sıra ile verilen cevaplar değildir. Konuyla ilgili kısımlar derlenerek verilmiştir. Mülakatlardan elde edilen bilgiler etik yorum ilkesi çerçevesinde değerlendirilmiş ve çalışmada yerini almıştır.

3.9.1.Birinci Mülakat Süleyman Ayas –Adana (12.03.2019)

Kendinizi tanıtır mısınız?

Adım Süleyman Ayas. Adana'da yaşıyorum. Börek firmasında yöneticilik yapmaktayım. İki yıldır aynı firmada çalışmaktayım. Nusayrî bir ailede dünyaya geldim. Ortaokul sıralarında mezhebe girdim. Bu sizin araştırma konunuz olan merasimleri yaşadım ve sanıyorum lise ikinci sınıfın sonlarında İslamiyet ile tanıştım. Sünni İslam'a geçtim.

Mezhepten ayrılma nedenleriniz nelerdir?

Lise ikinci sınıfta din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde anlatılan İslam ile bize mezhep içerisinde anlatılan İslam çok farklı idi. Bende bir merak uyandı ve araştırma yapmaya başladım. Araştırmalarım sonucunda Nusayrîlik inancını bıraktım. Müslüman oldum. Benim gözüme çarpan zıtlıklar kısaca şunlardır;

- Hz Ali dışında diğer tüm halifelere lânet edilmesi,
- Namazın gizli kılınması,
- Namazın camide kılınan namazdan çok farklı olması,
- Oruç tutulmaması,
- Hacca gidilmemesi,
- İçkinin serbest olması,
- Hz Ali'nin haşa Allah kabul edilmesi,
- Selmân-ı Fârisî'nin Cebrail olduğuna inanılması,
- Öldükten sonra yeniden dirilmeye (reenkarnasyon) inanılması,
- Zâhir bâtın ayrımı yapılması,

gibi konular üzerine araştırmalar yaptım ve Sünni İslam'a geçtim.

Kimler Nusayrî olabilir?

Nasıl ki Yahudilerde anne babası Yahudi olmayan dışardan birisi Yahudi olamıyorsa, Nusayrîlerde de dışardan birisi Nusayrî olamaz. Böyle bir duruma hiç şahit de olmadık. Buluş çağına gelmiş erkek çocukları üç aşamalı bir merasimle mezhebe alınırlar. Nusayrî bir aileden gelmiş olmanız gerekir ve yalnızca erkek çocuklarına bu sır verilir. Kadınlara dini sırlar verilmez. Buluş çağına gelen çocuk o yaşına kadar babasından aldığı eğitimi artık din amcasıyla devam ettirecektir. Gence bir din amcası seçilir. Din amcası dini bilgisi olan, cemaatin içerisinde saygıdeğer ve örnek kimselerden seçilir. Bu kişiler yani din amcaları çocuğa Kitâbu'l Mecdû'daki sûre ve duaları öğretirler. Çocuğun ailesinin maddi durumuna göre üç ya da iki törenle yapılabilir. Fakat tek törenle yapılan kabul merasimleri de vardır.

Din amcasının vazifeleri nelerdir?

Din amcaları çocuğun kapasitesine göre İhlas Sûresi, Fâtiha Sûresi ve bazı bâtınî sûreleri öğreten kişilerdir. Bu kişiler birinci derece akrabalar değildir. Genellikle din büyüklerinden

mezhebin öğretilerine hâkim kişiler din amcası olarak seçilir. Din amcaları bu bâtinî sûreleri defterlerine yazdırmak suretiyle çocuklara öğretirler.

Bunun yanında haram ve helaller, abdest almak, güzel ahlak kuralları gibi konularda da eğitim veren kişilerdir. Çocuk bu eğitimi yirmi günde de alabilir. Kırk günde de alabilir. Bu süreç iki ay da sürebilir. Kısalık ve uzunluk değişiklik gösterebilmektedir. Tarikat öğretisinin kimisinde üç satır, kimisinde yarım sayfa kimisinde iki sayfa olacak şekilde yazdırıldığı görülür. Amcalar Kitabı'1 Mecnû'da geçen sureleri çocuğun anlaya bileceği düzeyde ve anlayabileceği miktarda öğretirler.

Altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu sureler batın namaz ibadetinde kullanıldığı için bu surelerin tamamı öğretilir. Öğreten kişide yani din amcasında o surelerin uzunluğunu yoksa kendisinde olduğu kadarını öğretir.

Mezhebe kabulde kaç aşama vardır? Kabul töreninin nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

Mezhebe kabulde genellikle üç aşama vardır. Birinci aşama çocuğun sırrı saklayıp saklayamayacak olgunluğa ulaşmış olup olmadığını anlamak üzere istişare edilen aşamadır. İkinci aşama biraz dini eğitim almış gence sırrın bir kısmının verildiği aşamadır. Üçüncü aşama da yeminlerin edildiği artık kabulün gerçekleştiği, kişinin yeniden doğumu denilen yeni bir statü kazandığı aşamadır. Kısalık ve uzunluk değişmektedir. Kapasitesi yüksek kişilerde bu kısa sürede tamamlanırken, daha az istekli kişilerde bir sene sürebilmektedir. Gelenlere ikram etmek üzere çocuğun ailesinin maddi durumuna göre horoz, keçi, koyun ya da büyük baş erkek hayvan olan tosun gibi hayvanlar kesilir. Maddi yönü iyi olanlar büyük baş hayvanlar da keser, maddi durumu kötü olanlar da horoz keserler. Bu etler pilav ile birlikte tören sonunda misafirlere ikram edilir.

Benim başımdan geçtiği şekliyle size anlatayım. Benim dine giriş törenim üç aşamada gerçekleşti. İlk aşamada ben ve amcam şeyhin yanına gittik. Orada şeyh ile amcam arasında konuşmalar oldu. Ben pek konuşulanları anlamamıştım. Bir tek hatırladığım din amcama karşı saygılı olmam gerektiğini bana söylemesiydi. Onu herkesten üstün tutmam gerektiği bana söylendi. Ondan sonra şeyh elini öptü. Ayağını da öptü. Sonra şeyhin yanından din amcamla birlikte ayrıldık.

İkinci törende sekiz on kişi bulunuyordu. Yine din amcamla birlikte şeyhin ve büyüklerin bulunduğu odaya girdik. İlk törende söylenenler ve yapılanları aynen tekrarladık. Şeyh öğütler verdi. Oradaki büyüklerinin de ellerini öptüm. Daha sonra oradan ayrıldım.

Üçüncü de ikinci törende olandan daha fazla sayıda yaklaşık 25-30 kişi orada bulunuyordu. Sağıma ve soluma üçer kişi kaldırıldı. Bu kişiler şeyh ile konuşuyorlardı. Ben eğer sırrı paylaşırsam, bilmemesi gereken kişilere sırrı ifşa edersem beni öldüreceklerini söylediler. Tehditte bulunuyorlardı. Sırrın ifşa edilmemesi için defaten yeminler edildi. Orada olup bitenleri tam olarak anlamıyordum. Bu nedenle bir şeyler oldu demekle yetiniyorum. Bâtınî dualar okunuyordu sanırım. Bunları ben anlamıyordum. Din amcamın izah ettiği kadarını biliyordum. Benim giriş törenim bu şekilde yapıldı. Törenden sonra kesilen küçükbaş hayvanın eti pilavla birlikte dağıtıldı. Sonra oradan ayrılarak din amcamın evine gittik.

Törenin yapıldığı yer ile ilgili neler söylersiniz?

Tören öncelikle gelecek olan kişilerin sığabileceği büyüklükte, temiz ve gürültünün olmadığı herhangi bir yerde yapılabilir. Dışarıdan dahlin olmayacağı yerler tercih edilir. Bu oturma odasında olabilir, salon da olabilir. Eğer bulunduğunuz yer köy yeri ise ve köyde yaşayanlar Nusayrî ise bunu damda da yapabilirsiniz. Herkes meselenin ne olduğunu bildiği için damlara halılar serilir, şeyh gelir, avam gelir, orada da bu tören yapılabilir. Sofa denilen evin uzun büyük balkonları vardır. Buralarda da yapıldığını duymuştum. Ama bunu Kürt ya da Türk köyünün içinde yapamazsınız. Başkaları tarafından bu sırrın bilinmemesi gerektiğinden yasaktır.

Törene gelenlerin Nusayrî olduğunu nasıl anlarsınız? Bu törenler nasıl organize olur?

Törenlerin yapılacağına dair bir duyuru yapılır. Ona da elzem denir. Yani davetçi anlamında elzem denir. Bu adam törenin yapılacağını sadece Nusayrî ailelere bildirir. Onlara ne zaman nerde ne olacağı bu kişi tarafından bizzat giderek ya da aranarak söylenir. Bir mahallede Araplar oturuyordur, Türkler oturuyordur vs. bu kişi o Arapların kapısını çalarak durumu izah eder. Davette bulunur. Törenin gününü, yerini ve saatini bildirirler. Zaten o civarda oturan herkes birbirlerini de tanır. Özellikle küçük yerlerde yabancı birisinin törende bulunması mümkün değildir. Törene başlanmadan önce hoca orada bulunanlara aralarında yabancı birinin olup olmadığını sorar. Herkes birbirine bakar ve tanınmayan birisi varsa kibarca dışarı çıkarılır.

Ama bazen şöyle de olabiliyor. Şeyhe gidilerek falanca arkadaş bizi merak etmiş, misafirdir denildiğinde kalmasına müsaade de edilebiliyor. Ama bu çok nadiren yaşanır. Tören Arapça olduğundan, o kişinin hiçbir şey anlamayacağı düşünülür ve buna binaen izin verilir kişinin de törende olanları anlaması pek mümkün olmaz. Sadece bir seyirci olarak izler.

Kadınların dindeki rolü nedir?

Nusayrî toplumunda tarikat meşayihleri kadınları şeytan olarak kabul etmişler ve dini toplantılarında bu şekilde anlatmışlardır. Kadınlar fitrat olarak zorluklara dayanamadığı için sırrı saklama konusunda da zayıflık gösterebilecekleri düşünülmüş ve sır paylaşılmamıştır. Hocalara sorduğumuzda kadınların duygusal varlıklar olduğunu, en ufak zorlukta gizli olması gereken sırrı paylaşarak ifşa ederler şeklinde cevaplar alıyoruz. Aslında ortada sır diye bir şey de kalmamıştır. Bugün bütün sırlara sosyal medyada bile ulaşmanız mümkün iken kadınlar ile hala bu bilgiler paylaşılmaz.

İkinci din amcasığı nedir?

İkinci din amcasının verilme sebebi birinci din amcasına bir şey olması durumunda din eğitiminin yarım kalmaması içindir. Birinci din amcası ölebilir, hasta olabilir ya da işi gereği başka bir yere gidebilir. Bu ve benzeri nedenlerle din eğitimi aksamasın diye ikinci din amcası tayin edilir. Birinci din amcası ile ikinci din amcası aynı defterden dini öğrenmiş ve aynı yöntem ve kaynaklardan dini öğretiyor olmaları gerekir.

Çocuğun sırrı saklayacak seviyeye ve olgunluğa ulaştığını nasıl anlıyorsunuz? Belirli teknikleriniz ve uygulamalarınız var mı?

Din amcaları çocuğun sırrı tutup tutamayacağını herhangi bir yöntemle öğrenmezler. Yani bir sınav ya da buna benzer şeyler söz konusu değildir. Din amcaları öngöründe bulunarak tahmini bir şekilde çocuk hakkındaki görüşlerini şeyhe bildirirler. Bu görüşleri genellikle olumlu yönde olur. Zaten çocuğa giriş töreninde yemin ettirilir. Binlerce kez yemin olsun denilerek elf yemini dediğimiz yeminler ettirilir.

Çocuğun sağına ve soluna iki üç kişi kaldırılır ve çocuğun sırrı saklamaması durumunda onu huzura getirmek ve öldürmek konusunda şahit olduklarına ve gönüllü olduklarına yemin ettirilir. Çocukla beraber onlar da yemin ederler. Böyle korku ile baskı altına alırlar. Çocuk lafızları anlıyorsa sırrı verdiğinde öldürüleceğini bilir. Fakat Arapça lafızlarla yürütülen töreni anlamıyorsa, sırrı verirsen bu kişiler seni cezalandıracak diyerek uygun bir şekilde kendisine tercüme edilir.

Dillerinde asimilasyona uğradıkları için ve okullarında Latince eğitim aldıklarından çoğu hocaları ve törende yapılanları anlamazlar. Genelde bu kişiler çocukluktan kalma korkuları nedeniyle bu sırları kimseyle paylaşmazlar. Bu benim yaşadığım bölgede bu şekildedir. Bende bu safhalardan geçtiğim için çok iyi biliyorum.

Şeyhlerin konumu, vazifeleri ve geçim kaynakları nelerdir?

Şeyhler dini törenlere önderlik eden yine şeyh soyundan gelmiş din büyükleridir. Genellikle şeyhlerin maddi durumları iyidir. Temel geçim kaynakları müritlerin infaklarıdır. Dini törenler dışında zekât olsun sadaka olsun hep bu kişilerin kasasında toplanır. İçlerinde çok aşırı zengin olanlarını biliyorum. Fakir olan şeyhler çok azdır. Etrafında ihvânı yoktur. Bu yüzden şeyhlik yaparken başka işlerle de uğraşırlar. Nusayrî toplumunda özellikle zekât müessesesi şeyhlere çalışır. Ziyaretlerin kasaları şeyh yardımcılarının eliyle kontrol edilir ve burada biriken paralar da şeyh ve yardımcıları tarafından paylaşılır. Bunu kendilerine sorduğumuzda biz insanlara din öğretiyoruz. Bu bizim hakkımızdır, derler.

Hâlbuki bir kişi için yaptıkları hizmet sınırlıdır. Yıllık on beşe yakın bayramda önderlik ederler. Bunun dışında cenaze işlemleri vs. gibi işlerle yirmi günü geçmeyen bir hizmeti vardır. Bu yirmi günlük hizmetin karşılığında yıllarca yetebilecek paralar toplayabilmektedirler. Zaten birçok şeyh dini önderliğinin yanı sıra başka işlerle de uğraşır.

Necip ve nakîblerin görevleri nedir?

Törenlerde başlangıcı ve sunumu onlar yaparlar. Şeyhe törenin yönetilmesinde vs. yardımcı olurlar. Son sözü şeyhe bırakırlar. Es-Selami adında batın sureyi okuyarak törene katılanlara hoş geldiniz derler. Bir müddet hoş geldiniz faslı olur. Bu faslı yerine getirirler. Hocaların olmadığı yerlerde bu görevleri onlar üstlenirler. İnsanlar zekât ve hayır paralarını şeyhe verirken önce bir miktar da necip ve nâkiplere verirler. Önce necip ve nâkibe sonra şeyhlere zekât verilir. Onlar atlanarak doğrudan şeyhe verilmez.

Süleyman Adanî hakkında görüşleriniz nelerdir?

Ben Süleyman Adanî¹⁰⁸ 'nin hayatını okudum. Mezhep içinde sırrı ifşa ettiği için sevilmeyen bir kimsedir. O bütün sırta vakıf olduktan sonra hoca olmak istiyor. Yani şeyh konumuna gelecek kadar bilgili birisidir. Şeyh sülalesinden olmadığı için buna müsaade edilmiyor. Şeyhler babası şeyh ise şeyh olabilir. Bizim burada böyledir. Onun haricinde babası şeyh olmayan birinin şeyh olması çok zor. Ama babası şeyh ise hiçbir şey bilmese de kendisi de şeyh olur. Süleyman Adani'nin isyan noktası burada başlamış ve şeyhliği kabul edilmediği için bütün sırları ifşa etmiş. Daha sonra Hristiyan olduğu ve Nusayrîler tarafından tandırda

¹⁰⁸ Nusayrilik'ten Hristiyanlığa geçen Adana'lı Süleyman Efendi'dir. (ö.1863) Nusayriler'in gizli inanç ve ibadetlerini ifşa ve tenkit amacıyla el-Bâkûretü's- Süleymaniyye isimli eseri kaleme almıştır.

yakılarak öldürüldüğü söyleniyor. Ama bu ne derece doğru bilemiyoruz. Sırrı paylaştığı için mezhepte ona lânet okunur onun hakkında hayır konuşulmaz.

Süleyman Adanî'nin dışında Hz. Ömer'e, Hz. Osman'a, Hz. Ebubekir'e, Talha bin Ubeydullah'a, Zübeyir b. el-Avvam gibi sahabeden önde gelenlere lânet okurlar. Hz. Ali'ye muhalif olan bütün sahabilere lânet okunur. Dolayısıyla Hz. Ali'nin ilah olmadığını, normal insanlar gibi yiyip içtiğini kim söylüyorsa onlara lânet okurlar. Lânet okunanların arasında dört büyük mezhep imamı da bulunmaktadır. İbadetleri arasında "Vela" ve "Bera" dediğimiz sevgisini ve nefretini belli etme ve gösterme vardır. Vela; sevgi göstermek, dostluk göstermek, müttelik olmak manasına gelir. Bera da beri olmak yani mesafeli olmak, uzaklaşmak gibi anlamları ihtiva eder. Tıbrey duası denilen duanın içeriğinde bunu değişik şekillerde görebilirsiniz. Uzun ve kısası vardır bu duanın, özellikle uzun olan şeklinde yukarıda bahsettiğim kişilerin hepsine tek tek lânet okunur.

Hz. Ali'nin anne babasından doğumunu nasıl temellendiriyorsunuz?

Şöyle ki şu anda insanların görmüş oldukları anne ve baba aslında bir suretten ibarettir. Onlar aslen insan değildir. Nasıl ki Cebrail (a.s.) Peygamberin gözüne insan suretinde geldiyse, Hz. Ali'nin anne ve babasının da bir suret olduğu hatta Hz. Ali'nin de bir suret olduğunu ifade ederler. Hz. Ali bizler gibi anne babadan doğmamıştır. Bunun da kökü Nusayrîlerin üçleme dedikleri teslis inancına benzeyen üçlemesine varır. Mana-isim-bâb şeklinde olan üçleme. Hz. Ali İslamiyet dönemindeki surettir. Ondan önce altı suret daha vardır. Örnek vermek gerekirse Hz. Âdem (a.s.) döneminde suret Habil'dir. Hz. Yakup döneminde Yusuf'tur. Bunun gibi Hz. Ali'den önce altı suretin olduğuna inanılmaktadır. En son suret Hz. Ali'dir. Hz. Ali'den sonra bir suret daha gelecek fakat ne zaman geleceği bilinmez. Bu kişinin Ehl-i Beyt'in soyundan birisinin olacağı söylenmektedir. Muhammed b. Nusayr de Cebrail olarak kabul edilir.

Mana: Allah'ın suretleridir.

İsim: Peygamberlerin suretleri.

Bâb: Cebrail'in suretleri.

Bu üçlemeyle Nusayrî inancını temellendirirler. Mana birinci zuhurdur, isim zuhurun zuhurudur, bâb ta zuhurun zuhurunun zuhurudur. Aslında bu işin kökünde Hz. Ali'nin yaratıcı olduğu farklı zamanlarda farklı suretlerde görüldüğü fikri yatmaktadır. Âdem (a.s.) Nuh (a.s.) ve diğer peygamberler aslında tek bir kişidir. O kişi de Hz. Muhammed'dir. Cebrail (a.s.) değişik zamanlarda değişik suretlerde görünmüştür. Mesela Selmân-ı Fârisî Cebrail'dir. Ali-

Muhammed-Selman üçlemesi İslam dönemindeki üçlemenin karşılığıdır. Farklı dönemlerdeki üçlemeler de farklıdır. Kitaplarda bunun isimlerini bulabilirsiniz. Bu insanların yemesi içmesi çocuklarının olması hepsi sureten gerçekleşmiştir.

Nusayrîlik'teki "sır" kavramı hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Nusayrîlerde her şey sırlıdır. Sırlı olduğu için kendilerini doğru görürler. Sizde bir şey yok siz bilmiyorsunuz. Biz sizin bilmediğiniz özel bir şeyi biliyoruz, diyerek kendilerini ve düşüncelerini haklı görmeye çalışırlar. Aslında Kur'ân'da her şey apaçık bildirilmiştir. Bu düşüncelerinin Kur'ân ile bağdaşmadığı kesindir. Kur'ân doğrudur derler fakat Kur'ân'ın bâtinî yorumuyla amel ederler. İçlerinden bir kısmı Kur'ân'ın eksik olduğunu, eksik olan bir kısmının da; Kitâbu'l Mecmû'da bulunan on altı sure olduğu ifade ederler. Oysa on altı sureyi okusanız Kur'ân'dan olmadığını kolayca anlarsınız.

Kendileri de biliyorlar ki aslında bu on altı sure beş sureden ibarettir. Said Tebarânî'nin sure uydurduğunu kabul ederler. Bunlardan bir tanesi de mezhep suresidir. O surede biz mesela öğrenirken din amcamızın adını ekliyoruz ve buna sure diyoruz. Benim amcam da kendi amcasının ismini eklemiş o sureye ve onun amcası da kendi amcasını eklemiştir. Kendi elleriyle yazdıkları şeye sure diyorlar.

Bütün bunların dışında Nusayrîler içinde Kur'ân-ı Kerim'i hiçbir şekilde kabul etmeyen bir grup da vardır. Kitabu'l Mecmû'da bulunan on altı sure neyse odur derler. İşin kurucuları olan Hamdan El Hâsibî gibi insanlar Kur'ân'ın eksik olduğunu hiçbir şekilde söylememişlerdir. Yalnızca bâtinî yorumuyla amel ettiklerini ifade etmişlerdir. Kur'ân'ın bâtinînin bu on altı sure olduğuna inanırlar.

Nusayrîlerin mezhebe kabul törenleri dâhil hemen hemen bütün törenlerinde kullandıkları Nakfî hakkında neler söylersiniz?

Mezhebe kabul töreninde nakfî denilen bir içecek dağıtılır. Bu aslında içkiden ziyade su ve üzümün ham suyunun çıkarılması ile elde edilen şerbet benzeri bir içecektir. İçki olması için uzun süre beklemesi gerekir. Çocuğun ailesi bu içeceği günler öncesinden ya da aylar öncesinden hazırlarsa içerisinde bir miktar alkol oluşacaktır. İçki zaten haram değildir. Bazen kendi içlerinde aşırı olanlar var. Boğma denilen rakı gibi bir içeceği de tükettikleri olur. Ama nakfî meyve suyu benzeri bir içecektir. Portakalın suyunu sıkıp nasıl içiyorsak üzümde sıkılarak nakfî yapılır.

Yanlış hatırlamıyorsam Hâsibî'nin "içki kendi aramızda helaldir, dışarıda haramdır" şeklinde bir ifadede bulunduğunu söylerler. Fakat Hâsibî bunu tarikat sırrı için söylemiştir. Sırrı kendi aramızda paylaşabiliriz fakat başkalarına bildiremeyiz manasında bir ifadedir. Ama Nusayrîler bu bilgiyi uyarlayarak bu haline çevirmişlerdir.

El Cillî'nin içki için; "Bazı peygamberlerin de tükettiği bir şeydir, Allah önce helal olan bir şeyi sonra haramlara eklemeyiz" dediği ileri sürülmektedir. Bu nedenle içkiye haram gözle bakmazlar.

Bunların dışında konumuz ile ilgili bana ilginç gelen bazı şeylerden bahsetmek istiyorum. Mesela cenaze işlemlerinde şeyhler ya da hocalar mevtanın başına gelip;

Rabbim kim? Dediklerinde Rabbim Allah'tır, de.

Kitabın nedir? Dediklerinde Kur'ân-ı Kerim'dir, de.

Kıblen neresidir? Dediklerinde Kâbe'dir, de.

Şeklinde telkinlerde bulunurlar. Ya da bunlara benzer bazı kalıpları bizlere öğretirler. Aslında bu kişilere tüm hayatları boyunca Rabbim Ali'dir, dedirttiniz. Kitabımız Kitâbu'l Mecmû'dur, dediniz. Kıblem şeyhin yüzüdür, ona döneriz, dediniz. Öldükten sonra farklı ifade ediyorlar. Bu münafıklıktır. Beş vakit namaz haktır derler. Fakat beş vakit namazı ne kırlarlar ne teşvik ederler. Hatta kılmak isteyeneye engel olmaya çalışırlar. Yani çok insafli olanları "tabi onu da yap" diyerek namazdan sanki sıradan bir şeymiş gibi bahsederler. Hatta insanları korkutucu şeylerin söylendiğini biliyorum. Caminin içine bakarsa kör olunacağı, orada konuşulanları dinlerse sağır olunacağı gibi uydurmalarla insanları korkutmaktadırlar. Camiye illa girilecekse önce onlara lanet edip daha sonra girmesi gerektiğini ifade ederler. Fakat söylediğim gibi farklı uygulamalar da olmaktadır. Herkes böyle söylüyor, bu şekilde yapıyor demek te doğru olmaz. Bunlar benim gördüklerim ve duyduklarımdır. Başka bir Nusayrîye sorduğunuzda camiye gitmekte sakınca olmadığını ifade edebilir.

3.9.2.İkinci Mülakat Güney Şah –Samandağ (20.04.2019)

Kendinizi tanıtır mısınız?

Hatay Samandağ'da yaşıyorum. 38 yaşındayım. Evli ve iki çocuk babasıyım. Şeyh ailesinden geliyorum. İki gence din amcalığı yaptım.

Kimler Nusayrî olabilir? Mezhebe girmenin şartları nelerdir?

Bizde de diğer dinlerde olduğu gibi bazı kurallar bulunur. Buluş çağına gelen erkek çocuğu, babası da Nusayrî ise mezhebe giriş törenlerini gerçekleştirmek için hazırlanır. Zaten konuşacağım bütün şeyler erkekler için geçerlidir. Kadınlar için mezhebe giriş söz konusu değildir. Babası Nusayrî olmayan bir kişinin de mezhebe girdiği kaynaklarda geçmektedir. Fakat biz böyle bir şey ile hiç karşılaşmadık. Günümüzde ve yakın geçmişte yalnızca Lübnan'da bir kişinin İslam'a girdikten sonra Şia'yı seçtiği oradan da Nusayrî mezhebini tercih ettiği kendi aramızda konuşulur. Fakat bu kişi hakkında bildiğimiz tek şey Lübnan'da yaşadığı ve sonradan Nusayrî olduğu bilgisidir. Elimizde bu kişi hakkında ne bir isim ne de bir belge mevcuttur. Bu kişi şeyhlerimize çok yaklaşmış ve ısrarla sırrı öğrenmeyi talep etmiş bir kimsedir. Fakat şeyhler sırrı kendisiyle paylaşmamışlardır. Fakat bu kişi sırrı bir şekilde öğrenerek şeyhlerle görüşür ve mezhebe girmeyi hak etme noktasına gelir. Kısacası Yahudi, Müslüman ve Hristiyan olsanız da Nusayrîliğe geçebilirsiniz ama bu çok zordur. Hz. Ali'nin Rab olması noktasını idrak etmek kolay bir şey değildir. Bu nokta insanların aklına yatmadığı için reddederler. Ama bunun eğitimini alırsanız bütün bu konular aklınıza yatar. Öğrenilen bilgiyi Kur'ân'la, mantığımızla ve tarihle uyum içinde görebilirse kabul etmek kolay olur. Ben dışardan Nusayrîliğe giren hiç kimseyi duymadım. Benim duyduğum sadece Lübnan'da yaşayan bir kimsenin Nusayrîliğe geçmesidir.

Din amcalarının görevleri nelerdir?

Eskiden din amcaları şeyhlerden seçilmiş. On Nusayrî'den dokuzu şeyhlik yapmaktaymış. Ama günümüzde böyle bir şey yapmak mümkün olmadığından Nusayrî olan ve dini bilgiye hâkim olan herkes din amcası olabilir. Din hocası diyebileceğimiz bu kişilere bizim buralarda "Ammi" denilir. Arapça karşılığı muallim gibi bir şeydir ama biz burada amca deriz. Günümüzde şeyhlerin sayısı onda bir olduğundan din amcalarını hepsini şeyhlerden seçmek mümkün değildir. Ben de iki öğrenci yetiştirdim iki kişiye din amcalığı yaptım. Nusayrî olmanın tüm şartlarını üstünde taşısa bile o gencin dine girişi hak edip etmediğine din amcaları karar verir. Verilen görevleri yapmaktaki şevki, güzel ahlakı ve verilen öğütleri tutup tutmadığına bakılır.

Din amcaları çocuğa ahlak eğitimi yanında haram ve helalleri, namaz şekilleri ve abdest almak gibi bazı şeyleri öğretirler. İsteyen din amcası bu öğretilenlere ek olarak başka şeyler de öğretebilir.

Mezhebe girişin birinci aşaması dinle ilgili değil de daha çok olgunlukla ilgilidir. Kişinin o olgunluğa erişip erişmediği yükü kaldırıp kaldıramayacağı test edilir. İkinci aşama altı ay sonra ya da bir yıl sonra yapılır. Çocuk test edilir. Çocuğa dini bilgileri öğreten kendi akrabalarından olmayan dini bilgisi yüksek olan kişiler din amcalığı yaparlar. Çocukları ölçen din amcaları çocuğun durumunu şeyhe rapor ederler. Eğer din amcası çocuğa yeterli eğitimi veremiyorsa ya da zorlandığı noktalar varsa çocuğu şeyhe götürerek bizzat şeyhin kendisine öğretmesi sağlanır. Ben iki çocuğa din amcalığı yaptığımda raporlarımı şeyhe sundum şeyh benim görüşlerim ışığında çocukların mezhebe girmesine karar verdi.

Nusayrîlik'te kadının rolü nedir?

Nusayrî topluluğunda ibadet çeşitleri çoktur. Namaz dışında da birçok ibadet vardır. Sadece bu batini namazda kadınların yeri yoktur. Ama zahiri namazı yani sizin kıldığınız namazı kılabilirler. İsteyen kadınlara zahiri namazla ilgili gerekli bilgiler verilir. Fakat bugün bu konu biraz ihmal edilmiş genellikle zahiri namazı kılan pek kimse yok. Kadının sırrı saklamayacağı ve küçük bir baskı ile sırrı ifşa edeceği düşünülür. Şeytan kadını daha kolay ikna edebilir ve kadın erkeğe göre daha çok korkar fitratları gereği bu bilgiyi taşımaya uygun değillerdir. Eğer sırrı kendilerine anlatsak sır akıllarına yatar ama biz anlatmayız.

Dine giriş törenleri nasıl gerçekleşir?

Bulûğ çağına gelen genç dine girmek üzere ailesi tarafından din büyüklerine bildirilir. Toplamda üç aşamada gerçekleşen tören günümüzde iki aşamaya sabitlenmiş durumdadır. İlk aşamada çocuk dini eğitimden ziyade olgunluk yönünden değerlendirilir. Arapça olarak yapılan törenleri günümüzde gençler pek anlamadığından din amcaları çocuğun bilmesi gerektiği kısımları tercüme eder. Bu tercüme tören esnasında değil de törenden sonra gerçekleşir.

Törende bulunması gereken kişiler önceden bilgilendirilir. Şeyh ve nakipler törenin uygulanacağı evde hazır olurlar. Gence şeyh tarafından ne amaçla orda bulunduğu dair sorular sorulur. Genç de amcasıyla birlikte bu sorulara cevap verir. Şeyhe yüzü dönük bir şekilde oturan çocuk ve amcası önce şeyhin sonra orada bulunan din büyüklerinin ellerini öper onlara saygıda kusur etmez.

İkinci aşamada çocuk sırrı saklayacağına dair yeminler eder. Kendisine şeyh tarafından belirli bilgiler verilir. Bu arada şeyh çocuğun sırrı saklamaması durumunda huzura getirilmesi için kimlerin şahitlik edeceğini sorar. Orada bulunanlardan altı ya da sekiz kişi ayağa kalkarak çocukla din amcasının yanına dikilirler ve buna şahitlik ettiğini söylerler. Nüfus yoğunluğundan

dolayı ve yurt dışından da gelenler olduğu için törenlerin uzunluğu ya da kısalığı değişiklik gösterir. Art arda yapılan törenler dahi olduğunu biliyoruz. Tören sonunda kişinin ailesinin maddi durumuna göre horoz, koyun ya da büyükbaş hayvanlar kesilir törene katılanlara pilavla birlikte ikram edilir.

Din amcalarının reddettiği kişiler var mıdır? Dine giriş için hazırlanan fakat kabul edilmeyen kişiler var mıdır?

Gençleri kaybetmemek için mezhebe kabul etmediğimiz pek kimse olmuyor. Bu artık dini bir vecibeden ziyade toplumsal baskıya dönüştü. İnsanlarda benim çocuğum kabul edilir mi edilmez mi endişesi çok yüksektir. O yüzden kabul etmeyip reddettiğimiz hiçbir genç yoktur. İster verilen görevleri yapsın ya da yapmasın, din amcasının yazdırdıklarını ezberlesin ya da ezberlemesin, kapasitesi olsun ya da olmasın mezhebe alınmasın diyemiyoruz. Yeter ki mezhebe girsin gerisini sonradan tamamlar düşüncesiyle hareket ediyoruz. Normalde dini kaynaklarımızda Kur'ân'ın son on dört suresini ezberlemeden bu ilim verilmiyordu. Sonra on iki sure dediler. Şimdide Kur'ân'dan üç ayet diyorlar. Git gide asimile oluyoruz belki yakın zamanda bu aşamalar dahi olmaz.

Kur'ân-ı Kerîm hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Kur'ân-ı Kerim eksik değildir. Kitâbu'l Mecmû'da fetih isminde bir sure bulunur. Kur'ân-ı Kerim'de de bu sure vardır. O sure Kur'an'da olmalıdır deriz. Kur'ân-ı Kerim doğrudur fakat biz bâtinî yorumuyla hareket ederiz. Bu bâtinî yorum her mezhepte vardır. Bizde oldukça fazladır. Altı yüz yıl önce “mercilik”¹⁰⁹ vardı. Yani bütün Nusayrîleri aynı şekilde düşünüp aynı şekilde uygulamalar yapmalarını sağlayan bir kurum vardı. Bu zamanda bütün şeyhler bulunduğu bölgenin mercii oluyor. Ben sizinle konuşuyorum, bir merci olmuş oluyorum. Şu anda bir sistem yok. Bir liderimiz de yoktur. Farklı kaynaklardan farklı sesler çıkıyor. Bu da bilgi kirliliğine neden olmaktadır. Benim söylediklerimi bir başka Nusayrî farklı anlatabilir. Uygulamalarda, törenlerde ya da mezheple ilgili başka konularda farklılıklar olabilir. Bunun sebebi de yukarıda söylediğim gibi farklı kaynaklardan çok değişik seslerin çıkıyor olmasıdır.

Temel kaynaklarınızdan bahseder misiniz?

¹⁰⁹Merci' Türk dil kurumunca ‘‘Başvurulacak yer veya makam’’ olarak açıklanmıştır.

Bizim temel kaynaklarımızın sayısı oldukça fazladır. Ama içlerinden en önemli olanlarından bazıları şunlardır:

Muhammed Hamdan El Hâsibî'nin yazmış olduğu;

Er-Risâletü'r-Rastabaşîyye, Kitabü't-Ta'limu Diyâneti'n-Nusayrîyye, el-Fıkhu'r-Risâletü'r-Rastabaşîyye, Dîvânü'l-Hasibî, Hidâyetü'l-Kübrâ ve Ebu Said Meymun Kasımu't-Taberânî'nin Kitapları, Cinan el Cenbelanî'nin Eydahal Misbahu'd Delle Ale Sebîli'n-Necâh adlı eseri ve Taberânî'nin Kitabü'l-Havi fi Ulûmi'l-Fetâvî adlı eser bizim temel kaynaklarımızdan bazılarıdır.

Taberânî'nin Kitabü'l Havi adlı eseri Nusayrîlerin anayasası hükmündedir. Fıkhî ve içtimai meselelerde çok sık başvurulmuş bir eserdir. Yüz elliye yakın temel kaynak kitabımız bulunmaktadır. Daha bizim hiç görmediğimiz, karşılaşmadığımız kitaplar da var. Bu kitaplardan ciddi tahriflere uğrayanlar da bulunmaktadır. Tahriften kasıt çıkarma değildir. Kitaba eklemeler yapma şeklinde gerçekleşmiş tahriflerdir. Bir kitabın bir nüshası diğer bir nüshası ile aynı boyutlarda olmaması bize eklemelerin olduğunu gösteriyor. Ama biz bu eklemelere zayıf hadisler gibi bakıyoruz. Okuyoruz ve daha doğrusu var ise onları okuyoruz. Bu tamamen okuyucunun kendisine bırakılmıştır.

Nasıl ki içinde zayıf hadislerin bulunduğu hadis kitaplarını çöpe atmazsak, aynı şey bizim kitaplarımız için de geçerlidir. Daha doğrusunu ararız. Ehl-i Sünnet kitaplarında da böyle şeyler olabilmektedir.

Mezhep içerisinde çeşitli kollar var. Bu kollar ile ilgili neler söylersiniz?

Bu tür ayrılıklar genellikle seçim zamanlarında yoğun olarak ortaya çıkar. Bazı fanatik gruplar var, fakat bu özellikle elli yaş ve üzeri Nusayrîlerde daha belirgin olarak görülür. Gençlerde bu ayrım pek yoktur. Hz. Ali'nin konumuyla ilgili çıkan görüş ayrılığında birbirlerini tekfir edecek seviyelere kadar gidenler olmuştur. Ama Haydari şeyhleri de, Kilazi şeyhleri de birbirlerine karşı saygılıdır. Dış görünüş konusunda Haydari'ler orijinale daha yakındırlar. Ben bir Kilaziyim. Kilaziler sakal bırakmazlar. Muhalif olmak için sakallarını keserler. Ama Kilaziler hiçbir zaman bidat çıkarmamışlardır. Bütün bidatler genellikle haydarilerden çıkmaktadır. Suriye'de bazı şeyhler kendini mehdi ilan etti. Şu anda Adana'da yaşayan Mehmet Güven isminde birisi de kendini mehдинin habercisi olarak bildiriyor. Bunun gibi şeyler hep Haydariler'den çıkmıştır. Bizden böyle şeyler çıkmadı.

Mehdinin zuhurunu Allah bilir, biz bilemeyiz. Hiçbir kitapta tarih, saat ya da gün bildirilmemiştir. Zaten bizim kitaplarımızı da orijinal haliyle saklamak pek mümkün olmadı. Yavuz Sultan Selim zamanında Mısır'a sefere giderken Nusayrîleri kılıçtan geçirmiştir. Atalarımız dağlarda vs. saklanmak, gizlenmek zorunda kalmışlardır. Mesela kitaplarımızdan birinde Hz. Ali'nin Rabblığı konusunu kabul eden kişiye helaller haram, haramların da helal olduğu bilgisi geçer. Bu bilginin eklendiğini düşünüyörüz.

Kadının şeytan olduğu düşüncesinin de kaynaklarımıza eklenen, dinde aslı olmayan bir görüş olarak ifade ediyoruz. Mezhep içerisinde bazı kimseler bu bilgileri benim haddim değil ben ne okuyorsam ne gördüysem onun aynısını uygulamam derler. Bazı kimseler de bu benim haddimdir, bu düşünceye uymuyorum diyorlar.

Nakfi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Bilimsel olarak kanıtlanmıştır ki, bir meyvenin suyunu sıkıp bekletirseniz üçüncü günden sonra alkol oluşmaya başlar ve giderek artar. Bir yılın sonunda o meyve suyu şarap gibi olur. Alkol oranı yüzde yüze yaklaşır. Nakfi dediğimiz şey üzüm ya da incirin sıkılarak şişelere doldurmak suretiyle elde edilen bir içecektir. Eskiler bu içeceği birkaç yıl önceden hazırlarlardı. Dolayısıyla alkol oranı da epeyce artmaktadır. Yüzde ellinin üzerine çıkabilmektedir. Nakfinin dini törenlere girme amacı alkol almak için değildi. Zikir meclislerinde üç yudumdan fazla içilmezdi. Maksimum üç yudumdur. Kitaplarımızda da rakı vb. şeylerin yeri yoktur. Nakfi özel olarak hazırlanması gereken, temiz bir kişinin hazırlaması gereken bir şeydir. Ama bazı hocalar rakıya izin veriyorlar.

Ben şeyh ailesindenim. Bizim dini törenlerimizde rakının yeri yoktur. Zikir meclisimize kimse bunu sokamaz. Benim fikrimi sorarsan meyve suyunun beklemesi ile oluşan nakfiden üç yudum içmek helaldir. Zaten bu inancımızda diğer bazı dinlerdeki kutsanmaya benzetilebilir. Üç yudumdan fazlası haramdır. Üç yudumun büyüklüğü ya da küçüklüğü kişiyle ilgilidir. Kimisi bir bardağı üç yudumda içer, kimisi de bir bardağı tek yudumda içer. Bu üç yudum sınırını bize Hasibi'nin öğrencileri bildirmiştir.

Mezhep içerisinde içkiyi hiç tüketmeyenler de var. Törende içilen şey meyve suyu gibi olan üzüm suyudur. Civarda yetişen meyve ne ise ondan da yapılabilir. Ama genellikle üzümden yapılır. Törenin hazırlıklarına bir yıl önceden başlandı ise ve nakfi de bir yıl önceden hazırlanmış ise içerisinde alkol olmaması mümkün değildir. Fakat bir gün önceden hazırlanmış ise alkol olmadan da nakfi içilmiş olur.

Mezhebe kabul törenlerine bir hazırlık yapıldığını ifade ettiniz. Bu hazırlıkları kimler yapar ve neler hazırlanır?

Bu hazırlıkları çocuğun ailesi yapar. Bütün giderleri onlar karşılarlar. Durumları iyi ise büyükbaş ya da küçükbaş hayvanlardan kurban keserler. Durumları iyi değilse horoz keserek pilav ile birlikte misafirlere ikram ederler. Daha başka giderler olursa onları da çocuğun ailesi karşılar.

Geçmişteki uygulamalar ile günümüzdeki uygulamaları kıyas ettiğimizde yüzde elli oranında değişimlerin olduğunu görürüz. Bu değişimlerin başında dilden kaynaklanan problemler geliyor. Gençlerimiz ne dediğimizi anlamıyorlar. Surelerin anlamlarını dahi bilmiyorlar. Sünni Müslümanlarda da bu var. Adam Fâtiha suresini okuyor ama anlamını bilmeden okuyor. Bizde de bu şekilde problemler var ama birçok kişi bu dua ve sureleri anlamasa bile neye ibadet ettiğini biliyor. Biz de elimizden geldiğince öğretmeye çalışıyoruz.

Dine kabul törenlerinde özel olarak döndüğünüz bir yer var mı?

Zikir meclisinde kible olmaz. Şeyhin oturduğu yerin karşısına, yüzümüzü şeyhe dönük olacak şekilde otururuz. Beş vakit zahiri namazda Kâbe'ye döneriz. Namazın bâtınını, yani neden namaz kıldığımızı anlattığımız zikir meclislerinde kibleye dönme şartı yoktur. Şeyhin karşısında ona dönük şekilde töreni gerçekleştiririz.

Dine kabul törenlerini yöneten ve son sözü söyleyen şeyhler hakkında neler söylersiniz? Bu kimselerin geçim kaynakları nelerdir?

Sadakalar (zekât gelirleri) ancak şunlar içindir: Yoksullar, düşkünler, sadakaların toplanmasında görevli olanlar, kalpleri kazanılacak olanlar, azâd edilecek köleler, borçlular, Allah yolunda çalışanlar ve yolda kalmışlar. İşte Allah'ın kesin buyruğu budur. Allah bilmekte ve hikmetle yönetmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de zekâtın verileceği kişiler belirtilirken dini yayan memurlar da zekât verilebilecek kişiler olarak belirtilmiştir. İlgili ayeti hatırlayamadım ama siz o ayeti bulabilirsiniz. Bizim inancımızda da dini yayan memurlar şeyhlerdir. Zekâtlarımızı şeyhlere veririz. Eskiden bu konuda insanlar daha hassastı. Şeyhlere verirlerdi ve şeyhlerde geçimini bunlarla sağlardı. Günümüzde bu yardımlarla geçinmeleri neredeyse imkânsız diyebiliriz. Dolaylı olarak ek iş yapanlar var. Memur olanlar var. Mesela benim tanıdığım bir şeyh doktor olarak görev yapıyordu.

Takiyye konusunda düşünceleriniz nelerdir?

İnancımızda sırrın saklanması ve bilmemesi gereken kişiler ile hiçbir surette paylaşılmaması çok önemlidir. Geçmişte yaşanan bazı olaylar nedeniyle mezhep içerisinde buna ihtiyaç hâsıl olmuştur. Tarih kitaplarında ve diğer alevi topluluklarının kitaplarında bunları bulabilirsiniz. Atalarımız dağlarda saklanarak yaşamak zorunda kaldığı dönemler yaşanmış. Ama günümüzde öyle bir dönem yok. Dolayısıyla takiyye dönemimiz de sona erdi. Artık takiyye yapmıyoruz.

İnternet aracılığıyla bütün bilgilerimize ulaşmak artık mümkün haldedir. Tabi yanlış bilgiler de var fakat sır dediğimiz şey artık telefonunuzdan bile araştırıp ulaşabileceğiniz bir şey olmuştur. Şimdi ben size Ali Allah değildir desem siz benim takiyye yaptığımı anlayacaksınız. Ama biz artık bu tür şeyler yapmıyoruz. Kim sorsa anlatıyoruz ve bildiklerimizi paylaşıyoruz. Benim bildiğim ve yaşadığım bölgede herkes artık açık açık bunları ifade etmektedir. Takiyye yapmaktan daha önemli olan şey dini bilmektir. Dediğim gibi daha mensubu olduğu dini bilmeyen, anlamayan insanlar var.

Süleyman Adani hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Adanî mezhebimizden ayrılarak Hristiyan oldu. Daha sonra dini sırlarımızı açığa çıkaran bir eser yazdı. Yanılmıyorsam bu eser önce Fransızcaya sonrada Türkçeye tercüme edildi. Kitabında anlattıklarının çoğu doğrudur. Ama içerisinde yanlış ve uydurma şeylerde mevcuttur. Zaten yapılan tercümelerin çoğunda aynı sıkıntılar var. Arapça kelimeleri birebir karşılayan kelimeler olmadığından anlam daralması oluyor. Eğer iyi öğrenmek istiyorsanız Arapça bilmek, hatta çok iyi bilmek zorundasınız.

Ekleme istediğiniz başka şeylerde var mı?

Kısaca özetleyecek olursak bizim dine kabul törenlerimiz bu şekildedir. İnancımız gereği biz Ali'yi Rab olarak görürüz. Ali Rab'dir. Fakat Allah Ali değildir. Hz. Ali'nin zahirinin arkasında kemal sıfatlar mevcuttur. Biz Ali'ye ibadet ettiğimiz zaman aslında arkasındaki o zata ibadet ediyoruz. Eşi ve benzeri olmayan, herhangi bir şekli olmayan yüce varlığa ibadet ediyoruz. Mecmû'daki on altı sureyi okursanız Hz. Ali'yi ilahlaştırdığımızı düşünürsünüz. Ali ilahtır. Fakat Allah Ali değildir. Hz. Ali'den önce ilah kimdir denildiğinde, Hâbil (a.s.)'dir, Şit (a.s.)'dir, Yûşa (a.s.)'dir, deriz. Hz. Ali'nin arkasındaki zât ilahın kendisidir.

Bugün Hz. Ali yaşıyor olsa ona secde eder miydiniz?

Hayır. Ona secde edersek şirk olur. Onun görünmeyen ilmine, Allah'ın kemal sıfatlarının Ali'de zuhur ettiğine inanıyoruz. Hz Ali bizi gerçek ilaha yönlendirir. Allah'ı tanıyamadığımız için Ali'ye yöneliyoruz. Allah'ı bize Ali tanıtıyor. Allah'ın kemal sıfatları Ali'de tecelli etmiştir.

Hz. Ali dua ederse hem dirilte bilir hem de öldüre bilir. Dua ederse güneşi bile geri çevirebilir. Biz buna inanıyoruz. Allah'ın izni ile bütün bunları kendisi yapabilir. Rabb kelimesi Allah için kullanıldığı gibi insanlar içinde kullanılır. Mesela ben ailemi görüp gözettiğim için kendi ailemin rabbiyim. Hz. Ali'de bizim rabbimizdir. Dini eğitimden geçmeden yani bu kabul törenleri ve aşamalarında din amcalarının öğrettiklerini anlamadan Nusayrî inancını baştan sona şirk zannedersiniz.

Biz Nusayrîler aslında iyiye gitmiyoruz. Gençlerimiz anlamaya gayret etmiyor. İçimizde Nusayrî olup da Hz. Ali'ye ilah denir mi diyenler var. Hz. Ali ilah değildir diyen Nusayrîler var. Diyorum ki bak burada sen Hz. Ali'ye ilah diyorsun. Olur mu? Hz. Ali ilah olamaz diyen, bizim dua ve surelerimizi sadece okuyan, anlamayan gençler var. Babasından öyle gördüğü için o şekilde girmiş ve anlama noktasında gayret etmemiş. Zaten eğitiminde içi boşaltıldı. Önce öğrenip iman etmek yerine önce inanıp sonra temellendirmeye çalışıyoruz. Bazı şeyler her inançta olduğu gibi zamanla değişiklikler göstermektedir.

3.9.3.Üçüncü Mülakat: İsa Taş – Muhtar

1988'den bu yana Mustafa Kemal Mahallesi muhtarıyım. Alevilik ile ilgili çeşitli üniversitelerden öğrenciler gelip bilgi almak isterlerse elimizden geldiğince onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz. Bizim bilmediğimiz şeyler varsa hocalarımıza yönlendirerek elimizden geleni yapıyoruz. Siz sorularınızı sorun bende bildiğim kadarıyla cevaplamaya çalışayım.

Mezhebe kabul törenleri hakkında bilgi verir misiniz?

Bizim inancımızda yedi sülalesi Alevi olmayan Alevi olamaz. Ben “Şehadet getirdim, artık Alevi oldum” demekle Alevi olunmaz. Mezhebe giriş bizde farklıdır. Anne babası alevi olan erkek çocukları için bir tören düzenlenir. Ben buna hikâye diyorum. Bir hikâyeye sahip olmak olarak düşünüyorum.

Dine girecek olan kendi erkek evlatlarımıza Kur'an-ı Kerim'den alınma en güzel şeyleri hassasiyetle öğretiriz. Allah'ın varlığını, doğruyu, güzel ahlakı, Hz. Muhammed (sav)'in

peygamberimiz olduğunu, Ali'yi, Ömer'i, Osman'ı hocalar, yani din amcaları dili döndüğünce o kişiye anlatırlar. Sofraya oturduğun zaman ne diyeceksin? Doyduğun zaman ne diyeceksin? Bunlar öğretilir. Bunun yanında bayrağınla ve vatanınla ilgili güzel şeyler öğretilir. Askerlik yapmazsan kız vermeyiz gibi şeyleri din amcası ona öğretir. Yemin ederim Kur'ân Hak için bunları öğretirler.

Din amcaları kimlerden seçilir?

Din amcaları o mahallenin en ahlaklı, namuslu ve bilgili kişilerinden seçilir. Diğerleri namussuz anlamında söylemiyorum. Kur'ân-ı Kerim'i en güzel şekilde okumasını bilen, dini, doğruyu, yanlış, haramı, helalleri birbiriyle karıştırmayan, konuşması düzgün birilerini seçerler. Ben de çocuklarıma ve torunlarıma böyle birilerini seçtim. Bana da din amcası olmam için gelenler oldu. Ben o kişileri küçük kardeşime gönderdim. Bunun sebebi o bana göre daha sabırlı, daha iyi biliyor ve daha güzel anlatabiliyor. On ya da On beş gün içerisinde o kişiye bütün her şeyi öğretebiliyor. Bizim uygulamalarımızda kendimiz evlatlarımıza öğretmeyiz. Din amcaları onlara öğretir. Kendi oğluma din amcası olarak seçtiğim kişi tertemiz, Kur'ân-ı Kerim'i iyi bilen bir kişiydi. Tokalaşmadan tutun genel ahlak kurallarına kadar her şeyi amcası öğretti. Mesela tokalaşma tek el ile olmaz. Biz iki elimizle tokalaşırız. İşte bunun gibi genel bilgiler öğretilir. Amca: "Ben bu kişiden tatmin oldum." diyene kadar eğitim devam eder. O çocuk geldiğinde tavırları, davranışları değişir. Zaman zaman benim oğlum annesine ya da bana günaydın demez idi. Amcasının yanına gidip gelince bunları söylemeye başladı. Allah'ı anmayı çoğalttı. Selamünaleyküm demeye başladı. Bunlardan daha güzel bir şey olabilir mi?

Mezhebe girecek kişilere nasıl bir tören uygulanır?

Törende koyunlar kesilir. Yemekler yapılır. Durumu iyi olan koyun keser. Durumu iyi olmayan horoz keser. Bu hayvanların erkek olanlarını yeriz. Hiçbir hayvanın dişisini aleviler bilerek yemezler. Normal hayatımızda yemediğimiz gibi bu törenlerde de yemeyiz. Durumu hiç iyi olmayanlar da olabilir. Bir komşusu ya da yakını adak adamıştır. Komşu adağını yerine getirirken çocuğu ile birlikte o ortamda bulunur. Çocuğun o havayı görmesi ve içinde bulunması sağlanır. Komşusu adağını yerine getirirken o çocuk da amcasının ve hocasının elini öper. Hocası ona amcasının artık babası gibi olduğunu, onun kızıyla evlenemeyeceğini, akraba olduklarını vs. konuları aktarır.

Törende kesilecek hayvan özenle seçilir. Dişi hayvanlar, kör hayvanlar adak olmaz. Ayağı sakatsa adak olmaz. Hele bu merasim günü yüzlerce insanın geldiği bir günde bu olmaz. Durumu iyi değilse o aile iki horoz alır. Onları pişirir ve pilav ile birlikte ikram eder. Mesela

benim durumum iyi ise büyükbaş erkek bir hayvan keserim iki yüz kişi davet ederim. Horoz kesen on kişi davet eder. Ama o törende en az yedi kişi hazır bulunmalıdır. Yoksa tören yapılamaz. Daha aşağı olmaz bu sayı.

İkinci din amcasının görevleri nelerdir?

Diyelim ki çocuğun din amcası benim ve tören yapılıyor. Ben törende otururum. İkinci din amcası çocuğu getirir. Geri çıkarır. Bu sırada o çocuğa selam vermeyi, el almayı öğretir. Çocuğun din amcasına karşı saygısı artsın diye böyle yapılır. Din amcasının çocuğun gözünde bir heybeti olsun istenir. Hoca çocuğa din amcasının kim olduğunu sorar. Elini öptürür. İkinci amca çocuğu teslim eder ve çocukla birlikte oradan çıkar. Tekrar gireceği zaman amcasının öğrettiği gibi içeriye girer ve öğrendiği şeyleri uygular. Selam verir. İki eliyle selamlaşır ve el alır. Hocasının elini öper. İkinci amcanın vazifesi bundan ibarettir. Birinci amcanın görevlerini sağlama için çalışır. Törende yaşananlara şahit olur.

Mezhebe girecek kişilerin sırrı saklayabilecek düzeyde olduklarını nasıl anlarsınız?

Genellikle bu tavsiye edilerek yapılır. Çocuğa sırrı paylaşmaması yönünde takviyelerde bulunulur. Bu sırrın kadınlarla, çocuklarla ve dini öğrenmeyenlerle paylaşılması gerektiği anlatılır. Sopyla ya da silahla kimseye bir şey öğretemezsiniz. Korkutarak bunu başaramazsınız. Biz tavsiyelerde bulunuruz. İkna ederek, güzellikleri anlatarak bunu yaparız. Dinde zorlama olmaz. Namazda zorlama olmaz. Çocuğunuzu zorla namaza götürürseniz o namaz olmaz. Bizim kültürümüzde bu vardır. Suudi Arabistan'da on bir yıl kaldım. Bizi namaza zorla götürüyorlardı. Daha sonra kendi isteğimle gitmeye başladım. Baskıyla hiçbir şey olmaz.

Arap Alevileri kendi içinde çeşitli kollara ayrılmıştır. Aralarında kabul törenleri bağlamında ne gibi farklar bulunur?

Haydari ile Kilazi arasında hiçbir fark yoktur. Aynı anadan ve aynı babadan gelirler. Küçük ayrılıklar vardır. Bir grup sakal bırakırken bir grup sakalsız olurlar. Bunun gibi küçük farklar vardır. Birbirlerini sevmemelerinin nedenleri bana göre farklı şeylerdir. Mesela birisi sağcıdır birisi solcudur. Birisi zekâtı çok sever birisi az sever. Bu ayrımın temel nedeni cahilliktir. Sen az biliyorsun ben çok biliyorum tartışmaları bu ayrılıkları ortaya çıkarmıştır. Zaman zaman amcalarını kıyaslayanlar da olmaktadır. Aslında aralarında bir fark yoktur.

Kimler şeyh olabilir? Görevleri nelerdir?

Babası şeyh olmayan kişiler şeyh olamazlar. Fakat çocuklar; babaları, dedeleri şeyh diye kendileri de illa şeyhlik yapacak diye bir şey söz konusu değildir. Başka mesleklerle uğraşan,

üniversite mezunu çocuklarımız da vardır. Şeyhlerimizin geçim kaynakları Alevilerin verdikleri zekâtlardır. Biz zekâtımızı şeyhlerimize veririz.1988'de muhtar olduğum zaman 1989'da mahallemizde bir dernek kurdum. Bu derneklere önemli günlerde, çeşitli vesilelerle toplanılır. Mesela cenaze töreni olur. Bir veya birden fazla şeyh oraya gelirler. Mesela yıkayan kişiye yüz lira verdim. Cenazeyi defneder eve gelirler iki yüz lira verdim üç yüz lira vermiş oldum. Sonra üçüncü günü gelir Kuran okurlar, daha sonra yedisini yaparız vs. vs. Şeyhlerimize zekât veririz. Zekât verirsen onlar ayakta kalır. Durumu kötüyse zekât da vermezsen ayakta kalamazlar. Çocuklarını okutan şeyhlerimiz var.

Benim ailem şeyh ailesi olmadığı için ben veya çocuklarım şeyh olamazlar. Ne kadar bilgili olursan ol yedi sülalen şeyh değil ise sende şeyh olamazsın. Okuyup bir meslek sahibi olurlarsa isteklerine göre şeyhliği bırakırlar. Eğer isterlerse şeyhlik yaparak geçimlerini sağlarlar. Çiftçi değil ise, esnaf değil ise şeyhlik de ona düşüyorsa varsın gitsin şeyhlik yapsın. Emek sarf ettiği için de zekâtı alsın. Zekât onlara hak oluyor.

Bunun dışında ağzı güzel laf yapıyor ise, duaları güzel bir şekilde okuyor ise insanlar tarafından tercih edilirler. Her camii hocası bir değildir. Bazı cami hocaları kendi halinde ve sessiz bir şekilde vazifesini yapıyor. Bazı hocalar da gözü açık ve korkusuz. Konuşmaları insanlarda etkili oluyor. İnsanlar da ibadetlerinde onları tercih ediyorlar. Diyelim ki, bir kimsenin annesi vefat etti. Falanca hocayı getireceğim der ve o kişiyi getirir. Başka birisi de bu adam bir şey bilmiyor. Ben o adamı anneme, babama getirmem der ve daha iyi olduğunu düşündüğü kişiyi getirir. Dini bilgisi yüksek olan kişiler daha çok tercih edilir.

Kadınlara dini bilginin verilmemesinin nedeni nedir? Onlara neden böyle bir tören uygulanmaz?

Dini bilgi eskiden kadınlara verilmiyordu. Fakat günümüzde bu bilgilere ulaşabiliyorlar. Benim annem, bacım benim başımın tacıdır. Fakat onlar için böyle bir tören uygulanmaz. Bir kadının din amcası olmaz. Ama istedikleri bilgilere ulaşırlar. Kadın anadan öğrenir, babadan öğrenir, kocadan öğrenir, hocadan öğrenir. Ben de eşime şehadeti öğrettim. Yapması gereken vecibeleri öğrettim. Başka ne öğretebilirim ki? Bunların dışında on altı sure denilen sureleri öğretmem. Bu böyle gelmiş böyle devam ediyor. Araplar, kadınlar ile terlikler eşittir derler. Fakat biz öyle düşünmüyoruz. Ben isterseniz size eşimi çağırayım. Ne bilmek isterseniz size anlatacaktır. Fakat onlara tören uygulamayız. Amca olayı yoktur.

Bazı önemli günlerimizde hırısı dediğimiz yemekler pişirilir. İnsanlara dağıtılır. Kadınlar bu yemekleri elleyemezler. Yemekleri erkekler pişirir. Kırk güne kadar elleyemezler.

Biz bunu böyle gördük ve bu şekilde devam ettiriyoruz. Bu bir kültürdür. Yaşı ilerlemiş 65-70 yaşına gelmiş kadınlar bundan muaf olurlar. Onlar tertemiz kişilerdir. Benim annem tam bir Osmanlı kadınıydı. Zaman zaman beni döverdi. Annem beni dövdüğünde ben de ufak değildim. Dört tane çocuğum vardı. Yaşı ilerlemiş kişilere ne diyebilirim. Eğer geçmişte büyük bir hatası yok ise o kadınlar yemeklerimizi yapabilir. Hatadan kastım mesela gençliğinde evlenmeksizin ya da nikâhlanmadan başka bir kişiye kaçmış ise hata etmiş olur. O kişi ömür boyu bizim yemeklerimizi elleyemez. Yüz yaşına gelse dahi bu kural değişmez.

Kabul törenlerinde kullanılan nakfi dediğiniz içecekten bahseder misiniz?

Törenlerimiz esnasında içki, sigara ya da içerisinde alkol olan başka şeyler kesinlikle haramdır. Amcalar bu konuları sorarlar. Sigara, alkol vs. var mı diyerek kontrol ederler. Asla bunlar hoş görülmez. Bunları kullanan kişiler asla amca olamazlar. İnanılır, güvenilir kişiler amca olarak seçilirler. Törenlerde içtiğimiz şey alkollü içkilerden farklıdır. Bu içeceğe nakfi denilir. Nakfi suyun içine atılan kuru üzüm ile elde edilen tatlı bir sudur. Bu içecek günübirlik yapılır. Kesinlikle alkollü içecekler tercih edilmez. Hoş karşılanmaz. Ağzına sürmeyen insanlar daha makbuldür. Zaten hiçbir din bunu tavsiye etmez. Alkollü iken namaz olmaz.

3.9.4.Dördüncü Mülakat: Nihat Yenmiş- Alevi Kültürünü Araştırma Derneği Başkanı

Ben emekli öğretmenim. Öğretmen okulu çıkışlıyım. Alevilerle ilgili piyasada o kadar çok kirli bilgi var ki ben bile bazen okuduğumda hayret içerisinde kalıyorum. Mesela bir örnek vereyim. Ülkemizde yayınlanan bir gazetede köşe yazarları olan bir kişi Kitâbu'l Mecnû'dan bahsetmiş. Arap alevilerinin temel kaynağı olarak. Ben de Arap alevisiyim. Ama bu kitabı hiç görmedim. Bu arada şunu da eklemek isterim ki ülkemizin içerisinde yaşayan Alevilerin bulunduğu birçok yerde de uzun yıllar bulundum. Maraş'ta, Tunceli'de ve Kars gibi illerimizde bulundum. Diğer alevi gruplarını da yakından görme şansım oldu.

Alevilik ile ilgili şunları söylemek isterim ki, Peygamberin vefatından sonra İslam toplumu dağıldı. İslam diye bir şey kalmadı. Peygamberin her yaptığı ve her söylediği imha edildi. Bertaraf edildi. Hz. peygamber için Kur'ân-ı Kerim der ki: *“O kendisinden bir şey konuşmaz. Ne konuşursa Allaktan konuşur”*¹¹⁰

Sonra gelenler peygamber hadisi yasaklamıştır dediler. Hadisle ilgili Sünni İslam'da bu ekol geçerlidir. Hadis nakli yasaklanmıştır. Peygamberin söylediklerine inanılmamıştır. Onun

¹¹⁰ Necm, 53/3.

her konuştuğu Allah tarafından ise, onun söylediklerine inanacağız. Ya peygamber yalan söylüyor ya da ondan sonrakiler yalan söylüyor. Yalanın birisi peygamber hadisi yasaklamıştır ifadesidir. Çünkü eğer hadisi yasaklamışsa Kur’ân-ı Kerim’i de yasaklaması gerekirdi. Hangi mantık kabul eder ki peygamber hadisleri yasaklasın. Bu söylediklerimle ilgili size kaynaklar da gösterebilirim. Biz Aleviliği bir mezhep olarak görmüyoruz. Bizde mezhep yoktur. Gadir biatında peygamber, “ Benden sonra delalete düşmek istemiyorsanız Kur’ân-ı Kerim’e ve Ehl-i Beyt’e tabi olunur¹¹¹” demiştir.

Bütün peygamberler Müslümandı. Müslümanlık Hz. Muhammed ile gelmedi. Hz. Muhammed sadece İslam’ı yaymıştır. Ben kimin Mevlâsı isem, Ali’de onun Mevlâsıdır. Ona düşman olan bana düşman olur. Ona dost olan bana dost olur. Bu hutbe kabul ederiz ya da etmeyiz ama sunni kaynaklarda mevcuttur. İbn Ebü’l-Hadid’in kendi şerhinde bu mevcuttur. Hz. Ali’yi işaret etmiştir. Demedi ki benden sonra ashaba uyun. Ashab diye bir şey yoktur zaten. Ashab dost yakın olan anlamlarına gelir. Sünni müslümanlar Muaviye’yi de ashab olarak kabul ediyor. Sebebi olarak ise peygamber döneminde bulunmuş olması gösteriliyor. Peygamberin vahiy kâtipliğini yaptığı söyleniyor. Peygamber sevgisi böyle olmaz. Peygamber bir çiçek değildir. Bir araba değildir. Peygamber sevgisi İslam sevgisidir. Peygamberin ütün sülalesini yok etmeye çalışan kişiyi bu şekilde anamayız. Buna hoş bakamayız. Fakat konumuzun dağılmaması için Davut Tümkiye hocamıza sorularınızı sorabilirsiniz. Ben de arada bildiklerimi sizinle paylaşırım.

3.9.5.Beşinci Mülakat: Davut Tümkiye- Alevi İnanç Önderi-İskenderun

Arap Alevilerinde mezhebe kabul törenleri hakkında bilgi verir misiniz?

Hz. Muhammed’den sonra İslam âlemi 73 fırkaya ayrıldı. Bu 73 fırkadan bir tanesi aleviler, 36 tanesi Sünni’lerdir. Aleviler Ali’yi seven kişiler manasına gelmektedir. Ehl-i Beyt sevgisi ile Ali sevgisi beraberdir. Ben babamdan ve amcalarımdan şunu duyardım: Yavuz Sultan Selim zamanına kadar bizim buradan (Hatay), Lazkiye’ye kadar 165 tane mescidimiz vardı. Üç kişi bir araya gelip Aleviliği konuşsa içeri atıyorlardı. Ya da birilerini onlara musallat ediyorlardı. Biz Hz. Ali’yi taparcasına severiz. Taparcasına sevmek kelimesi eksik bırakıldı. Biz bu öğretimizi gençlerimize nasıl öğreteceğiz? Dediğim gibi üç kişi bir araya gelse ve

---

¹¹¹ Hâkim, 1/93.

Alevilikle ilgili konuşsa dinlenir, takip edilir, içeri alınır, işkenceler edilirdi. Biz de dedik ki gelin bunu merdiven altında yapalım. Bu şekilde öğretmeye başladık.

Ben hatırlıyorum ki babam kırk yıl boyunca Kur'ân-ı Kerim dersleri verdi. Nusayrîlerle ilgili çeşitli yazılar yazılmaya başlandı. Nusayrîlerde öğretilen Nehcü'l Belâga'dır. Nusayrîlerde öğretilen hadislerdir. Başka bir şey değildir. Biz derneğimizi kurduğumuz zaman inanç ve ibadetlerimiz diye bir kitapçık yayınladık. İnsanlara kendimizi anlatmaya çalıştık. Avrasya televizyonuna canlı yayına çıktığımız zaman ben orada da bazı şeyler söyledim. Biz 1400 yıldır sesimizi duyuramıyoruz dedim. Geçenlerde Hatay'ın ilçelerinden Arsuz'da bir konferans oldu. Yahudi din adamları, Hristiyan din adamları ve Müslüman din adamları vardı. Aleviler adına beni çağırdılar. Eğer sen beni Müslüman olarak sayıyorsan neden beni çağırдың? Sen pekâlâ beni de temsil edebilirsin. Çünkü müftüler de oradaydı. Neden beni temsil etmiyorsun?

Din amcaları kimlerden seçilir?

Yavuz Sultan Selim'den sonraki dönemde kim varsa bu bilgilere sahip olan, çocuklarımızı o kişilere yönlendiriyoruz. Mesela diyelim ki İsa Bey bu konuda bazı şeyler biliyor. Biz de çocuklarımıza, "Oğlum git İsa bey sana bildiklerini öğretsin" diyoruz. Öğrendikten sonra bende başkalarına öğretiyorum. Öğretilerimizi merdiven altından aldık. Daha sonra şartların değişmesiyle daha rahat olunmaya başlanmıştır. Bizimle ilgili İnan Keser'in yazdığı bir eser var. Ben o kitabı okuduğumda hiç duymadığım, hiç görmediğim şeylerle karşılaştım. Malesef yeteri kadar tanınmıyoruz ve bilinmiyoruz. Nusayrîlerin özellikleri temiz olmalarıdır. Dürüst olmalarıdır. Sadık olmalarıdır. Her Nusayrî size bir şeyler anlatabilir. Fakat önemli olan temeldir. Doğru olan temeldir.

Mezhep içerisinde farklı uygulamalar söz konusu olur mu?

Türkiye'de Nusayrîlerin sayısı bir milyonu geçmez. En fazla bir milyon iki yüz bin civarında kalır. Bu kimseler birbirlerini tanırlar. Mersin'deki bir Nusayri Hatay'da yaşayan bir Nusayrî'yi tanır. En azından haberdar olur. Mubahele günümüz ya da Fıraş günümüz var. Bunu bir milyon kişi bilir. Kitaplarda yazan bilgilerde sıkıntılar var. Adam yazmış, çünkü alıntı olarak yazmış. Yazmış çünkü iftira etmek için yazmış. Nusayrîler kitaplarda yazdığı şekliyle yaşamıyor.

Törenlerin yönetilmesinden tutun da cenaze işlemlerine kadar şeyhlerin birçok rolü vardır. Şeyhler buldukları bölgelerde bir lider konumunda mıdır?

Ben bir lider değilim. Kimse lider değil. Değişiklik de yapamayız. Yoksa dışlanır toplumdun. Bazı Arap Alevileri bizim örf ve adetlerimizde olmayan şeyler yaptı. Fakat bizim içimizde hiçbir kimsenin liderliği vs. söz konusu değildir. Televizyonda Alevi lideri diye başlıklar atılıyor. Öyle bir unvan kim tarafından verilmiş. Çeşitli dönemlerde yaşayan hocalarımızın etrafında insanlar toplandılar. Onlar bir kitle oldu. Beni de seven kişiler var. Arkamda duran kişiler var. Fakat biz bir kitleyiz. Yoksa bir liderlik söz konusu değildir.

Bizde bir inanç önderi bir hata yapsın hemen dışlanır. Yanlış Bağdat'tan döner misali hemen ortaya çıkar. Ben Nusayri olduğum için müslümanlıktan çıkmadım. Alevilikten de çıkmadım. Müftü bir yere gittiğinde beni de temsil etmelidir. Ben yahudi ya da hristiyan gibi ayrı olarak davet ediliyorum. Liderimiz olması lazım. Ama şu anki gibi değil. Şecerede olacak, ilim de olacak, irfan da olacak, liyakat de olacak, vicdan olacak kısaca hepsi olacak. Aleviler olarak dağılıyoruz. Çocuklarımız dağılıp gidiyorlar. 15-16 yaşından sonra çocuk çekip gidiyor. Derneğimizin kurulma amacı da kendimizi tanıtmaktır. Gençlerimiz kimliklerini bilsin istiyoruz. Ben Aleviyim derler. Canlarını verirler alevilik için. Ama bilgileri yok denecek kadar azdır. Hz. Hüseyin şehit edildiğinde Yezid'e, "Sineği öldürmek caiz midir?" diye sormuşlar. Ya sen peygamberin torununa kıymışsın sineği soruyorsun.

Dışarıdan bir kimsenin alevi olması mümkün müdür?

Alevi olunmaz Alevi doğulur. Alevi bir anne babadan dünyaya gelmek gerekir. Bazı kişiler "Alevilik Ali'yi sevmekse ben en büyük aleviyim" diyor. Yaşanan Aleviliği eleştiriyor. Okuyup öğrenmek önemlidir. Çok az da olsa Alevi anne babadan doğmayıp bizim gibi düşünen insanlar var. Özellikle Hristiyan araştırmacılardan tanıdıklarım var. Kitaplarda yazan Alevilik ile bizim yaşadığımız arasında farklılıklar olduğunu görüyorum. Kitaplarda türbelerimizle ilgili bilgiler var. Ben bu türbelerin çoğunu bilmiyorum bile. Cenazelerimiz ile ilgili yanlış bilgiler var. Biz 5 tekbirle siz 4 tekbirle kaldırırsınız. Aslında çok büyük farklar yok.

Arap Alevilerinde geçiş törenlerinde sırrın gence verilmesinden bahsedilir. Bu sır kavramı hakkında neler söylersiniz.

Benim özelimi soruyorsunuz. Gizim var ise zaten adından da anlaşıldığı üzere o bir gizdir ve bana aittir. Biz bugün İsa Bey'e misafir olduk. Bize odasını açtı. Ben yetinmiyorum kasanı da aç diyorum. Dolaplarını da aç diyorum. Açmak zorunda değildir. Nusayrîlik ile ilgili yazacak olursak kitaplar dolusu yazabiliriz. Onların ahlakını yazabiliriz. İnsaniyetlerini yazabiliriz. Giz var ise o bana aittir.

Biz hayratlarımızda yemekler pişiririz. İnsanlar oradan kendilerine günlerce yetecek kadar yemekler alırlar. Biz cebimizden bir şey verdiğimiz zaman gözümüz orada kalmaz. İsteyerek veririz. Bu konulardan bahsedebiliriz. Bu güzellikleri yazabiliriz.

Amcalık müessesesi hakkında neler söylersiniz?

Bizim amcalık müessesemiz saygı dolu bir müessesedir. Hz. Ali, “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum.” demiştir. Fakat bu yazılanlar gibi giriş çıkış vs. törenler bizde yoktur. Yani keşke olsa daha iyi olurdu. İnsanımızı daha iyi seçerdik. 2006’da kurulan derneğimizin bile 400-500 civarında üyesi var.

Mezhep içerisinde sırrın yalnızca erkeklerle paylaşılması, kadınlara sırrın verilmemesi konusunda görüşünüz ve uygulamalarınız nasıldır?

Bu insanların hatasıdır. İhmalkârlığın ve sorumsuzluğun getirdiği bir şeydir. Bu uygulama tamamen yanlış bir uygulamadır. Bizim kitabımız olan Kur’ân-ı Kerim’de böyle bir şey söz konusu değildir. Kadınları bir tarafa itin, ikinci sınıf insan muamelesi yapın diye bir şey yoktur. Kur’ân’da kadın hakları başlıklı bir yazı yazdım. Şimdi de alevilikte kadın başlıklı bir yazı yazıyorum. Böyle bir şey varsa eğer bu bizim yaşamızdan gelen bir şey değildir. Bu sorun kişilerin ihmalinden kaynaklanan bir sorundur. Kur’ân kadın haklarını korumuştur. Her ne kadar bazı ayetler yanlış anlaşılabilir olsa da, kadın hakları Kur’ân’da net bir şekilde korunmuştur.

2006’da derneğimiz kurulduğunda tam on yıl boyunca kadınlara sohbetlerde bulundum. Neredeyse her hafta konuşma yaptım. Erkeklerin bile sormaya çekindikleri soruları kadınlar bana sorardı. Ben de cevaplardım. Fakat öyle zamanlar geçti ki bırakın kadınları erkekler bile öğrenemiyordu.

Yani temelde bunlar öğrenmesin, bilmesin diye bir şey yoktur. Benim altı tane ablam var ve altısı da Kur’ân okuyor. Benim beş tane kızım var beşi de Kur’ân okuyor. Kitâbu’l Mecnû diye bir kitabımız yok bizim. Ben böyle bir kitap görmedim. Bizim özel bayramlarımız var. Firaş bayramı, Gadir bayramı gibi bayramlarımız var. Bunları internet sitemize bile koyduk. Biz bu bayramlarımıza mecmu diyoruz. Kitabu’l Mecnû’dan kastedilen nedir bilmiyorum. Yavuz’dan sonra herkes bir şeyler yazmıştır. Tasnifler yapılmış. Bana göre Kur’ân’a itibar etmeyen 16 sure değil 116 sureye itibar etse manasızdır. Kur’ân-ı Kerim’i okumayanlar Kur’ân’ın değiştirildiğini sanıyor olabilir. Bunun için okumuyordur. Bizim için Kur’ân-ı Kerim ve Ehl-i Beyt çok önemlidir.

Mezhebe girecek olan gençlerin sırrı taşıyabileceğini nasıl anlarsınız?

Mezhebe girecek olan gençler ifadesini yanlış kullandınız. Bu insanlar zaten mezhebin içerisinde oldukları. Belirli bir ailede yetişmişler. Belirli eğitimlerden geçmişler ve kültürlerini benimsemişler. Onlar sadece bilgilerini genişletmek için yola çıkan kimselerdir. Yoksa mezhebe girebilirse girmiştir, giremezse dışarıda kalmıştır gibi bir durum söz konusu değildir. Bu çocuklarımız zaten mezhebin içindedirler. Ben beş yaşımdan beri arapça okuyan çocukların içinde olduğum için Arapçayı nasıl öğrendiğimi hatırlamıyorum. Ben bu işin içindeyim. Sonra bana yeni bir tören yapmanın ne gereği var ki? Benim ailem ve amcalarım yanımdaydı. Bilhassa Ahmet Tümkaya amcam bana kitaplar getirir, öğütlerde bulunurdu. Bu kişiler zaten içimizde pişen kişilerdir. Zaten girmişlerdir. Ama oğlumuz bilgisini genişletmek istiyorsa biz onu misafir ederiz. Eksiklerini tamamlarız. Özel bir olay yoktur. Her ailede çocuklarının bilgili, kültürlü olmasını ister. Çocuklarımız iyi bir lise, iyi bir üniversite kazandıkları zaman bile seviniyoruz. Bu da bir gurur kaynağıdır.

Nusayrîlerde Haydari-Kilazi ayrımı ve nakfî hakkında görüşleriniz nelerdir.

Bunlar saçma sapan şeylerdir. Her toplulukta bazı dönemlerde birçok şey uydurulur. Onları bölmek için, içlerine fitne sokmak için her millete uygulanan bir yöntemdir. Zayıf insanlar da oldukça çoktur bunlara inanırlar. Biz aydın insanlar için böyle bir ayırım yoktur. Ben amcalarımdan, babamdan, üstatlarımdan böyle bir şey duymadım.

Nakfî konusuna gelince nakfî üzüm suyudur. Buna haramdır diyemem. Fakat şarap niteliğini almış ise haramdır. Bir damlası dahi haramdır. Bazı yazarlar Nakfîyi içki gibi anlatırlar. Nakfî alkollü içki değildir. Törenlerimizde de kesinlikle ne içki içeriz nede şarap içeriz.

Son olarak neler söylemek istersiniz?

Son olarak şunu söylemek isterim ki; yüce Allah her yüz senede bir müceddit gönderir. O kişi onu yüceltir. Yüce Allah bu dini yeşertecek kişiler gönderecektir. Biz de doğru olduğuna inandığımız akidelerden birisi de budur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİNE KABUL TÖRENLERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Arap alevilerinin dine kabul törenleri ve uygulamaları incelendiğinde kültürlerine olan bağlılıkları ilk göze çarpan unsurlardandır. Dine giriş merasimler hem yeni Nusayrî aday için hem de birlikte yaşadıkları toplum için oldukça önemli ve kıymetlidir. Dine girecek kişi Nusayrî akidesi ile çok önemli bir dönemde karşılaşır ve öğrenir. Buluş çağı kişinin artık yavaş yavaş meselelere dikkat kesildiği ve öğrenmeye en müsait olduğu yaşlardır. Çocukları tam da bu dönemlerinde eğitime almaları ve telkinlerde bulunmaları isabetli bir karardır. Nusayrî kültüründe dini konular hep birinci öncelik olmuştur.

Hayatın geri kalanı bu kurallar çerçevesinde şekillenir. Yapılan evliliklerden tutun da, komşuluk ilişkilerine kadar her şey kültürün ve dini kuralların etkisi altında gelişmiştir.¹¹²

4.1.Kadının Rolü Üzerine Değerlendirme

Sosyal yaşam içerisinde görev paylaşımı ve insan ilişkilerinde eşitlikçi bir tutum sergileseler de kadınlarına dini bilgileri öğretmemeleri kadın erkek ayrımı yaptıklarını bize net bir şekilde göstermektedir.¹¹³

Bir kişinin dini alışkanlıkları, bize dine olan bağlılığını gösteren önemli parametrelerden birisidir. Nusayrî genç, sırta vakıf olduktan sonra dini vecibelerine tastamam yerine getirmese bile bu durum onlardaki Ali inancı ve sevgisinde azalmaya sebep olmamaktadır. Yapılan araştırmalarda dini vecibelerini yerine getirme noktasında kadınların erkeklerden daha önde olduğu anlaşılmaktadır. Dini sırlara sahip olamayan kadınların bu konuda erkeklerden daha önde olmaları ideolojik düşüncenin tüm gücüyle devam ettiğini gösterir. Arap Alevilerinde davranışsal olarak emir ve yasakları yerine getirmede azalmaların olduğunu, ama ideolojik olarak din varlığını ve kurallarını tüm gücüyle ortaya koymaktadır.¹¹⁴

4.2.Amcalık Kurumu Üzerine Değerlendirme

---

¹¹² Aslan, age., s. 99.

¹¹³ Bulut, age., s. 589-591.

¹¹⁴ Aslan, age., s. 100.

Amcalık kurumu denildiği zaman yine kadınların olmadığı, yalnızca erkekleri ilgilendiren bir kavram aklımıza gelir. Dine girecek kişiler için amcalık kurumunun öneminden bahsedilmişti. Sosyolojik açıdan değerlendirme yapacak olursak nusayrilerde amcalık kurumu kişinin doğumundan daha önemli bir unsurdur. Zira din büyükleri bir genç ile karşılaştıklarında ona yaşından ve ne zaman doğduğundan önce din amcasına ne zaman gitmeye başladığını sorar. Çünkü bireyin Nusayrî toplumunda varlığını hissedebilmesi için din amcalığı kurumunun talim ve terbiyesinden geçmesi gerekir. Yoksa mezhep dışından Nusayrî olmayan bir insandan farksız olarak görülür. Buluş çağına gelen çocuk amcaya gönderilir.

Dini ve ahlaki eğitimden geçen genç, bu aşamadan sonra artık Nusayrî toplumunun bir parçası olur. Yeni bir kimlik elde eder. Bu tarz durumlar diğer mezheplerde de olan şeylerdir. Mesela Müslüman bir anne baba erkek çocuklarını sünnet ettirirler. Bu onlar için bir gurur kaynağıdır. Dolaylı olarak ailede ve yaşanan çevrede de sünnet önemsenir. Törenler ve merasimler düzenlenir. Aynı şekilde Nusayrîler de amcanın yanına gitmek o derece önemsenmektedir. Aileler çocuklarını sevdirek din amcalarının yanına gönderirler. Zaman zaman gitmek istemeyen gençler olsa da anne ve baba ortak bir tavır takınarak, biraz da duygusal baskılarla çocuğun bu eğitimi almasına gayret ederler. Özellikle anneler çocuğun dini eğitimi almasını anneliğin bir gereği olarak addederler.¹¹⁵

4.3.Aday Açısından Mezhebe Kabul Törenlerinin Değerlendirilmesi

Mezhebe girecek yaşa ve olgunluğa gelen gençler çoğunlukla bu eğitimi alma konusunda isteklidirler. Çok nadiren amcaya gitmeme konusunda direnirler. Genel bakış açısı bu törenlerin bir gelenek olduğu yönündedir. Geleneği devam ettirdiğini düşünen genç sırası geldiğinde gereken ne ise yapmaya ve öğrenmeye gayret eder. Amcasının evine gider ve onun öğütlerini yerine getirir. Eğitiminin sonunda artık o da gençleri bu kuruma yönlendiren bir birey olmuştur. Bu konuda kendisinden sonraki nesilleri özendirir ve onları gayrete ve meraka sevk eder.¹¹⁶

Ailelerini gururlandırmış olurlar. Bu eğitimden ve süreçten geçen genç artık hayata farklı bir pencereden bakmaktadır.

4.4.Sosyal Sınıfların Değerlendirilmesi

---

¹¹⁵ Aslan, age., s. 101.

¹¹⁶ Aslan, age., s. 102.

Sosyal sınıf, toplumun düzeyi, yaşam biçimi, eğitim, saygınlık gibi özellikler bakımından birbirine benzeyen ve bunun bilincinde olan insanlar tarafından oluşturulan bir bütündür.¹¹⁷

Sınıf kavramı sosyal yaşamın içinde var olan eşitsizlikler, ayrımlar, zenginlik, fakirlik gibi biri diğerine indirgenemez durumlar üzerine meydana çıkar. Nusayrîlerde ise bu sınıf olgusuna hem bu eşitsizlikler hem de akidenin bizatihi kendisi şekil vermektedir.

Dini bilgiye sahip olsanız bile Nusayrîlerde herkes şeyh olamaz. Bu makam bilgili olmakla ilgili bir makamdan öte, babadan oğula geçen, Hz. Ali’ni soyundan gelenlerin yapabileceği bir görevdir. Şeyh ailesi olarak bilinen ailelerin erkek çocukları şeyhlik yapabilirler.¹¹⁸

Kişiler bu statülerini reddetmezler. Şeyhliğe uygun olmasalar ve bunu yapmak istemeseler bile yaşadıkları toplum içinde yine de kutsanırlar. Şeyhin erkek çocuğu olmak otomatikman şeyh adayı olmak anlamına gelir. Arap ailevileri şeyhleri, hayatın akışı içerisinde bir danışma makamı olarak görürler. İbadetlerde, toplumsal isteklerinde şeyh danışılacak yegâne makamdır. Dolaylı olarak da insanlar bu kişilerin etrafında gruplaşırlar. Nusayrîlerde din işlerini yürüten dört tabaka vardır.

Büyük şeyh (Kendi tabirleri ile meşayihlar.)

Şeyhler (Dini törenleri yürüten kişilerdir.)

Nüvvab (Aşağı tabakanın şeyhidir.)

İmamlar (II. Abdulhamid’in atadığı din görevlileridir.)

Nusayrîler şeyhlerini “meşayih” şeklinde isimlendirirken, şeyh dışındaki diğer bireyler için “Ammi” tabirini kullanırlar. Âmâ kelimesi Türkçe’de gözü görmeyen, kör kimse anlamına gelir. Fırka içerisinde de şeyhin gördüklerini ve bildiklerini görecektir seviyede olmayanlar anlamında avam için bu tabir kullanılmaktadır.

Avam şeyhin bildirdiği kadarını bilir. Şeyhlerin talimatları doğrultusunda hareket ederler. Bu durum bize açıkça gösteriyor ki, şeyhler ile avam arasında kesin ve net bir çizgi

¹¹⁷ Sosyalsinifnedir.org, 10.05.2019,16.10

¹¹⁸ Bknz: şeyhlik ile ilgili mülakat

çekilmiştir. Bu çizgi o kadar belirgindir ki, şeyhin günlük işlerle uğraşmasını, çalışmasını vs. doğru görmezler.¹¹⁹

4.5.Nusayrîlerde Grup İçi Dayanışmayı Arttırmada Dini Törenlerin Rolü

Nusayrî akidesinin pratik alanı da teorik alanı kadar sosyal bütünleşmeyi arttıran özellikleri içinde barındırır. Tarihsel süreç içinde, bilinçli bir şekilde, Nusayrîler ibadet şekillerini ortaya koyarken grup içi dayanışmayı, birlik ve beraberliği arttırmayı da amaçlarlar. Bayram sahipliği kurumu ailelerin sosyal prestijlerini artırma aracı olarak kabul edilmiş, dini ritüellerin devamlılığında bu tutumun etkisi görülmüştür. Bayram sahipliği sosyal saygınlık sağlayan bir olgudur. Nusayrîlerde sosyal kontrol mekanizması etkili çalışmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda herkes birbirini tanıyıp bildiğinden fırka içi kontrol daha kolay olmaktadır.

Herhangi bir nedenle bayram sahipliğinden vazgeçen kişilerin işlerinin rast gitmeyeceği düşünülür. Gadîr-i Hum bayramı başta olmak üzere hemen hemen bütün önemli gün ve bayramlarda her evde yemekler pişer. Karşılıklı ikram ve paylaşımlar yapılır.

Nusayrîlerin grup içi dayanışmalarını arttıran bir diğer önemli sebep ise devleti Sünni İslam'ın savunucusu ve uygulayıcısı şeklinde algılamalarıdır.¹²⁰

4.6.Etnik Yapıları Bakımından Değerlendirme

Fellahların tarih sahnesine çıkışları Yemen ve dolaylarını gösterir. Fakat bazı akademisyenler Mısır'a kadar dayandığından bahsetmektedirler. Yine bazı kaynaklarda Arap oldukları bildirilirken, bazı kaynaklarda Türk oldukları iddia edilmektedir. Bu iki farklı düşüncenin aksine bazı araştırmacılar Nusayrîlerin sadece Suriye topraklarının Akdeniz'e yakın kısımları olan, Lazkiye dolaylarında ve kuzeyde ise Antakya ve Adana dolaylarında yaşadıkları savunmaktadır.

Konuyu tarihi açıdan ele aldığımızda Osmanlı arşivlerinde Fellahların bugünkü Mersin'in bir kısmında, Çukurova civarında ve Amik Ovası'nın iç kesimlerinde yaşadıklarına dair bilgiler mevcuttur. Akdeniz bölgesinin en eski sakinleri olarak tarihe geçerler.¹²¹

¹¹⁹ Aslan, age., s. 105.

¹²⁰ Keser, age., s. 145.

¹²¹ Aslan, age., s. 33.

4.7.Tarihi Açıdan Değerlendirme

Tarihi açıdan fellahları incelediğimizde Arap oldukları için onları, Ortadoğudaki Arap coğrafyasından ve bu coğrafyanın tarihinden ayrı düşünmemiz mümkün değildir. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Arap uygarlığı teknikte, sanatta, edebiyatta ve belagatta son derece ilerlemiş bir toplumdur. Dolaylı olarak Nusayrilerde aynı ölçüde bu ilerlemeden yararlanmışlardır. Aynı zamanda nusayriler İslam uygarlığının bir parçası ve aleviliğin bir yorumu olduklarını ifade ederler.¹²²

Hz Muhammed'in vefatından sonra Hulafa-i Raşidin dönemine girilmiş ve bu dönem bazı ayrılıkları ve sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bazı grupların halifeliğin Hz. Ali'ye verilmesi gerektiğini dile getirmeleri İslam dinindeki ilk ayrışmaların yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Hilafetin Hz. Ali'ye verilmesi gerektiğini savunanlar bu düşüncelerine delil olarak Hz. Peygamberin Gadîr-i Humm ve Veda haccında ki vasiyetleri delil olarak gösterilmiştir.

Hz. Ali ile Muaviye'nin Siffin savaşında karşı karşıya gelmeleri sürecinde Hz. Ali'nin yanında olanlara "Ali'yi sevenler" anlamında "Alevi" denilmiştir. İlerleyen süreçte Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi bu ayrışmayı derinleştirerek Şia'nın doğuşuna zemin oluşturmuştur.¹²³

Nusayrilerde tarihsel süreç içerisinde belirli dönemlerde yaşamış oldukları zorlukları ve sıkıntıları, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ın yaşadıkları sıkıntılarla bağdaştırırlar. Bundan dolayı da aleviliğin bir yorumu olarak nitelendirilirler. Dini inançlar ve ritüeller açısından Anadolu aleviliğinden de ayrılırlar.¹²⁴

4.8. Diğer Alevi Grupları İle Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirme

Bu genel bilgilerden sonra Arap Alevileri'nin mezhebe giriş törenlerinin diğer alevi topluluklarından ne derece etkilendiği ve nasıl benzerlikler kurulabileceği ile alakalı olarak tespitler ve değerlendirmeler yapılacaktır. Dine girecek kişi açısından bir olgunlaşma ve yeni bir gruba dâhil olma anlamına gelen bu törenler bir de ailenin ve çevresinin gözünden ele

¹²² Bulut, age., s. 589-591.

¹²³ Aslan, age., s. 31.

¹²⁴ Aslan, age., s. 34.

alınacaktır. Diğer alevi topluluklarında da Nusayrîlikte de amcalık kurumu ve fonksiyonlarına benzer durumların olup olmadığı karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Bildiğimiz üzere Nusayrîler kadınları ile dini bilgiyi yani sırrı paylaşmazlar. Onlara bu sırları öğretmezler. Kadınların dini bilgiyi saklamada zayıf olduklarını düşünürler. Anadolu Alevilerinde ise bu durum tamamen farklıdır. Meclislerinde kadın erkek ayrımı yapmazlar. Kadın erkek fark etmeksizin dini bilgiyi öğrenirler. Hatta erkeklerden daha iyi öğrenir ve uygularlar. Mezhebin gerektirdiği cem ve semah gibi ritüelleri yerine getirirler. Kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın her türlü ibadetlerini birlikte yaparlar ve orada bulunan herkese can derler.¹²⁵

Fellahların siyasi boyutu incelediğimizde, genellikle Hatay ve dolaylarında yaşadıkları için belirli dönemlerde, Türkiye-Suriye ilişkilerinde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Fellahlar Arap olduklarından, dönemin Suriye yönetimi Türkiye'ye karşı siyasi hamlelerinde Nusayrîleri kullanmışlardır. Bu siyasi hamleler Nusayrîleri Türkiye'ye karşı olumsuz yönde etkilemiştir. Hatay'ın Türkiye'ye katılması Suriye yönetiminin kabullenemediği durumlardan birisidir. Suriye'nin hava durumu programlarından tutun, siyasi haritalarına kadar, Hatay'ı kendi toprakları içerisinde göstermeleri bunun en önemli ispatıdır. Hatay'da yaşayan bazı Nusayrî grupları Hatay'ın Suriye'ye katılmasını istemektedirler.

Nusayrîlik İslam'ın ve Aleviliğin bir yorumu olduğu kadar, Ehl-i Beyt'e saygı ve sevginin yüksek olduğu ve reenkarnasyon inancını da içinde barındıran bir batini inanç sistemidir. Hristiyanlık, Yahudilik ve Sabilik gibi inanç sistemlerinden de birtakım uygulamaları benzerlik göstermektedir. Hristiyanlıkta baba oğul kutsal ruh üçlemesine benzer Ayn-Mim-Sin yani Ali-Muhammed-Selman üçlemesi bulunmaktadır. Ayn; göz yani görmek anlamında Allah'ın tecellisi manasına gelir. Ayn yüce ve ulvi bir durumu yani yaratıcıyı anlatır. Mim, Ehl-i Beyt'i sevdiklerinden ötürü Hz Muhammed (sav)'i ifade eder. Hz Peygamber'in dünyaya olan bakışı ve yorumu olarak bilinir. Sin; Selmân-ı Fârisî'yi anlatır. Selmân-ı Fârisî Nusayrîlikte ulu, bilge, yol gösteren mürşit anlamındadır.

Nusayrîler sır olarak sakladıkları bilgilerin Mehdi gelinceye kadar gizli kalacağını, Mehdi'nin gelmesiyle tüm dünya ve insanlık âlemi tarafından bilineceğini ifade ederler. Emeviler döneminde yaşadıkları baskı ve ötekileştirme politikaları Nusayrîlik akidesinin bir sır haline gelmesine yol açmıştır. Emeviler döneminde uygulanan bu politikalar inanç

---

¹²⁵ Aslan, age., s. 34.

mensuplarını kendi aralarında şifreler kullanmaya itmiştir. Ayn-Mim-Sin harfleri birbirlerini tanımada şifre olarak kullanılmıştır.

İslamiyet ile birçok noktada benzerlikleri olduğu gibi farklı olan tarafları da oldukça fazladır. İslam'ın beş şartını, namaz, haç, oruç, zekât ve kelime-i şهادet gibi dinin temel ibadetlerini batini yönleriyle uygulamaktadırlar. İslam'ın ve imanın şartlarını kabul ederken bunlara ek olarak imamet şartları dedikleri Hz Ali'nin imamlığına inanmayı da gerekli bir şart olarak görürler.¹²⁶

Nusayrîlerin namaz ibadeti Sünni Müslümanların namaz ibadetinden farklıdır. Cami yerine herhangi bir toplantı yeri tercih edilir. Bâtınî namaz dedikleri dini ritüellerinde şeyhe doğru dönerek 16 sure ve dualardan bir kısmını okurlar. Sünni Müslümanların kıldığı namazı zahiri namaz olarak isimlendirirler. Esas olan batini namazdır. Bâtınî namazda namazı niçin kıldıklarını anladıklarını ifade ederler.¹²⁷

Bu ibadetleri yapabilmek için kendini ispat etmiş amcalık kurumunun talim ve terbiyesinden başarıyla geçmiş olmak gerekir. Çünkü bu ibadetlerde kendilerini kurtuluşa götürecek gizli kalması gereken sırların paylaşılması olgun kişilerle yapılması gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Kadınlarını bile ibadetlerine dâhil etmeyen sırrı paylaşmayan bir topluluktur. Kadınlara yalnızca abdest gibi temel işlerini yapabilecekleri duaları öğretirler. Sırrı tutamayan yani amcalık kurumunun talim ve terbiyesinden geçmemiş reşit olmayan çocuklar da namazdan muaf tutmaktadırlar.

Arap Alevilerinin ziyaretlere gitmek ve bu ziyaretlerin bakım, tadilat, temizlik hizmetlerinin görülmesi için de yaptıkları çalışmalar bulunmaktadır.

Çocukların saçlarını uzatma ve bu ziyaretlere adaklar adama en yaygın inanışlarıdır. Saç uzatma daha öncede bahsedildiği gibi Yahudilik inancına benzer bir özelliktir. Dünyevi işlerinin hallolması ve hastalıklardan kurtulma gibi nedenlerle adaklar adarlar. Belirli bir yaşa gelene kadar çocuklarının saçlarını uzatırlar. Çocukların saçları bu ziyaretlerde şeyhler tarafından kesilir. Yapılan araştırmalarda çocuğun saç kesimi esnasında yakınları da orada bulunurlar ve zılgıt çekerek maniler söylerler. Bu adakları yerine getirmek için ziyaretlerde kurban kesmek şart değildir. Şeyhlerin verdiği ruhsatla kurban kesmek yerine fakir de

¹²⁶ Uluçay, age., s. 32.

¹²⁷ Bknz: Süleyman şah ile yapılan mülakat.

doyurulabilir. Ya da çocuğun annesi ziyarete kadar yalınayak yürüyerek giderse adağı yerine getirmiş sayılır.

Nusayrîlerde evlilik ve aile kurumu İslamiyet'teki gibi çok önemli bir müessesedir. Arap Alevilerinde kurulacak olan aile müessesesinin kız isteme, evlilik, düğün, çocukların eğitimi gibi ana dinamikler belli adetlerle ve geleneklerle kanunlaşmıştır. Sırrın gizli kalması önemsendiği için genellikle dışardan ne kız alırlar nede kız verirler. Genel itibariyle fırka içerisinde evlenirler. Dışarıya kız vermeleri durumunda fırka mensuplarının sayısının azalacağı düşüncesi vardır. Son zamanlarda gençlerin eğitim görmek gibi amaçlarla il dışına çıkmaları ve farklı kültürlerle tanışmaları bu tabuları az da olsa yıkmaktadır. Yine yapmış olduğumuz mülakatlarda birbirini seven ve evlenmek isteyen gençlere engel olmadıklarını ifade etmişlerdir.¹²⁸ Ataerkil bir yapıya sahip olan aleviler dışardan aldıkları gelinlere de cemaatin yeni kazanımları olarak bakarlar.

Evlilikler diğer mezheplerdeki gibi görücü usulü ya da herhangi bir yerde, düğünde, cenazede görüp beğenme yoluyla yapılır. Damat adayının annesi veya yakın olan bir akrabası tarafından kız tetkik edilir. Kız istemek için vekil tayin edilmesi önemli bir husustur. Bu vekil tayin edilen kişi iki aileyi birbiriyle tanıştırır. Evliliğin gerçekleşmesi için iki taraf arasında aracı konur. Sonuç olarak Nusayrîler evliliklerini kendi içinde gerçekleştirmek isteseler de son çeyrek asırlık süreçte eski katı hükümleri uygulamadıkları, fırka mensupları tarafından dile getirilmektedir.¹²⁹

Arap Alevilerinde boşanma pek şahit olunan bir durum değildir. Kadının zaten boşanmak gibi bir hakkı yoktur. Boşanma hakkı tamamen erkeğin elinde olan bir haktır. Sünni Müslümanlar gibi üç talakla boş ol demesiyle boşanır. Kocasını ölen kadınlara komşuları ve mezhep mensupları tarafından yardımlarda bulunulur.¹³⁰

---

¹²⁸ Bakınız: Süleyman şah ile yapılan mülakat.

¹²⁹ Aslan, age., s. 34.

¹³⁰ Aslan, age., s. 34.

SONUÇ

Nusayrîlik, Hz. Ali'nin tanrılaştırılması, kapalı cemaat örgütlenmesi ve gizlilik esasına dayanan, bâtinî İslami bir mezheptir. Arap Alevilerinin yaşam biçimlerinde olduğu gibi dini törenlerinde de bu inanç sisteminin güçlü etkisi görülmektedir.

Arap Alevilerinde mezhebe kabul şartları, törenin uygulanış biçimi ve bütün bu uygulamaların sosyolojik tahlili konusu üzerine hazırlanan bu çalışma literatür tarama ve mülakat yöntemlerinden faydalanılarak ortaya konulmuştur.

Arap Alevileri'nin teşekkül sürecinden, ibadet çeşitlerine ve dini bayramlarına kadar bütün yönleriyle ele alınmış ve bu başlıklar altında özet mahiyetinde bilgiler verilerek mezhebin genel bir fotoğrafı çekilmiştir.

Daha sonra esas konumuz olan mezhebe kabul törenleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, kaynaklarda ilgili kısımlar taranmış ve çalışmamızda yer alması gerektiğini düşündüğümüz noktaların üzerinde durulmuştur. Sadece kaynak taraması yapmakla yetinilmemiş, aynı zamanda mülakat yöntemiyle elde edilen bilgiler de çalışmada yer almıştır. Mülakat yapılırken güvenilir ve bilgi sahibi olduğunu düşündüğümüz kişilere başvurulmuştur. Konunun anlaşılması ve doğru bilgiye ulaşılması amacıyla bu yöntemin faydası göz ardı edilemez. Kitabı bilginin yanında canlı örneklerin ve uygulamaların mezhebin içinden bir kişi tarafından dile getirilmesi konuya netlik kazandırmaktadır. Mülakatlar esnasında karşımıza iki temel problem çıkmıştır.

Birinci problem sorularımızı yanıtlayan bu kişilerin dinlerini ne oranda bildikleri problemdir. Yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bir ülkede yaşıyoruz. Fakat dini anlatabilecek seviyede kaç insanımız var? İşte bu problem Nusayrilerde sır ve takiyye kavramıyla birleşince daha da sıkıntılı bir hal almaktadır

İkinci problem ise tam da burada ortaya çıkmaktadır. Varsayalım ki bu kişiler dini anlatacak seviyede iyi bir şekilde biliyorlar. Bu bilgilere de sır diyorlar. Acaba sırrın paylaşılmasının yasak olduğu fırkada bize bu kişiler doğruları mı anlatıyorlar? . Zaten yapılan mülakatlarda sorularımıza aldığımız yanıtlar bu konudaki düşüncelerimizi ispatlar mahiyettedir. Zira bizim kitabımız Kitâbu'l Mecmû'dur diyenler olduğu gibi, bu kitabı hayatında hiç görmedim diyenler de olmuştur. Bu ve benzeri zıtlıklar, bazı Nusayrîlerin sırrı saklama gayretlerinin tezahürü olarak değerlendirilebilir.

İşte bu düşüncelerle araştırma esnasında seçici davranılmış ve mülakat yapılan herkesin verdiği bilgilere çalışmada yer verilmemiştir.

Sosyolojik açıdan değerlendirdiğimizde bu törenlerin kişinin hayatında yeniden doğuş dedikleri yeni bir hayatın başlangıcını ifade etmektedir. Dine giren kişi artık yeni bir sosyal statü kazanmış olur. Çocuğun ailesi açısından da oldukça önemli bir konudur. Herşeyin iyi gitmesi durumunda ailesinin gururlanacağı bir uygulamadır. Dine girmek istemeyen bir kişi ailesi tarafından toplum içerisinde utanılacak bir olgu olarak görülmektedir.

Nusayrîlerin geçmişte yaşadıkları baskı ve dışlanmalar, gizlenerek örgütlenmelerine zemin oluşturmuştur. Amcalık geleneği de gizlenme konusuyla doğrudan ilintilidir. Onlara göre amcalık, sır olarak ifade ettikleri bilgileri gelecek nesillere gizli bir şekilde aktaran kurumun adıdır. Nusayrîlerin buldukları bu çözüm yolu günümüzde bile etkilerini sürdürmektedir.

Günümüzde Nusayrîler üzerinde uygulanan bir baskı söz konusu değildir. Rahatlamanın sonucu olarak gelenekte bazı çözümler ve değişimler de yaşanmaktadır. Amcalık geleneği için düşünecek olursak, eskiden şeyhlerin yaptığı bu görevi artık şeyhler dışındaki bazı kişilerde yapabilmektedir. Daha önceleri çocuğun fikri alınmazken, artık çocuklar din amcalarını seçebilmektedir. Bu törenler esnasında kurban kesilmesi konusunda da isteğe bağlı olarak azalmalar olmuştur.

Eğitim süreci ile ilgili olarak da bazı değişimler göze çarpmaktadır. Eskiden üç ya da dört aşamada gerçekleştirilen ayinler günümüzde çok daha kısa sürelerle indirilmiş durumdadır. Ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle bir günde bile bu törenin yapıldığı olabilmektedir.

Zaman içerisinde mezhepten ayrılmalar ve sırrın ifşa edilmesi gibi hadiseler nedeniyle katı ve kapalı bir cemaat yapısında da çözümlerin olduğu görülmektedir. Süleyman Adani bu çözümlerden sadece birisidir.

Akrabalık konusu da amcalık geleneğinde önemli bir olgudur. Neredeyse içerisinde buldukları inanç sisteminin tüm üyelerini kapsayacak şekilde genişletilmesi, amcalık kurumunun getirdiği etkilerdendir. Amcalık kurumunun yanı sıra bayramlar, ziyaretler, adaklar bu akrabalık ve dayanışma kültürüne katkı sunmaktadır.

Nusayrî inanç sistemini oluşturan kültürel öğeler incelendiğinde birçoğunun başka kültürlerden etkilenecek ortaya çıktığı görülür. Hz. Ali'nin konumuyla ilgili tartışmalar eski Türklerdeki Gök Tanrı inancına benzerlik göstermektedir. Tüm peygamberlerin tek bir nurdan

geldiği görüşü de tenasüh inançları ile paralellik göstermektedir. Ayn-Mim-Sin lemesi de Anadolu Alevilerinin Hakk –Muhammed-Ali lemesi ve Hristiyanlardaki baba-oğul-kutsal ruh Şeklindeki teslis inancına benzetilmektedir. Toplu namaz Şeklinde isimlendirdikleri ibadet ise kırklar cemine benzetilir. Tanrının insan bedeninde tecelli etmesi ise Budizm'in Nusayr akidesi üzerindeki etkilerine örnek olarak gösterilebilir.

KAYNAKÇA

Ateş, Süleyman, 'Reenkarnasyon(Yeniden Bedenlenme)''Kur'an Mesajı, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, Sayı 3.

Alkan, Necmettin, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Nusayrîleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Arslan, Hatice, "Başlangıçtan Günümüze Arap Alevîliği-Nusayrilik", *Mizânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi*, Sayı: 1, 2016.

Aslan, Cahit, *Fellahlar'ın Sosyolojisi*, Dördüncü Baskı, Adana: Karahan Kitabevi, 2015.

Beşe, Ahmet, "İngiliz ve Amerikan Kayıtlarında Nusayrîler" *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Bulut, Halil İbrahim, "İnanç, Kültür ve Dini Ritüelleriyle Nusayrilik", *Ortadoğu Yıllığı* 2011.

Bozkurt, Fuat, *Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik*, Doğan, Kitap, İstanbul,2000.

Dalkıran, Sayın, "Târih-i Cevdet'te İslâm Mezhepleri II (Dürzîlik ve Nusayrilik)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, 2003.

Dalkıran, Sayın, *Aklın Büyük Yanılgısı Tanrılaştırma*, İstanbul: Yedirenk Kitapları, 2004.

Eliade, Mircea, *Doğuş Ve Yeniden Doğuş*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul,2014.

En-Nevbahtî, Ebû Muhammed el-Hasan b. Mûsâ *Kitâbu'l-Makâlât ve'l-Fırak/El-Kummî*, Ebû Halef Sa'd b. Abdillâh el-Eş'arî, *Fıraku's-Şia*, Çeviren: Hasan Onat ve diğerleri, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2004.

Er, Abdullah, "Fransızca Yazılı Kaynaklarında Nusayrîler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Er, Piri, "Sözlü Gelenekten Derlemelerle Hatay Alevîleri (Nusayrîler) ve İnanç Esasları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Et-Tavîl, Muhammed Emîn Gâlib, *Arap Alevîleri Tarihi*, Çeviren: İsmail Özdemir, Adana: Karahan Kitabevi, 2015.

Fığlalı. E.Ruhi, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, Selçuk Yayınevi, İstanbul, 1990.

Hatiboğlu, İbrahim, “Selman-ı Fârisî”, *DİA*, İstanbul; TDV Yayınları, 2009.

Işık, Harun, “Kitabu Ta’limi Diyâneti’n-Nusayrîyye Işığında Nusayrî Teolojisi”, *Bilimname*, Sayı: 24, 2013/1.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Akalânî, *el-İsâbe fi Temyîzi’s-Sahâbe* (neşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz), Beyrut, 1415/1995.

İbnü’l-Esîr el-Cezerî, Ali b. Muhammed b. Esîr, *Üsdü’l-Gâbe fi Ma’rifeti’s-Sahâbe*, Beyrut: ed-Dârü’l-İslâmiyye, 1413/1993.

Keser, İnan, *Nusayrî Alevîlik Tarih İnanç Kimlik*, Adana: Karahan Kitabevi, 2016.

Korkmaz, Esat, *Anadolu Aleviliği*, Berfin Yayınları, İstanbul, 2000.

Mazlum Uyar, “Nusayrilik”, *İslâm Mezhepleri Tarihi*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Melikof, Irene., Yavuz Hakan., Algar Hamid., Firro Kais., Vorhoff Karin., Shanklandi David., Ortaylı, İlber., Abu-Manneh, Butrus., Öz, Mustafa., Öktem, Niyazi., Engin, İsmail., Üzüm, İlyas *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Alevîler, Bektaşîler, Nusayrîler*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2013.

Murata, Sachiko., Chittick, William, *İslâm’ın Vizyonu İnanç ve Uygulama*, Çeviren: Turan Koç, İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.

Ökten, Ali İhsan, “Anadolu’nun Sırlı Aynası Alevîler (Nusayrîler)”, Adana: Karahan Kitabevi 2017.

Öz, Mustafa, *Başlangıçtan Günümüze Şiilik ve Kolları*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2011.

Palabıyık, Muhammed Hanefî, “Dinî İnançları ve Özellikleri Bakımından Nusayrilik”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Sinanoğlu, Abdülhamit, *Nusayrîlerin İnanç Dünyası ve Kutsal Kitabı*, Esra Yayınları, Konya, 1997.

Şapolyo, Enver Behnan, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2013.

Şehristânî, *Milel ve Nihal Dinler, Mezhepler ve Felsefi Sistemler Tarihi*, Çeviren: Mustafa Öz, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (279/892), *es-Sünenü’-Tirmizî*, Humus, 1965.

Turan, Ahmet, “Kitabu’l- Mecmu‘u’nun Tercümesi” OMÜİFD, Sayı: 8 1996.

Türk, Hüseyin, *Anadolu’nun Gizli İnancı Nusayrilik İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri*, Üçüncü Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2013.

Uluçay, Ömer, *Nusayrilik İnanç Esasları Tenasüh*, İstanbul: Gözde Yayınları, 2011.

Ürkmez, Naim., Efe, Aydın. “Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayrîler Hakkında Genel Bilgiler” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 54, 2010.

Üzüm, İlyas, “Nusayrilik”, *DİA*, İstanbul 2007.

Wilson, Bryan, *Dinî Mezhepler*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.

Yılmaz, Aslan., Alıç Mahmut., Kozan, Sadık., İnep, Doğan., Gülbahar, Âdem., Alagöz, İzzet., Kahyalar, Vedat., Yaman, Mesut., Ayas, Süleyman., Yılmaz, Serdar., Özkan, Salih., Türkegün, Volkan., Özkan, Hasan Oktay., Kozan, Abdurrezzak., Bauram, Hakan Ortaç ve Tüdeş, Maruf *Kuran Işığında Hak ve Batıl*, İstanbul 2011.